

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
TIESĪBU TEORIJAS UN VĒSTURES ZINĀTŅU KATEDRA

Maģistra studiju programma Tiesību zinātne

**ZAUDĒJUMU PIEDZIŅA PUBLISKAJOS IEPIRKUMOS
CIVILTIESISKĀ CEĻĀ**

RECOVERY OF DAMAGES CIVILLY IN PUBLIC PROCUREMENTS

MAĢISTRA DARBS

Autore: Anda Miķelsone
Studenta apliecības Nr.: am14124
Darba vadītājs: As.prof. Jānis Neimanis

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Maģistra darba mērķis ir padarīt efektīvāku zaudējumu atprasīšanas procesu publiskajos iepirkumos civiltiesiskā ceļā.

Tēmas aktualitāti apstiprina fakts, ka publisko iepirkumu ietvaros ir virkne tiesību jautājumu, kuri nav līdz galam atrisināti. Piemēram, zaudējumu attālinātība un cēloniskā sakara konstatēšanas grūtības zaudējumu piedziņas jautājumos, tas, ka pasūtītājs, kas ir publisko tiesību juridiska persona nav tiesīgs pārsūdzēt Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas lēmumus, zaudējumu atlīdzināšanas atbildības robežu noteikšanas grūtības, efektivitātes un līdzvērtības principu ievērošanas problemātika.

Temata aktualitāti pamato arī fakts, ka zaudējumi, kas var tikt nodarīti publiskajos iepirkumos nereti ir saistīti ar apjomīgiem finanšu līdzekļiem, kuri, veicot iepirkumus, jālieto ekonomiski, tomēr, maksimāli samazinot pasūtītāja risku.

Zaudējumu piedziņas prakse būtiski ietekmē gan pasūtītāja, gan piegādātāja rīcību publisko iepirkumu ietvaros. Tiesu prakse zaudējumu piedziņas lietās, kuras saistītas ar publiskajiem iepirkumiem liecina, ka līdz šim zaudējumu piedziņa un tās problēmjaudājumi nav sevišķi aplūkoti – nav izveidojusies stabila judikatūra, kā arī tiesību zinātnieki nav veikuši zaudējumu, kas radušies publiskajos iepirkumos fundamentālus pētījumus.

Atslēgvārdi:

- efektivitātes un līdzvērtības princips;
- neiegūtā peļņa;
- procesuālais duālisms;
- publiskie iepirkumi;
- vaina;
- zaudējumu atlīdzināšanas problēmas.

ANNOTATION

The goal of the Master's thesis is to make more efficient the process of claiming damages in the public procurement civil way.

The actual continuity of the topic is confirmed by the fact that within the public procurements there is a succession of legal matters that aren't fully resolved. For example: the remoteness of damages; difficulties for establishing the causal link in the matters of recovery of damages; also that the client, which is a legal person in the public law, has no right to appeal the decisions of the Application examination commission of the Procurement Supervision Bureau; problems of establishing responsibility boundaries; problems of following the principles of efficiency and equivalence.

The actual continuity of the topic is also confirmed by the fact that the damages, which can be caused in the public procurements are frequently associated with substantial financial resources, which must be used economically in the procurements while still maximally decreasing the risk for the customer.

The practice of recovery of damages substantially influences the actions of both customer and supplier within the public procurements. The case-law in cases of recovery of damages related to public procurements shows, that until now the recovery of damages and its problem issues haven't been examined in particular: stable case law has not been established, academic lawyers have not carried out fundamental research of damages that have been caused in public procurements.

Keywords:

- principle of efficiency and equivalence;
- foregone income;
- procedural dualism;
- public procurements;
- offence;
- problems of recovery of damages.

SATURS

Ievads	5
1. Problēmjaudājumi publisko iepirkumu regulējumā, kas palielina zaudējumu rašanos.....	7
1.1. Procesuālais duālisms, kas kavē efektīvu zaudējumu piedziņas procesu.....	9
1.2. Institūcija publisko iepirkumu strīdu un ar tiem saistīto zaudējumu piedziņas jautājumu izskatīšanai.....	11
1.3. Pasūtītāja - publisko tiesību juridiskas personas ierobežotās tiesības uz savu interešu aizstāvību.....	15
1.4. Igaunijas normatīvā regulējuma atšķirības zaudējumu rašanās risku mazināšanai.....	18
2. Zaudējumu novērtēšanas un pierādīšanas problemātika publiskajos iepirkumos.....	22
2.1. Publisko iepirkumu rezultātā radušos zaudējumu veidi un zaudējumu pierādīšanas problemātika.....	24
2.1.1. Zaudējumu atlīdzināšana, ja ir pārtraukts iepirkums.....	27
2.1.2. Zaudējumi, kas izpaužas kā neiegūtā peļņa.....	29
2.2. Zaudējumu attālinātība un cēloniskā sakara konstatēšanas grūtības zaudējumu piedziņas jautājumos.....	33
2.3. Vainas vai attaisnojuma problemātika zaudējumu piedziņas lietās publiskajos iepirkumos.....	38
3. Efektivitātes un līdzvērtības principu ievērošanas problemātika publiskajos iepirkumos.....	45
4. Publisko iepirkumu strīdu risināšanas kārtība zaudējumu mazināšanas aspektā	49
4.1. Pagaidu noregulējuma nozīmīgums aizskarto interešu aizsardzībai.....	52
4.2. Pasūtītāja – publisko tiesību juridiskas personas statuss un ierobežotās iespējas efektīvi veikt darbības zaudējumu mazināšanai.....	55
Kopsavilkums	61
Izmantotā literatūra un avoti	63

IEVADS

Maģistra darba tēmas izvēle ir saistīta ar šā brīža normatīvā regulējuma nepilnībām attiecībā uz zaudējumu atlīdzību, īpašu uzmanību pievēršot zaudējumu atlīdzībai publiskajos iepirkumos civiltiesiskā ceļā.

Publiskajiem iepirkumiem ne tikai Latvijā, bet arī Eiropas Savienībā ir liela ekonomiskā nozīme un pamats plašai Eiropas Savienības likumdošanai un Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu praksei, ko autore aplūkos.

Tēmas aktualitāti apstiprina arī plašā rezonanse masu medijos un sabiedrības reakcija, saņemot ziņas par pasūtītāju¹ pieļautiem pārkāpumiem publiskajos iepirkumos, kā rezultātā nepamatoti tiek tērēti valsts budžeta līdzekļi un var tikt nodarīti zaudējumi.

Tāpat ievēribas cienīgs ir arī līdz šim mazāk apskatīts jautājums zaudējumu piedziņā publiskajos iepirkumos - arī piegādātājs² savas rīcības rezultātā publiskā iepirkumā var radīt zaudējumus pasūtītājam. Ir aktuāls jautājums, vai pasūtītājs izmanto un vai vispār ir tiesīgs izmantot visas normatīvajos tiesību aktos iespējamās tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību no piegādātāja, saņemot adekvātu atlīdzinājumu? Piemēram, situācijā, kad piegādātājs, kuram piešķirtas līguma slēgšanas tiesības bez būtiska iemesla atsakās slēgt iepirkuma līgumu. Šādā situācijā pasūtītājam tiek radīti zaudējumi, kas saistīti ar termiņā nesaņemtu preci vai pakalpojumu, lai varētu efektīvi nodrošināt savu, bieži valstij ekonomiski svarīgu, funkciju realizāciju.

Bez tam būtiski zaudējumi pasūtītājam tiek nodarīti, kad piegādātājs, realizējot savas likumā noteiktās tiesības, vēršas ar iesniegumu Iepirkumu uzraudzības birojā un tā izskatīšanas rezultātā iesniegums tiek atzīts par nepamatotu. Tādējādi piegādātājs, vadoties pēc principa "ja ne man, tad nevienam", nepamatoti aizkavē pasūtītāja tiesības noslēgt iepirkuma līgumu ar piegādātāju, kuram pamatoti piešķirtas līguma slēgšanas tiesības. Šādi piemēri praksē ir bieži sastopami. Darba ietvaros autore sniegs ieskatu par šādu situāciju un norādīs uz sekām, kādas tas rada pasūtītājam, piedāvājot risinājumus situācijas uzlabošanai.

Lai gan autores izvēlētais temats Latvijā līdz šim nav izraisījis plašas diskusijas, šis jautājums nav paslīdējis garām citu Eiropas Savienības valstu tiesnešu acīm. Par to liecina, piemēram, 2015.gada oktobrī Helsinkos notikušais Eiropas valstu Augstāko administratīvo tiesu un valsts padomju asociācijas seminārs „Aktuālā tiesu prakse publisko iepirkumu lietās”, kur plašas

¹ Publisko iepirkumu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2006. gada 25. aprīlis, nr.65, 1.panta 10.punkts.

² Turpat, 1.panta 11.punkts.

diskusijas tiesnešu vidū raisīja praktiska neiespējamība iegūt zaudējumu atlīdzību un sprieduma reālās sekas, ja tiek atzīta līguma spēkā neesamība.³

Publisko iepirkumu jautājumos aplūkojamās problēmas ir pietiekoši plašas un to risināšana prasa krietni lielāku apjomu nekā maģistra darbs. Darbā autore aplūkos zaudējumu piedziņu publiskajos iepirkumos civiltiesiskā ceļā, jo šie jautājumi ir aktuāli gan komercietiesiskās vides drošībai, gan valsts līdzekļu efektīvas izmantošanas uzlabošanai. Prognozējama, efektīva un konsekventa tiesībsargājošo institūciju, to skaitā Iepirkumu uzraudzības biroja un tiesu, prakse ļautu mazināt publiskā iepirkuma procedūras dalībnieku negodprātīgu rīcību. Tā veicinātu pasūtītāju vienotu izpratni par darbībām, kuras veicamas efektīvu iepirkumu veikšanai. Tādējādi tiktu ekonomēti valsts finanšu līdzekļi un patērēts mazāk laika nepieciešamo pakalpojumu vai preču saņemšanai.

Tiesvedību skaits zaudējumu piedziņas jautājumos publiskajos iepirkumos norāda uz pastāvošajām nepilnībām publisko iepirkumu normatīvajos aktos, kā arī uz pasūtītāja un piegādātāja savstarpējo attiecību noregulējuma problēmām. Šī brīža situācija liecina, ka Publisko iepirkumu likums savu patieso saturu iegūst tiesā, kas savukārt norāda uz šī likuma sarežģītību.

Maģistra darba mērķis ir, veicot zaudējumu piedziņas problēmu analīzi, padarīt efektīvāku zaudējumu atprasīšanas procesu publiskajos iepirkumos civiltiesiskā ceļā.

Atbilstoši darba tēmas raksturam un specifikai, kā arī ņemot vērā darbā apskatīto pastāvošo problēmu raksturojumu, ir veidota arī maģistra darba struktūra, kas sastāv no ievada, četrām nodaļām, kopsavilkuma un izmantotās literatūras saraksta.

Darbā izmantoti normatīvie tiesību akti – gan Latvijas likumi, gan Eiropas Savienības direktīvas un ieteikumi, kā arī ārvalstu normatīvie tiesību akti, kas izmantoti salīdzinošas analīzes nolūkā. Tāpat autore ir aplūkojusi specializēto literatūru, ieskaitot Eiropas Komisijas izdotos dokumentus publisko iepirkumu jomā. Darbā plaši tiek izmantoti interneta resursi, t.sk. arī publiski pieejami tiesu prakses apkopojumi, Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumi publisko iepirkumu jomā.

Maģistra darba mērķa sasniegšanai tiek izmantotas arī tiesību doktrīnā paustās K.Torgana, A.Bitāna, V.Mantrova un citu tiesību zinātnieku paustās atziņas saistību tiesībās, kā arī E.Danovska secinājumi privāto un publisko tiesību jomā.

³ Augstākās tiesas biļetens, Nr. 12, 2016.gada aprīlis, pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/ATBiletens12_web.pdf, 16.lpp. (aplūkots 2016.gada 18.janvārī).

Autores izteiktās atziņas tiek pamatotas ar pastāvošo judikatūru un tiesu praksi, kas ietver gan mūsu valsts tiesu nolēmumu analīzi, gan Eiropas Savienības tiesu nolēmumu vērtējumu. Tā kā izvēlētā maģistra darba tēma ir par zaudējumu piedziņas iespēju šaurā - publisko iepirkumu jomā, ir salīdzinoši ierobežotas iespējas pētījumā izmantot pietiekami liela apjoma specializēto un zinātnisko literatūru, tāpēc vairums autores izdarīto secinājumu tiek balstīti uz tiesu nolēmumiem, Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumiem kā arī personīgo pieredzi, konkrētajā jomā.

Darba izstrādē pielietota gan induktīvā, gan deduktīvā metode. Ar induktīvās metodes palīdzību no atsevišķiem gadījumiem praksē tiek atvasināti vispārināti secinājumi, savukārt deduktīvā metode palīdz no teorētisko atziņu un vispārinājumu klāsta gan filozofiskā, gan tiesiskā aspektā spriest par individuālajiem aspektiem. Tāpat tiek pielietota arī loģiski - konstruktīvā metode, kuras ietvaros autore izdarīs secinājumus par zaudējumu piedziņas efektivitāti publiskajos iepirkumos kopumā. Bez tam maģistra darbā tiek izmantota arī analīzes metode, kuras rezultātā tiek rasti priekšlikumi un secinājumi, kā arī salīdzinošā metode, kas ietver zaudējumu piedziņas publiskajos iepirkumos salīdzinājumu Eiropas Savienības dalībvalstu – Igaunijas un Austrijas kontekstā, īsi apskatot arī citu dalībvalstu pieredzi.

Teorētisko bāzi pētījuma izstrādāšanai sastāda juridiskā literatūra civiltiesībās, publiskajās tiesībās, administratīvajās un starptautiskajās tiesībās. Darbs tiek balstīts uz latviešu un Eiropas Savienības dalībvalstu zinātnieku darbiem, kā arī tiek izmantotas viņu atziņas.

Empīrisko bāzi veido normatīvie akti, kas attiecas uz zaudējumu piedziņu publiskajos iepirkumos, kā arī tiesu un Iepirkumu uzraudzības biroja nolēmumi. Nozīmīgs avots, protams, ir 2014.gada 26.februāra Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu.

1. PROBLĒMJAUTĀJUMI PUBLISKO IEPIRKUMU REGULĒJUMĀ, KAS PALIELINA ZAUDĒJUMU RAŠANOS

Publiskajiem iepirkumiem un līdz ar to iespējamiem zaudējumiem, kas var rasties, veicot publisku iepirkumu, ir būtiska nozīme demokrātiskā sabiedrībā, jo publiskajiem iepirkumiem ir jānodrošina valsts līdzekļu un nodokļu maksātāju naudas efektīva izlietošana.

Publiskais iepirkums skar jautājumus par to, kā publiskās iestādes tērē nodokļu maksātāju naudu. Tādējādi iepirkumu komisijas locekļu pieņemtie lēmumi būtiski skar visas sabiedrības intereses.

Valsts pasūtījuma jēdzienam Latvijā ir sena vēsture, jo, pasludinot Latviju par neatkarīgu republiku un pieņemot Satversmi, jaunajai valstij radās nepieciešamība regulēt tajā notiekošos saimnieciskos procesus. Pirmais likums, kas regulēja valsts iepirkumus, tika pieņemts jau 1927. gadā, ietverot mūsdienīgu iepirkumu tiesisko regulējumu, tajā skaitā principus.⁴

Šobrīd spēkā ir Publisko iepirkumu likums, kurš pieņemts 2006.gada 6.aprīlī. Zaudējumu atlīdzināšana ir noteikta šā likuma XII² nodaļā, kura iekļauta 2010.gada 20.maija likuma redakcijā, kas stājas spēkā 2010.gada 15.jūnijā.

Publisko iepirkumu likumā zaudējumu atlīdzināšanu regulē, likumā iekļautais - tikai viens pants, ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2012.gada 21.jūnija likumu, kas stājas spēkā 2012.gada 1.augustā, t.i. 85.⁴ pants, kurš nosaka, ka –

(1) Zaudējumus, kas nodarīti administratīvā procesa ietvaros, atlīdzina saskaņā ar Administratīvā procesa likumu un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu. Lietas par zaudējumu atlīdzināšanu tiesvedības kārtībā izskata Administratīvā rajona tiesa triju tiesnešu sastāvā;

(2) Ja atlīdzinājums tiek prasīts vienlaikus ar šā likuma 85.¹ pantā paredzēto prasījumu, tiesa to izlemj, izskatot attiecīgo pieteikumu un pieņemot kādu no šā likuma 85.³ panta pirmajā daļā minētajiem spriedumiem. Pierādīšanas pienākums par šādu zaudējumu esamību un atlīdzinājuma apmēru gulstas uz pieteicēju. Pēc sprieduma spēkā stāšanās dienas šādu zaudējumu atlīdzināšanu var prasīt civiltiesiskā kārtībā;

(3) Iesniedzot iesniegumu Iepirkumu uzraudzības birojam saskaņā ar šā likuma 83.pantu, zaudējumu atlīdzināšana netiek lūgta. Pasūtītāja nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu var lūgt vienlaikus ar pieteikuma iesniegšanu tiesā vai vēršoties pie pasūtītāja Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā noteiktajā kārtībā. Iepirkumu uzraudzības birojs neatbild par pasūtītāja nodarītajiem zaudējumiem.⁵

Kā norādīts 2015.gada tiesu prakses apkopojumā publisko iepirkumu lietās 2004.-2015.gadā “līdz šim Augstākās tiesas praksē publisko iepirkumu lietās nav īpaši aplūkota zaudējumu atlīdzināšanas problemātika, lai gan principā šāds prasījums nav retums arī konkrētajā lietu

⁴ Skrastiņa U. Publiskie iepirkumi. Piedāvājuma izvēles kritēriji un vērtēšana publiskajā iepirkumā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2015., 269.lpp.

⁵ Publisko iepirkumu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2006.gada 25.aprīlis, Nr.65, 85.⁴ pants.

kategorijā (šāda prasījuma pieteikšanas iespējas izriet gan no Administratīvā procesa likuma, gan no Publisko iepirkumu likuma)”.⁶

Autoresprāt, Latvijā pastāv vairāki risināmi problēmjaudājumi publisko iepirkumu regulējumā, kas samazinātu zaudējumu rašanos. Šīs nodaļas apakšnodaļu ietvaros tiks analizēti vairāki problēmjaudājumi, piedāvājot risinājumus, kas padarītu efektīvāku zaudējumu atprasīšanas procesu publiskajos iepirkumos civiltiesiskā ceļā. Tādi jautājumi, kas kavē efektīvu zaudējumu piedziņas procesu ir, piemēram:

- procesuālais duālisms;
- fakts, ka uzraugošā institūcija publisko iepirkumu jomā nav neatkarīga kā arī
- pasūtītāja, kas ir publisko tiesību juridiska persona ierobežotās tiesības uz savu interešu aizstāvību.

1.1. Procesuālais duālisms, kas kavē efektīvu zaudējumu piedziņas procesu

Zaudējumu piedziņai publiskos iepirkumos Latvijā ir konstatējams duāls procesuālais dalījums.

Procesuālais duālisms ir “īpašas procesuālas normas, kuras regulē strīdu, kas izriet no publiski tiesiskām attiecībām, izskatīšanu”.⁷

Saskaņā ar Augstākās tiesas Senāta noteikto, posms starp pasūtītāja lēmumu par iepirkuma procedūras rezultātiem un iepirkuma līguma noslēgšanu paredzēts iepirkuma procedūras apstrīdēšanai (administratīvais process) un noslēdzas ar Iepirkumu uzraudzības biroja administratīvo aktu. Pasūtītāja rīcība publisko tiesību jomā beidzas un privāto tiesību jomā sākas nevis ar pasūtītāja lēmumu par uzvarētāja noteikšanu, bet ar iepirkuma līguma noslēgšanu.⁸ Tātad pasūtītāja rīcība līdz iepirkuma līguma noslēgšanai Augstākās tiesas ieskatā ar iepirkuma uzvarētājiem ir pakļauta publiskajām tiesībām un Administratīvā procesa likumam.

Līdz ar to līdz iepirkuma līguma noslēgšanai attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanu ir jāpiemēro Administratīvā procesa regulējums un citu publisko tiesību normatīvie tiesību akti,

⁶ Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums publisko iepirkumu lietās (2004.-2015.), pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativas-tiesibas/> (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

⁷ Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 112.-113.lp.

⁸ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 29.oktobra lēmums lietā Nr. SKA-862/2010, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2010-hronologiska-seciba/> (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

savukārt pēc iepirkuma līguma noslēgšanas – civiltiesību normas zaudējumu atlīdzināšanas jautājumu risināšanai.

Dr. iur. E.Danovskis ir paudis viedokli, ka “Publisko iepirkumu procedūra nenoslēdzas līdz ar līguma noslēgšanu”.⁹ Minētais arguments tiek pamatots ar to, ka “Arvien aktuālāka kļūst pasūtītāja darbību kontrole pēc līguma noslēgšanas, jo īpaši publisko iepirkumu līguma grozījumu kontrole. [...] publisko iepirkumu procedūra ir vienots process ar vienādu tiesisko attiecību raksturu. Divpakāpju juridiskās konstrukcijas pielietošana šajā procesā ir lieka”.¹⁰

Autore pievienojas izdarītajiem secinājumiem, jo publisko iepirkumu procedūras izskatīšana vienotā procesā nodrošinātu vienādu tiesisko regulējumu un vienādu izskatīšanas kārtību arī zaudējumu piedziņas lietās.

Šobrīd Latvijā institūcija, kas ir pilnvarota pieņemt lēmumus attiecībā par publiskajiem iepirkumiem ir Iepirkumu uzraudzības birojs. Iepirkumu uzraudzības birojam likumdevējs nav piešķīris tiesības izskatīt zaudējumu piedziņas jautājumus publisko iepirkumu strīdos. Saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma 85.⁴ panta trešo daļu zaudējumu atlīdzināšana Iepirkumu uzraudzības birojam nevar tikt lūgta. Tā lūdzama vienlaikus ar pieteikuma iesniegšanu tiesā vai vēršoties pie pasūtītāja Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā noteiktajā kārtībā.¹¹

Likumdevēja nostāja neļaut Iepirkumu uzraudzības birojam izskatīt zaudējumu piedziņas jautājumus ir saprotama. “Varas dalīšanas princips liedz tādu tiesisko regulējumu, kas valsts pārvaldes iestādei ļautu pieņemt lēmumus, ar kuriem tiek izšķirti civiltiesiski strīdi un kuri ir saistoši visām strīdā iesaistītajām personām”.¹²

Zaudējumu atlīdzināšanu pēc Administratīvās rajona tiesas sprieduma spēkā stāšanās dienas var prasīt civiltiesiskā kārtībā.

Te arī konstatējams procesuālais duālisms, kas kavē efektīvu zaudējumu piedziņas procesu, jo, lai pretendētu uz zaudējumu atlīdzību, nepieciešams iztiesāt vēl vienu procesu – pierādot zaudējumu esamību un atlīdzinājuma apmēru civilprocesuālā kārtībā.

Direktīvas 89/665 2.panta 1.punkta c)apakšpunktā noteikts pienākums dalībvalstīm nodrošināt to, lai tiesību aktos, kas pieņemti sakarā ar 1.pantā noteikto izskatīšanas procedūru (t.i.

⁹ Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 230.lp.

¹⁰ Turpat.

¹¹ Publisko iepirkumu likuma: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2006. gada 25. aprīlis, nr.65, 85.¹ un 85.⁴ panta trešā daļa.

¹² Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 244.lp.

jo īpaši - lai dalībvalstis nodrošina to, lai par izskatīšanas procedūru atbildīgo iestāžu lēmumus varētu efektīvi izpildīt), būtu paredzēts pilnvarojums atlīdzināt zaudējumus personām, kam pārkāpuma dēļ nodarīts kaitējums. Savukārt 2.panta 5.punktā noteikts, ka dalībvalstis var paredzēt, ka, ja zaudējumu atlīdzināšanu pieprasa, pamatojoties uz to, ka lēmums ir pieņemts nelikumīgi, iestādei, kurai ir vajadzīgās pilnvaras, vispirms ir jāatceļ apstrīdētais lēmums.¹³

Direktīvas 89/665 2.panta 6.punktā ir paredzēts, ka šā panta 1.punktā minēto pilnvaru īstenošanas ietekmi uz līgumu, kas noslēgts pēc lēmuma par tā piešķiršanu, nosaka valstu likumi.¹⁴

Publisko iepirkumu likumā Latvijas likumdevējs izvēlējies iekļaut Direktīvas 89/665 2.panta 5.punkta minēto normu attiecībā par to, ka iestādei, kurai ir vajadzīgās pilnvaras, vispirms ir jāatceļ apstrīdētais lēmums un tikai pēc tam var prasīt zaudējumu atlīdzību.¹⁵

Visuzskatāmāk zaudējumu piedziņas procedūras efektivitātes trūkums redzams publisko iepirkumu strīdos pēc iepirkuma rezultātu paziņošanas. Jāatzīst, ka šis process saskaņā ar Latvijas normatīvo regulējumu ir sarežģīts un komplicēts. Lai publiskajā iepirkumā iesaistītā puse, kura vēlas saņemt zaudējumu atlīdzību, savas tiesības varētu realizēt, ir nepieciešams realizēt sarežģītu un laikietilpīgu procedūru. Tādējādi ir nepieciešama procedūras vienkāršošana, nepieļaujot procesuālo duālismu, bet paredzot, ka visi prasījumi publisko iepirkumu strīdos ir izskatāmi tiesā, piemēram vienā speciālā jurisdikcijas tiesā, kura ir pilnvarota izskatīt jebkādos publisko iepirkumu strīdus, arī prasības par zaudējumu piedziņu.

1.2. Institūcija publisko iepirkumu strīdu un ar tiem saistīto zaudējumu piedziņas jautājumu izskatīšanai

Lai pieņemtu neatkarīgu, uz Publiskā iepirkuma likuma normām balstītu lēmumu, iestādei, kas izskata uzņēmēju sūdzības, jābūt finansiāli un juridiski neatkarīgai gan no pasūtītāja, gan pretendenta, uzskata Latvijas atvērto tehnoloģiju asociācija. Tāpēc lēmumu pieņemšanā iesaistīto speciālistu izvēlei jābūt līdzvērtīgai tiesnešu izvēlei. Šādas prasības iestādei, kas izskata publisko iepirkumu strīdus, izvirza Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (2007/66/EK).¹⁶ Minēto

¹³ 1989.gada 21.decembra Padomes direktīva 89/665/EEK par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām, pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A31989L0665> (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

¹⁴ Turpat.

¹⁵ Publisko iepirkumu likuma: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2006. gada 25. aprīlis, nr.65, 85.¹ un 85.⁴ pants.

¹⁶ Igaune S. Dāmokla zobens pār IUB, Dienas Bizness, 2014.gada 28.marts, pieejams: <http://www.db.lv/laikraksta-arhivs/zinas/damokla-zobens-par-iub-412517> (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

apliecina, piemēram, šīs direktīvas 2.panta “Prasības attiecībā uz pārskatīšanas procedūrām” 3.punkts, kas nosaka “Kad pirmās instances struktūra, kas ir *neatkarīga no līgumslēdzējas iestādes*, pārskata līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas lēmumu, dalībvalstis nodrošina, ka līgumslēdzēja iestāde nevar noslēgt līgumu, kamēr pārskatīšanas struktūra nav pieņēmusi lēmumu par vai nu pagaidu pasākumu, vai pārskatīšanas piemērošanu”.¹⁷

Būtiski, ka šīs direktīvas minētā panta 9.punktā ir noteikts: “Ja par pārskatīšanas procedūrām atbildīgās struktūras pēc būtības nav tiesu iestādes, to lēmumus vienmēr rakstiski pamato. Turklāt šādā gadījumā jāparedz normas, lai garantētu procedūras, ar kurām jebkurus varbūtēji nelikumīgus pasākumus, ko veikusi pārskatīšanas struktūra, vai jebkuru varbūtēju trūkumu tai piešķirto pilnvaru īstenošanā var izskatīt tiesa vai cita struktūra, kas ir tiesa Līguma 234. panta nozīmē un kas nav atkarīga ne no līgumslēdzējas iestādes, ne no pārskatīšanas struktūras”. Šādu neatkarīgu struktūru locekļi tiek iecelti amatā un atstāj to saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā tiesneši, ciktāl tas attiecas uz institūciju, kas atbildīga par viņu iecelšanu amatā, pilnvaru laiku un atcelšanu. Vismaz šīs neatkarīgās struktūras priekšsēdētājam ir tāda pati juridiskā un profesionālā kvalifikācija kā tiesnešiem. Neatkarīgā struktūra pieņem lēmumus saskaņā ar procedūru, kurā uzklausa abas puses, un šie lēmumi atbilstīgi dalībvalsts noteiktajai kārtībai, ir juridiski saistoši”.¹⁸

Lai nodrošinātu tiesību normu atbilstību tiesiskai realitātei, situācija ir labojama, izveidojot pilnīgi neatkarīgu institūciju jautājumu izskatīšanai publisko iepirkumu jomā, kurai ir visas pilnvaras efektīvai un objektīvai radušos strīdu izskatīšanas procedūras nodrošināšanai. Viena institūcija, kas ir pilnvarota konkrēto strīdu izskatīt no sākuma līdz beigām, izskatot un pieņemot motivētu nolēmumu par jebkāda veida prasījumu, arī par zaudējumiem. Autoresprāt, šāda institūcija, kas var nodrošināt pilnīgu neitralitāti, efektīvu likuma normu piemērošanu un pieņemto lēmumu objektivitāti, ir vienīgi tiesa vai tiesu iestādes izveidota struktūra, piemēram, speciālās jurisdikcijas tiesa visu publisko iepirkumu strīdu izskatīšanai.

Speciālās jurisdikcijas tiesa ar izņēmuma piekritību civiltiesiskos strīdos, kas saistīti ar atsevišķiem intelektuālā īpašuma tiesību veidiem, pastāv arī Latvijā. Proti, tā ir Rīgas apgabaltiesa, kurai atbilstoši Civilprocesa likuma 25.panta pirmās daļas 3.punktam, Patentu likuma 65.panta

¹⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 11.decembra direktīva 2007/66/EK, ar ko Padomes Direktīvas 89/665/EEK un 92/13/EEK groza attiecībā uz pārskatīšanas procedūru efektivitātes uzlabošanu valsts līgumu piešķiršanas jomā, pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32007L0066> (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

¹⁸Turpat.

otrajai daļai¹⁹ kā pirmās instances tiesai ir izņēmuma pakļautība lietās par patenttiesību, preču zīmju un ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību.²⁰

L.Rasnačs pauž uzskatu, ka “no procesuālās ekonomijas viedokļa ir pamats apšaubīt vienas speciālās jurisdikcijas tiesu visā Latvijā” komercstrīdu izskatīšanai. “Šāds risinājums var būtiski palēnināt minētajai tiesai piekritīgo lietu iztiesāšanu. Viena šāda speciālās jurisdikcijas tiesa katrā Latvijas tiesu apgabalā būtu saprātīgs risinājums arī no lietas ātrākas iztiesāšanas viedokļa”.²¹ Autores ieskatā publisko iepirkumu strīdu izskatīšanai ir izveidojama viena konkrēta speciāla jurisdikcijas tiesa, nevis vairākas katrā Latvijas tiesu apgabalā. Šī tiesa būtu pilnvarota izskatīt visus publisko iepirkumu un ar tiem saistītus strīdus, tai skaitā zaudējumu piedziņas jautājumus. Arī šobrīd, kad strīdus izskata viens Iepirkumu uzraudzības birojs (kurš atrodas Rīgā), nav radījies būtiskas neērtības.

Pie šāda regulējuma ieguvumi paredzami vairāki:

- 1) strīdu izskatīta viena neatkarīga instance – tiesa;
- 2) strīdā iesaistītajām pusēm (arī pasūtītājam) tiktu nodrošināta tiesas nolēmuma pārsūdzība;
- 3) paātrināts strīdu izskatīšanas process, jo par zaudējumu piedziņu nebūtu jāvērsas atkārtoti civiltiesiskā kārtībā;
- 4) kā arī ietaupītas administratīvās un citas izmaksas, piemēram, maksa par juridisko palīdzību.

Kā 2016.gada janvārī secināts Briselē notikušajā Eiropas Universitātes institūta sadarbībā ar Eiropas Komisiju organizētajā seminārā ES valstu tiesnešiem un regulatoru pārstāvjiem „Elektronisko komunikāciju regulēšana krustcelēs”, kopējā tendence ir tāda, ka visos gadījumos, kad tiesa var jautājumu izlemt līdz galam, tai tas ir jāizlemj pašai, nevis jādod atpakaļ regulatoram izlemšanai. [...] Francijā tiesas sprieduma robežas atkarīgas no lēmuma pieņēmēja – ja lēmumu pieņēmis ministrs, tiesa pati nevar izlemt lietu, citos gadījumos – var.²² Tādējādi secināms, ka arī citviet Eiropā strīdu izskatīšanu paredz tādu, lai tā varētu tikt izdarīta vienā instancē.

¹⁹ Patentu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007.gada 27.februāris, nr. 34 (3610).

²⁰ Rasnačs L. Speciālās jurisdikcijas tiesas ieviešanas lietderība lietās par kapitālsabiedrību dalībnieku un akcionāru sapulču lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem. Grām.: *Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade*. Latvijas Universitātes 71.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013. 51.lpp.

²¹ Turpat, 55.lpp.

²² Augstākās tiesas biļetens, Nr. 12, 2016.gada aprīlis, pieejams:

http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/ATBiletens12_web.pdf, 17.-18.lpp. (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

Nīderlandes piemērs, kurš tika izklāstīts 2015.gada oktobrī Helsinkos notikušajā Eiropas valstu Augstāko administratīvo tiesu un valsts padomju asociācijas seminārā „Aktuālā tiesu prakse publisko iepirkumu lietās” liecina par atšķirīgu praksi publisko iepirkumu strīdu risināšanā. Tie tiek izskatīti civilprocesuālā kārtībā, turklāt pēc civiltiesību principiem, tomēr nonākot pie racionāli pamatota un direktīvām atbilstoša rezultāta. [...] Civiltiesiski tiek atrisināts arī seku noregulējums – lai arī tiesai civilprocesā nav tiesību atcelt administratīvo lēmumu par līguma tiesību piešķiršanu, tiesai ir jāspēj uzdot pārvērtēt iepirkuma rezultātus.²³ Arī Latvija var sekot Nīderlandes piemēram – visus strīdus publisko iepirkumu jautājumos uzticot tiesai.

Lai atvieglotu strīdu izskatīšanas procesu, aktuāls ir jautājums par procesuālo kārtību, kura jāievēro, vēršoties ar prasību par zaudējumu piedziņu. Tātad sākotnēji jāvērsas Iepirkumu uzraudzības birojam, kas ir augstāk stāvoša iestāde iepirkumu jomā un kura ir tiesīga atzīt pasūtītāja rīcības prettiesiskumu. Ņemot vērā, ka Iepirkumu uzraudzības birojam nav tiesības izskatīt prasījumu par zaudējumu piedziņu, jo pasūtītāja nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu var lūgt tikai vienlaikus ar pieteikuma iesniegšanu tiesā, tad ieinteresētajai personai jāvērsas tiesā ar prasības pieteikumu par zaudējumu piedziņu. Te savukārt personai jāzina – vai ar prasījumu par zaudējumu piedziņu jāvērsas administratīvā vai civilprocesuālā kārtībā. Uz šo jautājumu atbilde rodama Publisko iepirkumu likuma 85.⁴ pantā, kas ļauj secināt, ja zaudējumi nodarīti līdz iepirkuma līguma vai vispārīgās vienošanas noslēgšanas brīdim, tad tie izskatāmi administratīvā procesa ietvaros, savukārt, ja tie nodarīti pēc iepirkuma līguma vai vispārīgās vienošanās noslēgšanas, tad tie izskatāmi civiltiesiskā kārtībā. Neatkarīgi no tā vai prasības pieteikums par zaudējumu piedziņu tiks skatīts administratīvā vai civiltiesiskā kārtībā, ir paredzams, ka sekos garš tiesāšanās process līdz strīds tiks izskatīts pēc būtības un spriedums stāsies likumīgā spēkā.

Lai efektīvizētu zaudējumu piedziņas procesu lietās, kas izriet no publiskajiem iepirkumiem, ir nepieciešams izveidot vienu neatkarīgu institūciju publisko iepirkumu strīdu un ar tiem saistīto zaudējumu piedziņas jautājumu izskatīšanai.

²³ Augstākās tiesas biļetens, Nr. 12, 2016.gada aprīlis, pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/ATBiletens12_web.pdf, 17.-18.lpp. (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

1.3.Pasūtītāja – publisko tiesību juridiskas personas ierobežotās tiesības uz savu interešu aizstāvību

Saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma 80.panta trešo daļu Iepirkumu uzraudzības birojs ir funkcionāli augstākā iestāde attiecībā uz šā likuma 81.panta 7.punktā minētās funkcijas izpildi (t.i. izskatīt iesniegumus par iepirkuma procedūras pārkāpumiem).

Kā atzinis Augstākās tiesas Senāts - pasūtītājs, kurš darbojas saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu, nav tiesīgs pārsūdzēt Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu.²⁴

Īstenojot funkcionāli augstākas iestādes kompetenci, Iepirkumu uzraudzības biroja lēmums ir augstākas iestādes administratīvais akts, ar kuru tā ir labojusi zemākas iestādes kļūdas, nododot jautājumu pareizai izlemšanai no jauna zemākai iestādei. Tas nozīmē arī to, ka administratīvajā procesā tiesā pasūtītājs būtu pieaicināms nevis kā trešā persona, bet kā otra (zemāka) iestāde atbildētāja pusē.²⁵

Arī gadījumā, ja pasūtītājs ir atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, funkcionāli iepirkuma jomā starp pasūtītāju un Biroju veidojas padotības attiecības.²⁶

Tiesas procesos, kas saistīti ar Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas lēmumu pārsūdzībām tiesā, pasūtītājs tiek pieaicināts kā atbildētājs nevis kā trešā persona. Augstākā tiesa savā praksē ir atzinusi, ka funkcionāli augstākas iestādes kompetenci, Iepirkumu uzraudzības biroja lēmums ir augstākas iestādes administratīvais akts, ar kuru tā ir labojusi zemākas iestādes kļūdas, nododot jautājumu pareizai izlemšanai no jauna zemākai iestādei. Tas nozīmē arī to, ka administratīvajā procesā tiesā pasūtītājs būtu pieaicināms nevis kā trešā persona, bet kā otra (zemāka) iestāde atbildētāja pusē”.²⁷

Tādējādi pasūtītājam nav nekādu tiesību pārsūdzēt Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas pieņemtos lēmumus, bet ir pienākums pakļauties minētajam administratīvās kontroles mehānismam. Pasūtītāja (kas ir publisko tiesību juridiska persona) rīcībā nav nekāda

²⁴ Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 23.maija lēmums lietā Nr.SKA-306, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2006-hronologiska-seciba/> (aplūkots 2016.gada 19.maijā).

²⁵ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.A42698608 (SKA-366/2012), pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2012-hronologiska-seciba/> (aplūkots: 2016.gada 19.maijā).

²⁶ Augstākās tiesas 2008.gada 13.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-446/2008 7. punkts (nav publicēts).

²⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.SKA-366/2012, 12.punkts, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2012-hronologiska-seciba/> (aplūkots: 2016.gada 19.maijā).

mehānisma aizsargāt savas tiesības, lūdzot pārskatīt nepamatotu Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu. Autoresprāt, tas tiesiskā valstī nav pieļaujams, tādēļ Augstākās tiesas judikatūra šajā jautājumā būtu jāmaina.

Profesors K.Dišlers jau 1938.gadā ir skaidrojis, ka: “administratīvā kontrole – priekšniecības uzraudzība pār padoto iestāžu un amatpersonu darbības pareizību un lietderību – izveidojās jau policejiskā valstī, bet nav savu nozīmi zaudējusi arī tiesiskā valstī, kur, tikai šo līdzekli lietojot, tiek piegriezta pienācīgā vērība arī administratīvās darbības saskaņai ar likuma prasībām. Bet tiesiskā valstī nāk klāt jauns svarīgs administratīvās darbības kontroles līdzeklis – administratīvā justīcija, kuras uzdevums tieši pastāv tikai administratīvās darbības likumības pārbaudīšanā. Ar šo svarīgo tiesisko institūtu – administratīvo justīciju – tiesiska valsts dabū savu īsto izveidojumu; tiesiskas valsts princips, pēc kura administratīvā darbība ir padota likumam un ir likumusaistīta, iegūst reālu nozīmi caur to, ka pilsoņu rīcībā tiek nodots svarīgs tiesisks līdzeklis viņu tiesību un interešu aizstāvēšanai pret varbūtējiem aizskārumiem no administratīvās varas orgānu puses, proti: sūdzība administratīvai tiesai, un administratīvās tiesas (kā administratīvās justīcijas orgāna) pienākums tādā gadījumā ir pārbaudīt apstrīdētā administratīvā akta likumību, un konstatētas nelikumības gadījumā to atcelt.²⁸

Tiesiskā valstī, autoresprāt, šāda situācija nav uzskatāms par pieļaujamu, kad pasūtītājs (publisko tiesību juridiska persona), kas neatrodas administratīvajā hierarhiskā kārtībā ir pakļauts tikai un vienīgi administratīvajai kontrolei un tam netiek nodrošinātas tiesības uz justīciju. To apliecina praksē izveidojušies precedenti, kad pasūtītāja pieņemtais lēmums ir bijis objektīvi pamatots un pareizs, tomēr Iepirkumu uzraudzības birojs pasūtītāja pieņemto lēmumu par iepirkuma procedūras rezultātiem ir nepamatoti atcēlis, būtiski aizskarot pasūtītāja tiesiskās intereses.

V.Bukovskis tiesību doktrīnā norādījis, ka - neapstrīdamās prasības realizē ar administrācijas spaidu līdzekļu palīdzību, bez jebkādas viņu kontroles no tiesas puses, īpašā kārtībā, kas paredzēta Kriev. Lik. korojuma XVI. sējuma 2. daļā (Положение о взысканіяхъ по безспорнымъ деламъ казны²⁹). Tiesu nolikumu sastādītāji, izslēdzot no tiesas kompetences pārvaldes iestāžu prasījumus, kuriem likums piešķīris neapstrīdamības raksturu, bez šaubām domājuši daudz plašāku neapstrīdamu prasījumu grupu, nekā to sastāda augšminēto noteikumu 1. pantā norādītie nodokļi, nodevas etc. Tas

²⁸Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: tiesu namu aģentūra, 2002, 245.lp.

²⁹Šo noteikumu 1. pants tulkojumā skan: Valsts nodokļus, nodevas un cita veida maksājumus piedzen, nepielaižot pret tiem nekādus strīdus; sūdzības par spaidiem un nelikumīgi uzliktiem maksājumiem pieņem un izšķir kārtībā, kāda noteikta guberņu iekārtas korojumā un valsts pārvaldes likumos.

redzams no Civīlproc. nol. 244. p. likumdošanas motīviem, kuros Tiesu nolikumu sastādītāji, dodot zināmus vadošus aizrādījumus jautājumā par to, kādi prasījumi piekrīt tiesas izšķiršanai un kādi, turpretim, no tiesu kompetences izņemti, tieši aizrāda, ka var būt arī tādi gadījumi, kad lieta, lai gan attiecas uz civilu tiesību, - tomēr izņemta no tiesu kompetences.³⁰

Tāpat V.Bukovskis norādījis, ka: “pēc Tiesu nolikumu sastādītāju domām, katru tiesību, kas katram atsevišķi pieder, var nosaukt par civiltiesību, un kad tā nonāk sadursmē ar tāda paša pilsoņa privātu tiesību vai ar tiesību, kas pieder valstij kā juridiskai personai, - tad tā bez šaubām, piekrīt tiesas pārziņai”.³¹

Tādējādi secināms, ka gadījumā, ja pasūtītāja (kas ir publisko tiesību juridiska persona intereses) nonāk sadursmē ar Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas pieņemtu lēmumu, strīda izskatīšana ir piekritīga tiesai.

Kā norādījis Tieslietu ministrs Dz.Rasnačs: “vispilnīgākais tiesiskuma kontroles instruments ir tiesas. [...] Valsts pārvaldes vienotības princips izslēdz iespēju valsts pārvaldes struktūrām savstarpējus strīdus risināt tiesā – tie jārisina kopējā augstākajā iestādē. Tomēr attiecībā uz pašvaldību autonomajām kompetencēm šis princips praksē faktiski nedarbojas”.³² Autore ieskatā, šis princips praksē nedarbojas arī attiecībā uz pasūtītāju, kas ir publisko tiesību juridiska persona.

E.Levits ir norādījis, ka: “nevienai (nedz tiešās, nedz pastarpinātās) valsts pārvaldes *iestādei nav savas intereses*. Tās tikai noteiktā kārtībā ir tiesīgas formulēt sabiedrības (pašvaldību iestādes – attiecīgās sabiedrības daļas) intereses. Šādā sistēmā interešu *konflikti*, kas atrisināmi tiesas ceļā, valsts pārvaldes iekšienē izņēmuma kārtā iespējami tikai tur, kur demokrātiski leģitimētās pašvaldības, pārstāvot attiecīgās sabiedrības daļas (vietējās kopienas) nošķirtās intereses, veic to autonomā pārvaldībā nodotos uzdevumus. Visos citos domstarpību gadījumos starp pie tās pašas vai dažādām publisko tiesību juridiskām personām piederošām iestādēm nevar būt runa par subjektīvu interešu konfliktiem, bet gan par domstarpībām par sabiedrības interešu pareizu noteikšanu, kas, ja nav iespējams panākt vienošanos, atrisināmas hierarhiskā kārtībā. Tādēļ, piemēram, tiesāšanās starp divām ministrijām [...] nav pieļaujama, jo abās pusēs ir pārstāvētas tās pašas subjektīvās intereses (valsts – un visas tās iestādes – pārstāv sabiedrības kopējās intereses). Turpretim tiesāšanās starp valsti un pašvaldību ir pieļaujama, jo te ir pārstāvētas divas dažādas

³⁰ Bukovskis V., Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: E. Pīpiņa un J. Upmaņa grāmatu un nošu spiestuve, 1935, 149.lp.

³¹ Turpat, 150.lp.

³² Tieslietu ministra Dz.Rasnača informatīvais ziņojums “Par tiesiskiem risinājumiem zaudējumu atlīdzībai valsts budžetā, ja zaudējums radies starptautisko saistību neizpildes rezultātā atvasinātas publiskas personas vai citas autonomas iestādes prettiesiskas darbības vai bezdarbības dēļ”, pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40376901>, 2.lpp. (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī)

subjektīvās intereses: visas sabiedrības intereses no vienas un noteiktā teritorijā dzīvojošas sabiedrības daļas partikulārās subjektīvās intereses no otras puses”.³³

Pasūtītājs, kas ir publisko tiesību juridiska persona, piemēram, AS “Latvijas valsts meži”, nav Valsts pārvaldes iekārtas likuma subjekts. Kā atzinis Augstākās tiesas Senāts attiecībā par Valsts kapitālsabiedrības tiesisko statusu: “Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1.panta 3.punktā dotais jēdziena „iestāde” skaidrojums nav attiecināms uz valsts izveidotām (dibinātām) kapitālsabiedrībām, jo tām nepiemīt minētajā normā uzskaitītās iestādes pazīmes. Publiskas personas kapitālsabiedrības darbība ir patstāvīga un pakārtota privātajām tiesībām, pēc sava tiesiskā statusa tā atzīstama par privāto tiesību juridisku personu vai privāttiesību subjektu [...]”.³⁴

Pasūtītājs, kas nav uzskatāms par iestādi un neatrodas “hierarhiskajā kārtībā”, intereses ir subjektīvas, t.i. savu uzņemto funkciju efektīva izpilde. Savukārt Iepirkumu uzraudzības birojam kā valsts iestādei, kas atrodas “hierarhiskajā kārtībā” ir jāpārstāv sabiedrības kopējās intereses. Te secināms, ka tiesāšanās starp Iepirkumu uzraudzības biroju, kā uzraugošo institūciju valsts iepirkumu jomā un pasūtītāju, kas ir publisko tiesību juridiska persona, ir pieļaujama.

1.4.Igaunijas normatīvā regulējuma atšķirības zaudējumu rašanās risku mazināšanai

Ņemot vērā, ka Eiropas Savienības direktīvas ir saistošas visām dalībvalstīm, Igaunijas publiskā iepirkuma tiesiskais regulējums ir samērā līdzīgs Latvijā spēkā esošajam publiskā iepirkuma tiesiskajam regulējumam. Tomēr ievērojot, ka direktīvas pieļauj dalībvalstu rīcības brīvību to pārņemšanā katras valsts nacionālajā tiesību sistēmā, proti, direktīvas tām dalībvalstīm, kurām tās adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj dalībvalstu likumdevējiem noteikt to sasniegšanas formas un metodes, abu valstu tiesiskajos regulējumos pastāv vairākas ļoti būtiskas atšķirības.

Kā viena no būtiskākajām atšķirībām Igaunijas un Latvijas publisko iepirkumu procesā, ir 100% pāreja uz elektroniskajiem iepirkumiem 2016.gadā. Tāpat igauņi paredzējuši vienkāršotajā iepirkuma procedūrā piegādēm un pakalpojumiem celt līgumcenas robežvērtību līdz 20 000 EUR un būvdarbiem līdz 150 000 EUR. Arī Latvijas Publisko iepirkumu likuma likumprojektā paredzēts

³³ Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni, publicēts: <http://public.law.lv/ptilevicvalsts.html>, 38., 56.punkts, 46.atsauce (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī)

³⁴ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 29.oktobra lēmums lietā Nr. SPC-46/2013, pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/hronologiska-seciba/ (skatīts 2016.gada 19.maijā).

celt šīs līgumcenu robežvērtības attiecībā uz iepirkumiem, kuriem piemērojama atvieglota kārtība, tomēr ne tik ievērojami - pakalpojumiem un piegādēm tā būs 10 000 EUR, savukārt būvdarbiem – 20 000 EUR.

Igaunijā visi iepirkumi obligāti elektroniski jāreģistrē elektroniskajā iepirkumu sistēmā – Valsts publisko iepirkumu reģistrā.³⁵ Tā vienlaicīgi darbojas gan kā reģistrs, gan arī kā informācijas sistēma, kur pasūtītāji un pretendenti var meklēt skaidrojumus, tiešsaistē uzdot un rast atbildes uz sev interesējošiem jautājumiem.

Iespēja veikt iepirkumus elektroniskajā sistēmā atvieglo gan pasūtītāju, gan pretendentu ikdienu, jo tiek nodrošināta informācijas apmaiņa bez kavēšanās.

Lai publiskā iepirkuma dalībnieki varētu aizsargāt savas tiesības, Igaunijā, tāpat kā Latvijā, likumā paredzēta obligāta pirmstiesas sūdzību izskatīšanas kārtība. Igaunijā šim mērķim Finanšu ministrija ir izveidojusi Pārsūdzības komiteju. Iepirkumu uzraudzības birojs Igaunijā likvidēts 2009.gadā.

Būtiski, ka Igaunijas tiesu praksē ir nostiprinājies uzskats, ka sūdzības iesniedzējam ir pamatota interese uzsākt strīdu publiskajā iepirkumā, ja prasības apmierināšana varētu novest sūdzības iesniedzēju pie iepirkuma līguma noslēgšanas ar pasūtītāju. Gadījumā, ja prasības apmierināšanas rezultātā pie šāda rezultāta nevar nonākt, tā uzreiz tiek noraidīta nepietiekama pamatojuma dēļ.

Igaunijā sūdzība jāiesniedz Pārsūdzības komitejā 10 dienu laikā no dienas, kad sūdzības iesniedzējs uzzināja vai tam bija jāuzzina par tā tiesību pārkāpumu, bet ne pēc publiskā iepirkuma līguma noslēgšanas. Savukārt sūdzība par publiskā iepirkuma dokumentāciju jāiesniedz ne vēlāk kā 3 darba dienu laikā pirms pieteikuma publiskajam iepirkumam iesniegšanas termiņa beigām.

Saskaņā ar Igaunijas Publisko iepirkumu likumu, Pārsūdzības komitejai lietas mutiska izskatīšana jānodrošina 7 darba dienu laikā no sūdzības saņemšanas brīža, savukārt lēmums jāpieņem 10 darba dienu laikā no lietas mutiskas izskatīšanas brīža. Praksē Pārsūdzības komiteja šos termiņus ievēro, nepagarina, līdz ar to tiek nodrošināta ātra pārsūdzības procedūra. Tādējādi arī šajā jautājumā autore konstatē būtiskas atšķirības no Latvijas pieredzes, jo saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma normām³⁶ - Iesniegumu izskatīšanas komisija izskata iesniegumu mēneša laikā pēc tā saņemšanas Iepirkumu uzraudzības birojā un, ja objektīvu iemeslu dēļ šo termiņu nav iespējams ievērot, komisija to var pagarināt, paziņojot par to iesnieguma iesniedzējam un

³⁵ Igaunijas elektronisko iepirkumu sistēma "E-procurement Estonia", pieejama: https://riigihanked.riik.ee/register/?locale=en_US (aplūkots 2016.gada 2.martā).

³⁶ Publisko iepirkumu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2006.gada 25.aprīlis, nr.65, 84.pants.

pasūtītājam. Jānorāda, ka praksē nereti iesnieguma izskatīšanas termiņš tiek pagarināts un diemžēl arī lēmums par minētā jautājuma izskatīšanu netiek saņemts triju darbdienu laikā no iesnieguma izskatīšanas komisijas sēdes dienas. Pasūtītājam Latvijā laiks ir būtisks pretinieks efektīvai publisko iepirkumu procedūras veikšanai, jo saskaņā ar Publisko iepirkuma likuma normām un Iepirkumu uzraudzības biroja praksi, pasūtītājam nav radīti pat apstākļi, kas dotu paļāvību, ka pārsūdzības gadījumā pasūtītājs var rēķināties ar likumā noteiktiem termiņiem sūdzību izskatīšanai. Tā rezultātā rodas šaubas, vai Iepirkumu uzraudzības birojs savas darbības veic profesionāli un godprātīgi, neradot pasūtītājam (tātad valstij) zaudējumu risku.

Tāpat kā Latvijā, arī Igaunijā, ja sūdzības iesniedzējs nav apmierināts ar Pārsūdzības komitejas lēmumu, to var tālāk pārsūdzēt administratīvajā tiesā. Taču kopumā Igaunijas prakse rāda, ka parasti sūdzību iesniedzēji ir apmierināti ar Pārsūdzības komitejas lēmumiem - tie tiek pārsūdzēti salīdzinoši reti. Arī tiesvedības zaudējumu piedziņas jautājumos ir ļoti reti gadījumi.

Būtisks apstāklis, kas samazina sūdzību par publiskajiem iepirkumiem iesniegšanas skaitu un līdz ar to samazina arī zaudējumu risku pasūtītājam par laikā nerealizētu preču iegādi vai pakalpojumu saņemšanu, ir tas, ka Igaunijā ir noteikta valsts nodeva par sūdzības iesniegšanu Pārsūdzības komitejai, kā arī par tālāku Pārsūdzības komitejas lēmuma pārsūdzēšanu tiesā – 640 EUR vai 1280 EUR, atkarībā no tā, vai paredzamā iepirkuma summa ir zem vai virs starptautiski noteiktā sliekšņa.

Salīdzinot Latvijas un Igaunijas normatīvo regulējumu un praksi publisko iepirkumu procedūru realizēšanā, jāatzīst, ka igauņiem Eiropas Savienības direktīvu prasības nacionālajā regulējumā izdevies pārņemt veiksmīgāk (piemēram, efektīvs pārsūdzības procedūras regulējums – obligāta valsts nodeva, īsāks termiņš sūdzību izskatīšanai Pārsūdzības komitejā). Igaunijas Publisko iepirkumu likumā ietvertā norma par obligātu valsts nodevas samaksu par sūdzības iesniegšanu Pārsūdzības komitejai, kā arī par tālāku Pārsūdzības komitejas lēmuma pārsūdzēšanu tiesā, veiksmīgi mazina nepamatotu sūdzību iesniegšanas skaitu. Pretendenti, kuri nav ieguvuši līguma slēgšanas tiesības nesniedz apzināti nepamatotas, principiāla rakstura sūdzības, kā to nereti konstatē autore savā praksē. Līdz ar to iespējams nodrošināt plānoto iepirkuma procedūras gaitu, neietekmējot termiņus, tostarp neaizkavējot iepirkuma līguma noslēgšanu un samazinot priekšā stāvošu zaudējumu risku.

Latvijā šī brīža situācija autores ieskatā, kad iesniegumu Iepirkumu uzraudzības birojam var iesniegt jebkurš interesents, nemaksājot par to ne valsts nodevu, ne depozītu, rada papildu slogu gan Iepirkumu uzraudzības birojam, izskatot nepamatotus iesniegumus par iepirkuma noteikumu

prasībām vai iesniegumus par iepirkuma rezultātiem, gan pasūtītājam. Šāda situācija rada nepamatotus kavēkļus efektīvai iepirkumu norisei. Lai situāciju uzlabotu, pirmkārt – Iepirkumu uzraudzības birojam, izvērtējot saņemta iesnieguma saturu un aizsargājot pasūtītāja tiesības, ir jāatsakās pieņemt izskatīšanai iesniegumus, kuri acīmredzami liecina par Civillikuma 1.pantā noteiktā labas ticības principa (kurš pēc savas juridiskās un tiesiskās jēgas ir universāla tiesību norma) neievērošanu. Otrkārt, būtu nosakāms konkrēts un ar iepirkumu samērīgs valsts nodevas apmērs par iesniegumu iesniegšanu, kas mazinātu nepamatotu iesniegumu skaitu.

Igaunijā darbojas elektroniskā iepirkumu sistēma, kas viennozīmīgi ir arī veiksmīgākas iepirkuma procedūras nodrošināšanas atslēga. Elektroniskā sistēma vienlaicīgi nodrošina gan iepirkuma procedūras atklātumu, gan nepieciešamo konfidencialitātes līmeni, līdz ar to pretendenti var būt pārliecināti, ka pasūtītāja attieksme pret visiem pretendentiem ir vienāda, neitrāla, objektīva. Šādas elektroniskas sistēmas ieviešana Latvijā ne vien samazinātu administratīvo slogu, bet arī, iespējams, mazinātu sūdzību skaitu par iepirkuma procedūras pārkāpumiem, tostarp par piedāvājumu vērtēšanu.

Bez tam būtiska atšķirība no Latvijas normatīvā regulējuma ir tāda, ka saskaņā ar Igaunijas Publisko iepirkumu likumu pārskatīšanas procesa ietvaros ar Pārsūdzības komitejas lēmumu tiek izskatīts arī zaudējumu piedziņas jautājums, ja sūdzības priekšmets bijis saistīts ar zaudējumu piedziņu.³⁷ Tādējādi arī likuma normu regulējums par zaudējumu piedziņu publiskajos iepirkumos Igaunijā ir atvieglotāks, ātrāks un vienkāršāks.

Savukārt Latvijā likumprojekta „Publisko iepirkumu likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā),³⁸ kas izstrādāts, lai pārņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 26.februāra Direktīvu 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK (turpmāk – Direktīva 2014/24/ES) regulējums attiecībā uz Iepirkumu uzraudzības biroju, iesniegumu par iepirkumu procedūras pārkāpumiem izskatīšanas kārtību, iepirkuma līguma vai vispārīgās vienošanās atzīšanu par spēkā neesošu, to noteikumu grozīšanu vai atcelšanu vai līguma vai vispārīgās vienošanās termiņa saīsināšanu, zaudējumu atlīdzināšanu un statistikas pārskatu iesniegšanu netiek mainīts.

Likumprojektā ir iekļauts depozijs par iesnieguma iesniegšanu par iepirkumu procedūras pārkāpumiem. Likumprojektā paredzēts, ka - depoziņa maksājums ir 2% no pretendenta

³⁷ Public Procurement Act, pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/502042015013/consolide>. § 126 pirmā daļa (aplūkots 2016.gada 2.martā).

³⁸ Likumprojekta „Publisko iepirkumu likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), pieejama: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40374935> (aplūkota 2016.gada 2.martā).

piedāvājumā minētās līgumcenas, bet ne vairāk kā 10 000 *euro*. Ja līgumcena nav konkrēti noteikta, depozīta maksājums ir 3400 *euro* publisku būvdarbu līgumiem un 840 *euro* publiskiem piegādes un pakalpojumu līgumiem.

No nepamatoto sūdzību īpatsvara mazināšanas viedokļa raugoties, autores ieskatā, piemērotākais veids kā ar tām cīnīties, ir paredzēt nevis depozītu, valsts nodevu par iesnieguma iesniegšanu. Tādējādi tiktu paātrināts iesniegumu izskatīšanas laiks (piemēram, no mēneša uz nedēļu) un līdz ar to arī samazinātos apzināti nepamatoto sūdzību skaits, kuras iesniedz negodīgi komersanti.

Negodīgā komersanta pamatmērķis ir apturēt iepirkuma līguma slēgšanu uz iespējami ilgāku laiku. Tieši tāpēc, ka IUB IIK³⁹ lēmuma pārsūdzēšana tiesā neaptur tā darbību (tajā skaitā neaptur iepirkuma līguma noslēgšanu, ja IUB IIK lēmums bija labvēlīgs pasūtītājam), IUB IIK lēmumus pārsūdz retāk nekā apstrīd pasūtītāja pieņemtos lēmumus.⁴⁰ Tomēr šāds apgalvojums negūst apstiprinājumu praksē, jo pretendents, kurš nav apmierināts ar iepirkuma komisijas pieņemto lēmumu reti aprobežojas tikai ar iesniegumu Iepirkumu uzraudzības birojā. Parasti lietas izskatīšana nonāk tiesas kompetencē, kur šis jautājums tiek izskatīts līdz stājas likumīgā spēkā, kas nereti prasa vairākus gadus.

2. ZAUDĒJUMU NOVĒRTĒŠANAS UN PIERĀDĪŠANAS PROBLEMĀTIKA PUBLISKAJOS IEPIRKUMOS

Arī publiskajos iepirkumos pastāv tie paši zaudējumu pierādīšanas nosacījumi un problēmjautājumi, kas pastāv piedzenot jebkurus citus zaudējumus. Zaudējumu tiesiskā sastāva noteikšanai ir izmantojams vispārējais Civillikuma regulējums.

Zaudējumi un to atlīdzības vispārējā kārtība noteikta Civillikuma 8.nodaļā (1770. – 1792.pantos). Saskaņā ar Civillikuma 1770.pantu ar zaudējumu jāsaprot katrs mantiski novērtējams pametums. Zaudējumu atlīdzības jautājumos kā piemērojamie tiesību avoti var kalpot Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums,⁴¹ likums “Par atbildību par

³⁹ Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisija.

⁴⁰ Kriviņš A. Publisko iepirkumu likums: problēma vai risinājums?. Jurista Vārds, 30.06.2015., Nr. 25 (877), 38.-43.lpp.

⁴¹ Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2005.gada 17.jūnijs, nr. 96 (3254).

preces un pakalpojuma trūkumiem”⁴², Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām⁴³, Eiropas Līgumu tiesību principi,⁴⁴ UNIDROIT Starptautisko komercilīgumu principi,⁴⁵ citi tiesību avoti, kā arī, protams, vispārējie tiesību principi.

Zaudējums ietver tiešo (reālo) zaudējumu - izdevumus, kas radušies vai radīsies kreditoram - viņa mantas zuduma vai bojājuma dēļ un netiešo - garām palaisto labumu - ienākumus, ko kreditors iegūtu, ja parādnieks izpildītu savas saistības.

Saistību tiesības prezumē uzticību, pie kam saistību tiesību izpildījums atkarīgs no parādnieka. Ja parādnieks savus pienākumus nepilda, viņu uz to piespiest nevar, kreditoram ir tikai tiesība prasīt zaudējumu atlīdzību. Šis vispārējais princips rāda, ka parādnieks var savu pienākumu izpildīt vai neizpildīt, pēdējā gadījumā nesot atbildību par zaudējumiem.⁴⁶ Tādējādi, lai kompensētu zaudējumus, cietušajai pusei ir jāvērsas pret otru ar prasījumu par zaudējumu atlīdzību. Savukārt, ja zaudējumus nodarījusī puse nepilda uzticības prezumpciju, lai saņemtu zaudējumu atlīdzību, jāpierāda to esamība un apmērs, prettiesiska rīcība un cēloniskais sakars starp tiem. Tas praksē var sagādāt grūtības, ņemot vērā pierādīšanas procesa dažādus aspektus. Piemēram, tādu aspektu kā norādījis profesors A.Līcis, ka “noteikt, vai iesniegtās ziņas ir pierādījums, vai nav, var tikai tiesa, protams, ņemot vērā pierādījuma izcelšanās veidu, noformēšanas kārtību, pierādījumu attiecināmības, pieļaujamības u.c. likuma prasības”.⁴⁷

Tiesu praksē zaudējumu piedziņas lietas ir samērā retas. Tas izskaidrojams ne tik daudz ar likumu nepilnībām, kā ar praktiskas dabas grūtībām zaudējumu esamības un apmēra, kā arī cēloniskā sakara ar pārkāpumu pierādīšanā.⁴⁸ Pierādīšanas pienākums ir komplicēta darbība, kuras rezultātā apgalvojums par noteiktiem apstākļiem ir jāpamato ar pierādījumu.⁴⁹ Pierādījumu

⁴² Par atbildību par preces un pakalpojuma trūkumiem. LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2000.gada 5.jūlijs, nr. 250/251 (2161/2162).

⁴³ Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis. 2003.gada 3.aprīlis, nr. 52 (2817).

⁴⁴ The Principles Of European Contract Law 2002 (Parts I, II, and III), pieejams: <http://www.transnational.deusto.es/emttl/documentos/Principles%20of%20European%20Contract%20Law.pdf> (aplūkots 2016.gada 5.aprīlī).

⁴⁵ UNIDROIT principles of international commercial contracts 2010, pieejami:

<http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010> (aplūkoti 2016.gada 5.aprīlī).

⁴⁶ Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats: Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996, 111.lpp.

⁴⁷ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Tiesu namu aģentūra. Rīga. 2003. 65.lpp.

⁴⁸ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 2000., 266.lpp.

⁴⁹ Ose D. Promocijas darbs “Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā”, Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2013., 174.lpp. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5139/23437-Daina_Ose_2013.pdf?sequence=1 (aplūkots 2016.gada 17.maijā).

iedalījums ticamos un apšaubāmos pierādījumos ir atkarīgs no ziņu avota, tā formas un informācijas atvasinājuma veida.⁵⁰

Tiesas nolēmumā konstatētajiem juridiskajiem faktiem ir jāizriet no lietā iesniegtajiem pierādījumiem. Savukārt pierādījumiem ir jābūt par pamatu, lai tiesa varētu konstatēt faktus, kas ir prasības priekšmeta pamatā. Tādējādi neapšaubāmi ļoti svarīgi ir iesniegt pamatotus pierādījumus, lai tiesa gūtu pārliecību par prasījuma vai iesniegto pretargumentu pamatotību.

2.1.Zaudējumu veidi publiskajos iepirkumos un zaudējumu pierādīšanas problemātika

Ar zaudējumu jāsaprot katrs mantiski novērtējams pametums (mantisks samazinājums, zudums vai bojājums), kas novērtējams naudas izteiksmē. Zaudējumi var rasties gan līguma nepildīšanas gadījumā, gan neatļautas darbības (delikta, tiesībaizskārums) gadījumā.

Civillikuma astotās nodaļas pirmajā apakšnodaļā (1770.-1775.pantos) ir vispārēji noteikti zaudējumu veidi.

Apskatot dažādu valstu juridisko literatūru, jāsecina, ka viennozīmīgi zaudējumu veidu klasifikācija nepastāv, tāpēc arī var sastapt dažādus nosaukumus: reālie, pozitīvie, plānotie, normatīvie, tiešie un netiešie, paredzētie, nejaušie, abstraktie, morālie, nominālie, sodošie, vispārējie, iepriekš noteiktie, mantiskie (materiālie), nākotnes, faktiskie, likumiskie, iepriekš nenoteiktie zaudējumi u.c.⁵¹

Tiesību teorijā dažādi autori ir mēģinājuši uzskaitīt zaudējumu iedalīšanas veidus. Piemēram, jau cēlušies zaudējumi, priekšā stāvoši zaudējumi, tieši un netiešie zaudējumi, nejaušie zaudējumi u.c.

Piemēram prof. O.Joksts ir norādījis, ka pastāv šādi zaudējumu veidi:

1. Tiešie, kas ir parādnieka uzvedības tiešas sekas.
2. Netiešie jeb parādnieka vai trešo personu uzvedības sekas dažādu faktoru iedarbības rezultāts.
3. Kompensācijas, kas pilnīgi nodrošina (sedz) saistību izpildi.
4. Morālie, kurus izraisa nepienācīga saistību izpilde, galvenokārt nokavējumi.

⁵⁰ Ose D. Pierādījumu klasifikācija. Grām.: *Juridiskās zinātnes teorētiskie un praktiskie problēmjaudājumi*. Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu III zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012. 38.lpp.

⁵¹ Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Izdevniecība AGB, Rīga 1997.145.lpp.

5. Materiālie jeb mantiskie zaudējumi.
6. Morālie jeb ciešanas un pārdzīvojumi.
7. Konkrētie (reālie) jeb parādnieka patiesi ciestie zaudējumi vai novērtējamie zaudējumi, kurus tas cietīs nākotnē.
8. Nominālie jeb simboliska summa, kuru nosaka un piespriež tiesa, apstiprinot prasītāja (kreditora) tiesības.
9. Abstraktie jeb zaudējumi, kas nav jāpierāda. Piem., ja pārdevējs nav izsniedzis preces laikā, pircējs var piedzīt cenu starpību preces piegādes dienā.⁵²

Jāatzīst, ka šāds zaudējumu uzskaitījumu veids ir kritiski vērtējams un tam nevar piekrist. Ar jēdzienu “zaudējums” saprot jebkādu mantas samazinājumu, zudumu vai bojājumu, kā arī peļņas atrāvumu, papildu izdevumus un citas mantiski novērtējamas tiesību aizskāruma sekas. Savukārt, piemēram, morālā kaitējuma piedziņa nav veicama pēc tiem pašiem principiem kā zaudējumi.

Parasti zaudējumus iedala kā cietušā tagadējās (jau esošas) mantas samazinājums un sagaidāmās peļņas atrāvums (neiegūtā peļņa).

Viennozīmīgi tiek atzīts zaudējumu dalījums līgumiskajos un ārpuslīgumiskajos zaudējumos. Par līgumiskajiem zaudējumiem tiek atzīti tādi zaudējumi, kas ir cēlušies no līguma pārkāpuma, savukārt ārpuslīgumiskie zaudējumi ir tādi zaudējumi, kas rodas no delikta jeb ārpuslīgumiskā tiesībpārkāpuma.⁵³

Ja kāda persona cieš zaudējumus tādēļ, ka kāda cita persona iejaucas viņa tiesībās, tad zināmos gadījumos cietušajai personai ir tiesības pieprasīt zaudējumu atlīdzību. Cietušās personas zaudējumu atlīdzības prasība var izrietēt gan no likuma, gan līguma.⁵⁴

Pēc zaudējuma izcelsmes veida var iedalīt:

1. Tiešie zaudējumi — prettiesiskas darbības vai bezdarbības dabiskās un nepieciešamās sekas;
2. Netiešie zaudējumi - rodas, sagadoties sevišķiem apstākļiem;
3. Nejaušie zaudējumi - zaudējumi, ko izsaucis notikums (*casus*) vai nepārvarama vara.

Analizējot zaudējumu veidus, piemēram, sagaidāmās peļņas atrāvumu (negūtā peļņa, zudušais labums), konstatējams, ka apmēra noteikšana praksē rada papildu grūtības, jo balstās uz ekonomiskiem aprēķiniem, kas var palielināt vai samazināt peļņu konkrētos apstākļos.

⁵² Joksts O. Saistību tiesības saimnieciskos darījumos. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2003., 60.lpp.

⁵³ Turpat.

⁵⁴ Švarcs F. Saistību tiesības. Sevišķā daļa. Rīga: Eurofaculty, 2001. 116.lpp.

Tāpat praksē ir grūtības noteikt, kad zaudējumi ir tieši vai netieši, jo prettiesiska rīcība, kā viena no cēloniskā sakara noskaidrošanas sastāvdaļām, ir sarežģīti konstatējama un pierādāma, ko apliecina arī tiesu prakse.

Izskatot prasību par morālo kaitējumu Civillikuma 1635.panta izpratnē, [...] atlīdzības apmērs par morālo kaitējumu nosakāms katrā konkrētā gadījumā pēc tiesas ieskata, vadoties pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem.⁵⁵

Autoresprāt, publiskajos iepirkumos zaudējumus vispārīgi var iedalīt – atlīdzināmos un neatlīdzināmos zaudējumos.

Ņemot vērā, ka Latvijas tiesiskais regulējums neparedz atlīdzināt zaudējumus, kas būtu radušies arī tad, ja iestāde būtu rīkojusies tiesiski, jāsecina, ka iepirkuma dalībniekiem nav tiesību uz to zaudējumu atlīdzināšanu, kas saistīti ar pašu dalību iepirkumā, jo tie būtu radušies arī tad, ja iestāde būtu rīkojusies tiesiski. Tādējādi zaudējumi, kas saistīti tieši ar dalību iepirkuma procedūrā ir uzskatāmi par neatlīdzināmiem zaudējumiem.

Lai norādītu pretendentiem, ka šāda veida zaudējumi netiks atlīdzināti, vairumā gadījumu pasūtītāji iepirkuma dokumentos iekļauj šādu vai satura ziņā līdzīgu noteikumu, nosakot, ka - pretendents ir pienākums segt visas izmaksas, kas saistītas ar piedāvājuma sagatavošanu un iesniegšanu, savukārt pasūtītājs neuzņemas nekādas saistības par šīm izmaksām neatkarīgi no iepirkuma rezultātiem.⁵⁶

Arī Vispārējā Tiesa ir norādījusi, ka: „Saimnieciskās darbības subjektiem ir jāuzņemas ar savu darbību saistītie ekonomiskie riski, ņemot vērā katras konkrētās lietas apstākļus. Saistībā ar konkursa procedūru šie ekonomiskie riski tai skaitā ietver ar piedāvājuma sagatavošanu saistītos izdevumus. Tādējādi radušies izdevumi paliek tā uzņēmuma ziņā, kurš izvēlējies piedalīties procedūrā, jo iespēja piedalīties publiskā iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrā neparedz nekādu noteiktību attiecībā uz procedūras rezultātu. Saskaņā ar šo principu *Phare* un *Tacis* fondu finansēto konkursu un pakalpojumu līgumu piešķiršanas Vispārīgo noteikumu 24.pants paredz, ka gadījumā, ja konkursa procedūra tiek pārtraukta vai atcelta, pretendentiem nav tiesību uz jebkādu atlīdzību. No tā izriet, ka ar dalību konkursā saistītie

⁵⁵ Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums “Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās”, 106.lp., Rīga, 2014, pieejams: at.gov.lv/.../Morala%20kaitejuma%20atlidzinasana_2014_galigais.doc (skatīts 2016.gada 13.maijā)

⁵⁶ Iepirkuma “Augošu koku uzmērīšanas pakalpojumu sniegšana 2016.gadā” nolikums, pieejams: <http://www.lvm.lv/biznesa-partneriem/iepirkumi/as-lvm-ms-rp-2016-59>, 10.2.6.punkts.

pretendenta izdevumi principā nevar būt zaudējumi, ko var atlīdzināt, piešķirot zaudējumu atlīdzību.”⁵⁷

Savukārt pie atlīdzināmiem zaudējumiem būtu pieskaitāmi tādi zaudējumi, kas saistīti ar neiegūto peļņu (sagaidāmās peļņas atrāvumu jeb atrautās peļņas atlīdzināšanu) gadījumos, kad konstatēts pasūtītāja iepirkuma procedūras pārkāpums. Tāpat zaudējumu atlīdzināšana ir jānodrošina gadījumos, kad pasūtītājs bez objektīva iemesla pārtraucis iepirkumu.

2.1.1. Zaudējumu atlīdzināšana, ja ir pārtraukts iepirkums

Atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 38.panta otrajai daļai pasūtītājs var jebkurā brīdī pārtraukt iepirkuma procedūru, ja tam ir objektīvs pamatojums.

Publisko iepirkumu likuma 38.panta otrajā daļā noteiktā iepirkuma procedūras pārtraukšanas gadījumā, ja ir jau pieņemti lēmumi par iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, ir pielīdzināma administratīvā akta atcelšanai. Tādējādi lēmums pārtraukt iepirkuma procedūru iepirkumā, kurā jau ir pieņemts lēmums par līguma tiesību piešķiršanu, var būt par pamatu pasūtītājam atlīdzināt zaudējumus iepirkuma uzvarētājiem, tai skaitā zaudējumus saistībā ar nenoslēgtajiem iepirkumu līgumiem, ja tiesa atzīst, ka pasūtītājam nav bijis objektīvs pamatojums pārtraukt iepirkumu.

Bez tam zaudējumi, par kuru piedziņu var iestāties pretendenti, kuriem piešķirtas līgumu slēgšanas tiesības, var izpausties arī kā izdevumi saņemtās juridiskās palīdzības veidā. Tādējādi pasūtītājam, pieņemot lēmumu par iepirkuma pārtraukšanu situācijā, kad jau ir pieņemts lēmums par uzvarētāju noteikšanu, ir krietni jāizvērtē šāda lēmuma objektīvais pamatojums, jo iepirkuma dalībnieki, kuriem piešķirtas līguma slēgšanas tiesības var vērsties tiesā ar zaudējumu atlīdzības pieteikumu. Šie zaudējumi var izpausties gan kā atrautā peļņa, gan radušies izdevumi par saņemto juridisko palīdzību.

Bez tam jāņem vērā, ka pasūtītāja lēmumu pārtraukt iepirkuma procedūru var apstrīdēt Iepirkumu uzraudzības birojam. Kā to noteikusi Augstākā tiesa: “lai efektīvi piemērotu direktīvu par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām, administratīvā procesa

⁵⁷ Vispārējās Tiesas 2005.gada 17.marta sprieduma lietā T-160/03 *AFCO Management Consultants pret Eiropas Kopienų Komisiju* 98.punkts, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=54264&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=782868> (aplūkots: 2016.gada 19.maijā).

kārtībā ir pārbaudāms gan lēmums par iepirkuma procedūras pārtraukšanu, gan izbeigšanu”.⁵⁸ Tādējādi, saņemot Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu, ar kuru atzīts par prettiesisku pasūtītāja lēmums, ieinteresētā persona ir tiesīga vērsties Administratīvajā rajona tiesā ar zaudējumu atlīdzības pieteikumu saskaņā ar Administratīvā procesa likumu un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumu atbilstoši Publisko iepirkumu likuma 85.⁴panta pirmajai daļai.

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments attiecībā par Iepirkumu uzraudzības biroja un tiesas kompetenci atcelt pasūtītāja lēmumu par iepirkuma procedūras pārtraukšanu ir atzinis, ka: “Nav pamata no tiesā iesniedzamā pieteikuma priekšmeta viedokļa attiecīgās tiesību normas interpretēt atšķirīgi gadījumā, kad lēmumu par iepirkuma procedūras pārtraukšanu ir pieņēmusi Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisija, uzdodot pasūtītājam pārtraukt iepirkuma procedūru. Prasījumā par Iepirkumu uzraudzības biroja lēmuma par iepirkuma procedūras pārtraukšanu atcelšanas gadījumā tiesa pārbauda, vai komisija ir pamatoti pieņēmusi lēmumu uzdot pasūtītājam pārtraukt iepirkuma procedūru, tas ir, vai komisija pamatoti pasūtītāja rīcībā konstatējusi pārkāpumus, turklāt tādus, kurus, komisijas ieskatā, citādi nevar novērst. [...] Tiesa, secinot, ka Iepirkumu uzraudzības komisijas lēmums nav tiesisks, lēmumu atceļ. Ja tiek konstatēts, ka nepastāv komisijas konstatētie šķēršļi iepirkuma procedūrā, tā ir turpināma.”⁵⁹

Tiesu praksē autore neatrod nevienu piemēru, kad ir celta prasība pret Iepirkumu uzraudzības biroju par zaudējumu piedziņu par labu pretendentiem, kuru tiesības tikušas aizskartas ar Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu. Šāda veida situācijā, pie nosacījuma, ja ir stājies spēkā tiesas spriedums, ar kuru tiesa ir atzinusi Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu par iepirkuma procedūras pārtraukšanu par nepamatotu (prettiesisku), pretendentiem ir tiesības celt tiesā prasību par zaudējumu atlīdzināšanu no Iepirkumu uzraudzības biroja.

Augstākā tiesa secinājusi, ka: “faktiskā pieteicējas vēlme ir, lai ar to tiktu noslēgts iepirkuma līgums. Tādējādi, kaut arī pieteikums ir par administratīvā akta atcelšanu, faktiski pieteicēja vēlas iegūt (atgūt) sev labvēlīgu administratīvo aktu, lai iegūtu iepirkuma līguma slēgšanas tiesības”.⁶⁰

⁵⁸ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 30.oktobra lēmums lietā SKA-735/2009, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2009-hronologiska-seciba/>, (aplūkots 2016.gada 20.martā).

⁵⁹ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 14.augusta lēmums lietā Nr. SKA-1103/15 (nav publicēts).

⁶⁰ Lēmuma par iepirkuma procedūras pārtraukšanu vērtēšana tiesā, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 6.novembra spriedums lietā Nr. SKA-748, pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/268013-lemuma-par-biepirkumab-proceduras-partrauksanu-vertesana-tiesa/> (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

Ņemot vērā iepriekš norādītos apsvērumus, kā arī apstākli, ka Augstākās tiesas ieskatā: “arī lietās par iepirkuma procedūras pārtraukšanu tiesai ir jāvērtē ne tikai lēmumā par iepirkuma procedūras pārtraukšanu ietvertie argumenti, bet ir jāļauj sabiedrisko pakalpojumu sniedzējam pierādīt, ka tā lēmums izbeigt iepirkuma procedūru ir objektīvi pamatots un nav patvaļīgs. Tas atbilst arī iepriekš minētajā Augstākās tiesas lēmumā norādītajam, ka personas tiesību aizsardzības mērķim tiesā vispirmām kārtām jābūt tiesiskuma atjaunošanai, šajā gadījumā – iepirkuma procedūras tiesiskai turpināšanai, ja iepirkuma izbeigšanai nav objektīva pamata”.⁶¹

Tādējādi ir secināms, ka tiesai, izskatot pieteikumu (tāpat arī Iepirkumu uzraudzības birojam, izskatot iesniegumu) par pasūtītāja lēmumu, ir pienākums galvenokārt raudzīties uz to, lai tiktu panākts taisnīgums, ne tik daudz ievērota procesuālā kārtība, piem., aprobežojoties tikai ar pieteikumā norādītajiem faktiem vai personas izteiktajiem lūgumiem. Ievērojot šo būtisko secinājumu, tiks nodrošināta arī efektīva tiesiskā stāvokļa atjaunošana, vai, ja tas nav iespējams - zaudējumu atlīdzināšana pēc iespējas īsākā termiņā.

2.1.2. Zaudējumi, kas izpaužas kā neiegūtā peļņa

Sagaidāmās peļņas atrāvums (zudušā labuma, negūtās peļņas) ir lielums, kas raksturo pietiekami droši paredzamas peļņas samazinājumu sakarā ar tiesību aizskārums. Tās apmēra noteikšana balstās galvenokārt uz ekonomiskiem aprēķiniem, ņemot vērā dažādus faktoros, kas var palielināt vai samazināt peļņu konkrētos apstākļos. Atrautā peļņa ir jau noticis peļņas samazinājumus, kāds nebūtu radies, ja nebūtu pārkāpuma.⁶²

Lai gan Civillikums izdala neiegūto peļņu un jau esošo mantas samazinājumu (Civillikuma 1772. pants), tomēr atšķirības to apmēra noteikšanā un atlīdzināšanā nepastāv.

Atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumam, lai piešķirtu atlīdzinājumu, ir jākonstatē zaudējumu esība un to saikne ar iestādes rīcību. Neiegūtā peļņa tiek ņemta vērā, ja cietušais spēj pierādīt, ka notikumu parastās attīstības gaitā peļņa tiktu gūta. Līdzīgi arī Eiropas Savienības Tiesas ģenerālvokāta secinājumos atzīts, ka šādas atbildības noteikšanā tiesnesim nākas izmantot abstraktas formulas, lai, balstoties uz viņa rīcībā esošajiem faktiem,

⁶¹ Lēmuma par iepirkuma procedūras pārtraukšanu vērtēšana tiesā, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 6.novembra spriedums lietā Nr. SKA-748, pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/268013-lemuma-par-biepirkumab-proceduras-partrauksanu-vertesana-tiesa/> (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

⁶² Torgāns K. Saistību tiesības I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 242.lpp.

izteiktu apgalvojumu, kas ir patiesībai maksimāli pietuvināts pieļāvums, ka noraidītais pretendents būtu ieguvis līguma slēgšanas tiesības, ja konkursa procedūra būtu tikusi īstenota pareizi.

Kā norādīts Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojumā publisko iepirkumu lietās (2004.–2014. gads) - minētais iezīmē kopēju nostāju, ka šādi zaudējumi ir atlīdzināmi, ja ir pierādīts, ka konkrētais pretendents būtu ieguvis līguma slēgšanas tiesības, ja iepirkums būtu bijis tiesisks (nevis, piemēram, ka ir pietiekami konstatēt, ka pārkāpums bijis pietiekami būtisks, lai būtu varējies ietekmēt konkursa rezultātus).⁶³

Augstākā tiesa ir vērtējusi minētās normas būtību un atzinusi, ka tā neizslēdz personas tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu, ja tiesa Publisko iepirkumu likuma 85.² panta otrajā daļā un 85.³ panta ceturtajā daļā norādīto iemeslu dēļ nevar taisīt spriedumu par iepirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu. Tās vienīgi noteic kārtību, kādā persona var prasīt zaudējumu atlīdzinājumu. Normas mērķis nevar būt izslēgt zaudējuma atlīdzinājuma prasījumu gadījumā, kad tas būtu nepieciešams pat vēl vairāk par normā tieši norādīto gadījumu – proti, ja līguma noslēgšanas prettiesiskums ir konstatēts, bet nav pieļaujams situāciju labot, līgumu atzīstot par spēkā neesošu vai tml.⁶⁴

Tāpat Augstākā tiesa atzinusi, lai persona varētu īstenot tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu gadījumā, kad tā ir vērsusies tiesā ar prasījumu par iepirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, tās interese jo īpaši ir prasīt atzīt līguma noslēgšanas prettiesiskumu. Ja tiesa ir ierobežota attiecībā uz līguma atzīšanu par spēkā neesošu (grozīšanu, termiņa saīsināšanu), spriedumā parasti būtu nepieciešams ietvert skaidru konstatējumu par līguma noslēgšanas prettiesiskumu, jo tas var būt pamats pieteicēja tālākai tiesību aizsardzībai.⁶⁵

Valsts pārvalžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 1.panta pirmā daļā noteikts, ka minētā likuma mērķis ir “nodrošināt privātpersonai Satversmē un Administratīvā procesa likumā noteiktās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu par mantisko zaudējumu vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas tai nodarīts ar valsts pārvaldes iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku faktisko rīcību”.⁶⁶

⁶³ Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojums publisko iepirkumu lietās (2004.–2014.), pieejams: https://www.google.lv/url?sa=t&rcrt=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEWiuh4GpyvTLAhVG1ywKHQ9FC60QFggbMAA&url=http%3A%2F%2Fat.gov.lv%2Ffiles%2Fuploads%2Ffiles%2F6_Judikatura%2FTiesu_prakses_apkopojumi%2FApkopojums_iespirkumi_2014.doc&usg=AFQjCNEWYIR7KWof4zThDot41btiurmHAA&sig2=4m_VC8UN1hEEEiYisBNhkw&cad=rja (aplūkots 2016.gada 9.aprīlī).

⁶⁴ Turpat..

⁶⁵ Turpat.

⁶⁶ Valsts pārvalžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums. Latvijas Vēstnesis. 2005.gada 17.jūnijs, nr. 96 (3254), 1.panta pirmā daļa.

Administratīvā procesa likums nosaka, ka - ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Tiesības administratīvā procesa kārtībā prasīt atlīdzinājumu attiecināmas arī uz gadījumiem, kad zaudējumi vai kaitējums nodarīts ar iestādes vai izpildiestādes (izņemot gadījumu, kad izpildiestāde ir tiesu izpildītājs) nepamatotu rīcību administratīvā procesa izpildes stadijā.⁶⁷

Tāpat Administratīvā procesa likums nosaka, ka - iestādei Administratīvā procesa likumā noteiktajos gadījumos jāatlīdzina arī zaudējumi, kas nodarīti ar tiesiska administratīvā akta atcelšanu.⁶⁸

Publisko iepirkumu kontekstā ir izdalāmi zaudējumi, kurus ar savu rīcību var nodarīt pasūtītājs pretendentiem un otrādi. Pirmajā gadījumā zaudējumi tiktu nodarīti pretendentiem pasūtītāja rīcības vai bezdarbības gadījumā. Piemēram, pasūtītājs pēc iepirkuma rezultātu pasludināšanas atteiktos noslēgt iepirkuma līgumu. Šādas pasūtītāja rīcības rezultātā pretendents varētu pretendēt uz zaudējumu atlīdzības saņemšanu neiegūtās peļņas veidā. Līdzīgi arī pasūtītājs varētu prasīt zaudējumu, kas izpaužas kā neiegūtā peļņa, ja pretendents, kuram piešķirtas līguma slēgšanas tiesības atteiktos noslēgt iepirkuma līgumu.

Zaudējums saskaņā ar Civillikuma 1770.pantu ir - katrs mantiski novērtējams pametums. Tātad ar zaudējumu jāsaprot izdevumi, kurus kreditors cietis vai arī cietīs nākotnē, un tas, savukārt, ir saistīts ar mantas bojāeju vai tās pazaudēšanu. Zaudējumu būtība ir saistīta ar ienākumiem, kas būtu iegūti, ja manta nebūtu gājusi bojā vai, citiem vārdiem runājot, zaudētā varbūtējā peļņa.

Katrs tiesību aizskārums rada negatīvas sekas. Pārvaldījumam nodotas kravas sabojāšana ne tikai samazina īpašnieka mantas apjomu, bet var radīt arī blakus izdevumus un peļņas zaudējumu.⁶⁹

Jāņem vērā, ka atsevišķos gadījumos saistību izpilde ir objektīvi neiespējama, un tas nozīmē, ka parādnieku atbrīvo no atbildības, iestājoties saistību izpildes objektīvai neiespējamībai.⁷⁰

O.Joksts norādījis, ka: “jāpiemin gadījumi, kad notikumu būtu bijis iespējams novērst, ja varētu paredzēt, bet to izdarīt nav bijis iespējams. Tādos gadījumos parādnieku ne vienmēr atbrīvo no atbildības. Taču komersantiem un “paaugstinātu ienākumu avotu” saimniekiem nereti nākas atbildēt arī par gadījumu”.⁷¹ Šādam viedoklim nevar piekrist, jo nav nozīmes, kas ir parādnieks –

⁶⁷ Administratīvā procesa likums. Latvijas Vēstnesis. 2001.gada 14.novembris, nr.164 (2551), 92.pants.

⁶⁸ Turpat, 85.⁴ panta trešā daļa.

⁶⁹ Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014. 207.lpp.

⁷⁰ Joksts O. Saistību tiesības saimnieciskos darījumos. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2003., 64.lpp.

⁷¹ Turpat, 65.lpp.

vai tas ir komersants vai fiziska persona un, vai persona ir ar lieliem vai maziem ienākumiem. Nozīme ir tam, vai konkrētā persona ir atbildīga par zaudējumu rašanos, vai pretēji – tās rīcība ir attaisnojama.

Augstākā tiesa ir atzinusi, ka: “zaudējumiem pašiem par sevi ir mantisks raksturs (atšķirībā, piemēram, no morālā kaitējuma), to esība un apmērs ir konkrēti pamatojams un pierādāms. Zaudējumu atlīdzības uzdevums ir atjaunot (aizpildīt) to mantas stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja mantas samazinājums (aizskārums dēļ) nebūtu radies. Tādēļ zaudējumu atlīdzinājums nevar balstīties uz vispārīgiem pieņēmumiem par iespējamu notikumu attīstības gaitu, ja prettiesiskais lēmums nebūtu pieņemts. Tādēļ, it īpaši, runājot par neiegūto peļņu, pietiekami skaidri ir jākonstatē, ka attiecīgu ieguvumu persona tiešām pamatoti un reāli varēja sagaidīt. Turklāt atlīdzināmi ir tādi zaudējumi, kuri ir tiešā cēloņsakarībā ar iestādes rīcību.”⁷²

Tāpat Augstākā tiesa ir sniegusi praktiskas vadlīnijas tam, kā izvērtējams prasījums par neiegūtās peļņas atlīdzinājumu iepirkuma lietā. Spriedumā norādīts, ka atrautās peļņas institūta mērķis ir atlīdzināt cietušajam to, ko viņš noteikti būtu saņēmis, ja prettiesiskā rīcība nebūtu notikusi, jeb novērst tās kaitīgās sekas, ko prettiesiskā rīcība noteikti nodarītu cietušā mantai nākotnē. [..]

Tāpat spriedumā norādīts - lai noteiktu, vai no iepirkuma procedūras nepamatoti izslēgtajam pretendentam pienākas zaudējumu atlīdzība (negūtā peļņa), ir jāvērtē, vai iepirkuma procedūras vispārīgi paredzamās attīstības gaitā šim pretendentam būtu bijušas izredzes uzvarēt. Tas ļautu konstatēt cēlonisko sakaru starp iepirkumu procedūrā pieļauto kļūdu un pretendentam šīs kļūdas dēļ radītajiem zaudējumiem. Tas nozīmē, ka tiesai ir jāizvērtē iestādes pieļautā pārkāpuma ietekme uz iepirkuma procedūru kopumā, ņemot vērā šā pārkāpuma ietekmi arī uz citiem pretendentiem (Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa).⁷³

Pamatojoties uz Civillikuma 1787.pantu, aprēķinot atrauto peļņu, nav jāņem par pamatu tikai varbūtības, bet nedrīkst būt šaubu vai vismaz jābūt pierādītam līdz tiesisku pierādījumu ticamības pakāpei, ka šāds prasījums cēlies, tieši vai netieši (1773.p.), no tās darbības vai bezdarbības, ar ko zaudējums nodarīts.

⁷² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 11.novembra spriedums lietā Nr. SKA-0316/2013, 1.tēze, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2013-hronologiska-seciba/> (aplūkots 2016.gada 19.maijā).

⁷³ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014.gada 22.oktobra spriedums lietā Nr.A420572412; SKA-807/2014, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam-ar-tezem/3-atlidzinajums-administrativaja-procesa/> (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

Senāta Civilais kasācijas departaments savulaik ir skaidrojis Civillikuma 1772.pantā ietvertā jēdziena „peļņa” būtību, noraidot viedokli, ka tajā nav runas par „vērtības pieaugumu”. Senāts norādījis, ka šis likuma pants pēc savas būtības neatšķiras no 1864.gada Civillikuma (Baltijas Vietējo Civillikuma kopojums) 3437.panta, kas sevī satur arī peļņas atrāvuma (pazaudējuma) jēdziena definējumu, un proti, „kad viņš kavējis noteikti sagaidāmu mantas pieaugumu”. Tādējādi, konstatējot, ka ar atbildētāja rīcību prasītājam liegta iespēja iegūt sagaidāmu mantas vērtības pieaugumu, ir pareizi piemērot Civillikuma 1772. un 1779.pantu.⁷⁴

Lai arī pierādīt neiegūto peļņu nav vienkārši, ieinteresētajai personai, prasot zaudējumus neiegūtās peļņas atlīdzināšanai, ir jāiesniedz pierādījumi, kas kalpo par pamatu zaudējumu atlīdzināšanai un kurus vērtējot tiesa gūst pārliecību par neiegūtās peļņas zudumu konkrētajā apmērā.

2.2.Zaudējumu attālinātība un cēloniskā sakara konstatēšanas grūtības zaudējumu piedziņas jautājumos

Civillikums vispār neskar tādus svarīgus jautājumus kā zaudējumu attālinātība no prettiesiskās rīcības un zaudējumu paredzamība. Ar šiem terminiem apzīmē situācijas, kad cēlonība filozofiskā nozīmē nerada lielus iebildumus vai šaubas. Šaubas ir par to, vai ir pareizi uzlikt atbildību par zaudējumiem, kurus gan izraisīja konkrētais pārkāpums, bet ir netipiski lietu parastā norisē vai arī izrādās tikai sākotnējs impulss garai notikumu ķēdei, kas noved pie zaudējumiem. Nosakot atbildību, nedrīkst neņemt vērā jaunu cēloņu intervenci (lat. *nova causa interveniens*).⁷⁵

Cēlonības noskaidrošanas nepieciešamība izriet no Civillikuma 1779.panta, kas nosaka, ka: “Katram ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko viņš ar savu darbību vai bezdarbību nodarījis.”⁷⁶

Latvijas tiesībās cēloniskā sakara konstatēšanas nepieciešamība paredzēta netieši līdzīgi kā citu Eiropas valstu, kā Francijas un Vācijas civiltiesību kodifikācijās, parasti likumdevējam

⁷⁴ Senāta Civilā kasācijas departamenta 1940.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.156: (XVI) Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumu izsvilkumi. Sastādījuši Senāta Civilā kasācijas departamenta priekšsēdētājs, senators O.Ozoliņš un senators P.Leitāns. Spriedumu biroja materiāli. Tieslietu ministrijas Vēstneša pielikums. No.1, 1940., 176.lpp., pieejams: at.gov.lv/files/files/skc-12-2014.doc (aplūkots 2016.gada 20.aprīlī).

⁷⁵ Torgāns K. Civiltiesību, komercietību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999-2008. Tiesu namu aģentūra, 2009., 435.lpp.

⁷⁶ Civillikums: LR likums. Valdības Vēstnesis. 1937.gada 26.februāris, nr. 46, 1779.pants.

regulējumā izmantojot terminu “izdarījis” (angļu val. *caused* – burtiski “izdarījis”, “pieļāvis”, “izraisījis”), kas parasti norāda uz cēloniskā sakara nepieciešamību.⁷⁷

Cēlonis ir parādība vai parādību kopums, kas noteiktos apstākļos tieši nosaka (izraisa) citu parādību vai parādību kopu. Cēloņsakarību noskaidro, balstoties uz pētāmās parādības līdztekus apstākļu analīzi.⁷⁸

Civillikuma 1635.pantā ir noteikts, ka - katrs tiesību aizskārums, tas ir, katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums), dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.⁷⁹ Kā redzams no šīs normas, kura vienlīdz attiecas kā uz līgumiskajiem, tā arī uz ārpuslīgumiskajiem pārkāpumiem (kaut gan šāds viedoklis nav uzskatāms par vispārpieņemtu Latvijas civiltiesību literatūrā⁸⁰), katra tiesību aizskāruma gadījumā kaitējums jāatlīdzina tikai un vienīgi tam, kura darbības rezultātā, proti, cēloniskā sakara konstatēšanas gadījumā starp pārkāpēja prettiesisko rīcību un nodarīto kaitējumu, šis kaitējums nodarīts.⁸¹

Nedz Latvijas civiltiesības, nedz citu Eiropas valstu likumi (izņemot angloamerikāņu tiesību sistēmu), neparedz cēloniskā sakara prezumpciju, proti, tādus civiltiesiskās atbildības modeļus, kuros cēloniskā sakara esamība tiek nodibināta uz likuma pamata.⁸² Pierādīšanas pienākums par cēloniskā sakara esamību gulstas uz kreditoru (cietušo).⁸³

Cēloniskā sakara noskaidrošanas indukcija balstās uz pētāmās parādības līdztekus apstākļu analīzi. Divu notikumu secība laikā vēl nenozīmē, ka starp tiem ir cēloniska sakarība. Viena no visbiežāk sastopamām induktīvās secināšanas kļūdām ir kļūda “pēc tā” nozīmē “tāpēc” (post hoc ergo propter hoc). Secība te saistāma ar cēlonību, jo pavasaris vienmēr ir pirms vasaras, taču tas nav vasaras cēlonis.⁸⁴

Tiesību literatūrā ir pausts viedoklis, ka cēloniskā sakara konstatēšana parasti neizraisa problēmas, jo daudzos gadījumos tā ir acīmredzama.⁸⁵ Minētajam autore nepiekrīt un pievienojas

⁷⁷ Mantrovs V. Cēloniskā sakara problēmjaudājumi civiltiesību kontekstā. Jurista Vārds, 2016.gada 19.aprīlis, Nr. 16 (919), 20.-28.lpp.

⁷⁸ Torgāns K. Saistību tiesības I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 213.lpp.

⁷⁹ Civillikums: LR likums. Valdības Vēstnesis. 1937.gada 26.februāris, nr. 46, 1635.pants.

⁸⁰ Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 78.–79. lpp.

⁸¹ Mantrovs V. Cēloniskā sakara problēmjaudājumi civiltiesību kontekstā. Jurista Vārds, 2016.gada 19.aprīlis, Nr. 16 (919), 20.-28.lpp.

⁸² Turpat.

⁸³ Буковский В. Сводъ гражданскихъ узаконеній губерній Прибалтійскихъ съ продолженіемъ 1912–1914 г.г. и съ разьясненіями: въ 2 томахъ, с. 1299, 1391.

⁸⁴ Torgāns K. Saistību tiesības I daļa. Mācību grāmata. Rīga: TNA, 2006, 211.lpp.

⁸⁵ Российское гражданское право: Учебник, т. 1. Отв. ред. Е.А. Суханов. 4-е изд., стереотип. Москва: Статут, 2016, с. 458; van Dam C. European tort law, p. 310.

V.Mantrova sniegtajam viedoklim, ka minētais apgalvojums “nebūtu uzskatāms par pamatotu, jo cēloniskā sakara konstatēšana patiesībā reti kad saistīta ar vienu tiešu cēloni, kad cēlonības tests [...] ir relatīvi vienkāršs; vairumā gadījumu (vismaz no metodoloģiskā viedokļa) nevarēs sastapt šādu viena tieša cēloņa esamību, bet gan situāciju, kad kaitējumu varēja izraisīt vairāki iespējami cēloņi, turklāt būs izšķirami dažādi gadījumi saistībā ar šo cēloņu savstarpējo mijiedarbību, proti, kad katrs no šiem cēloņiem varēja izraisīt kaitējumu; tie visi kopā varēja izraisīt kaitējumu; un gadījumi, kad vispār nevarēs noteikt konkrētu cēloni un tā rezultātā būs nepieciešams nodibināt visvairāk iespējamo kaitējuma rašanās cēloni.⁸⁶

Bez tam nav viegli izšķirt, kad zaudējumi ir pārāk attālināti. Taču taisnīguma interesēs tiesām jādod tiesības neiet par cēlonības, filozofiskā nozīmē, formālas konstatēšanas ceļu. Zaudējumu (kaitējuma) attālinātības pazīmes legalizēšana likumā liekas pieņemams risinājums.⁸⁷

Attālinātības jautājumu nedrīkst jaukt ar zaudējumu dalījumu tiešos un netiešos. Civillikuma 1773.pants ar zaudējumu klasifikāciju tiešos, netiešos un nejaušos gan dod pamatu jautāt, vai tas vienlaikus nenozīmē arī cēlonības iedalījumu: tiešs cēlonisks sakars (dabiskās un nepieciešamās sekas) vai netiešs (prettiesiskā rīcība sagadās kopā ar sevišķiem apstākļiem vai attiecībām) cēloniskais sakars. Tā dalīt nedrīkst. Dalījums attiecas uz zaudējumiem, nevis cēlonisko sakaru! Pirmajā gadījumā cēlonis dabiski un nepieciešami izraisa zaudējumus kā sekas. Netiešus zaudējumus bieži vien nerada vienīgi neatļautā darbība, bet vēl arī kādi citi notikumi vai darbības, pēdējās var izdarīt trešās personas vai arī cietušais.⁸⁸

Kā atzīts Eiropas Savienības Tiesas ģenerālvokāta Pedro Kruša Viljalona sniegtajos secinājumos: “netiktu apdraudēta ne tiesiskā drošība, ne institucionālais līdzsvars, ja hermeneitiskā nolūkā Direktīva 89/665 tiktu aplūkota no tādu aspektu perspektīvas, kuri akcentē cēloņsakarības un pierādījumu jautājumus attiecībā uz reālajiem zaudējumiem, kas pretendentam radušies, piedaloties publisko iepirkumu konkursā, tajā pašā laikā neierobežojot brīvību, ko procesuālās autonomijas ietvaros Savienības tiesību akti nodrošina dalībvalstīm [ļaujot tām pašām izlemt] – pieprasīt vai nepieprasīt cēloņsakarības pierādījumus attiecībā uz jebkura veida zaudējumiem un to apjomu, vai izvērtējot cita veida kaitējumu, kas nav vienkāršas izmaksas, kā, piemēram, neiegūtā peļņa”.⁸⁹

⁸⁶ Mantrovs V. Cēloniskā sakara problēmjaudājumi civiltiesību kontekstā. Jurista Vārds, 2016.gada 19.aprīlis, Nr. 16 (919), 20.-28.lpp.

⁸⁷ Turpat, 437.lpp.

⁸⁸ Turpat, 439.lpp.

⁸⁹ Eiropas Savienības Tiesas ģenerālvokāta Pedro Kruša Viljalona (*Pedro Cruz Villalón*) secinājumi lietā C-568/08 *Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Konstruktie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Konstruktie BV* pret

Zinātniskajā literatūrā izteikts viedoklis par to, ka pierādīšana ir nevis konkrētu faktu neapšaubāma (stingra) pierādīšana, bet gan šo faktu iespējamības pakāpes juridiska analīze.⁹⁰ Pierādīšana ir tiesas pārliecināšana par to faktu esamību vai neesamību, uz kuriem puses pamato savus prasījumus vai iebildumus.⁹¹

Iepazīstoties ar tiesu praksi jautājumā par zaudējumu piedziņu, atzīstams, ka ir izveidojusies stabila judikatūra gan jautājumā par nepieciešamību prasītājam pierādīt zaudējumu esamību, gan attiecībā par tā apmēra novērtējumu, gan arī par nepieciešamību pierādīt un lietas izskatīšanas gaitā konstatēt cēlonisko sakaru starp zaudējumu nodarītājas puses prettiesisko rīcību un zaudējumiem.

Zaudējumu apmēru un cēloņsakarību praksē nav viegli pierādīt arī publisko iepirkumu strīdos, to apliecina arī tālāk minētais prakses piemērs strīdā starp pretendentu un pasūtītāju par zaudējumu, kā neiegūtās peļņas, piedziņu, vērtējot, kādā apmērā zaudējumi jāatlīdzina. Minētais piemērs uzskatāmi pierāda, ka dažkārt jāreķinās, ka zaudējumi var būt radušies gan atbildētāja, gan arī paša prasītāja nepareizas rīcības dēļ.

SIA "V" iesniegusi tiesā prasību pret AS "Latvijas valsts meži", lūdzot piedzīt no atbildētāja par labu prasītājam līgumsodu 37136,96 *Euro*, zaudējumus 12481,80 *Euro*, kā arī neiegūto peļņu 52 946,58 *Euro*.

Autore analizēs tikai zaudējumu un neiegūtās peļņas prasījumu saistībā ar zaudējumu attālinātību un cēlonisko sakaru, neanalizējot cita veida prasījumus un to pamatotību.

2009.gada 27.jūlijā starp SIA "V" kā izpildītāju un AS "Latvijas valsts meži" kā pasūtītāju tika noslēgts līgums "Par mežizstrādes darbu veikšanu, izstrādājot galvenās izmantošanas cirtes, un kokmateriālu pievešanu līdz ceļam". Līguma darbības termiņš noteikts līdz 2012.gada 31.martam.

Prasītājs cēla prasību tiesā, jo uzskata, ka atbildētājs nav ievērojis līguma nosacījumus, kas paredz, ka pasūtītājs līguma darbības laikā izsniedz mežizstrādes uzdevumus ne mazāk kā 85% apmērā no kopējā līguma pamata apjuma. Tādējādi tikuši nodarīti zaudējumi gan tagadējās mantas samazinājuma veidā, gan arī sagaidāmās peļņas atrāvuma veidā, kurus veido - piespiedu dīkstāve, darba algas, tehnikas vienību apdrošināšanas maksājumi.

Provincie Drenthe, pieejami:

http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30db40203ac064c246c5bf20cc5ac7e8c04b.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbNz0?doclang=LV&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=78701&occ=first&dir=&cid=323984 (aplūkots 2016.gada 21.aprīlī)

⁹⁰ Heintzmann, Walter. *Zivilprozessrecht*. – Heidelberg, 1985, 112.lpp.

⁹¹ Līcis A. *Prasības tiesvedībā un pierādījumi*. Tiesu namu aģentūra. Rīga, 2003. 66.lpp.

Savukārt atbildētājs iesniedza tiesā pretpasību, lūdzot piedzīt līgumsodu, izdevumus par advokāta palīdzību un tiesāšanās izdevumus, kā arī noteikt tiesības saņemt 6% gadā no līgumsoda summas par laiku no sprieduma stāšanās likumīgā spēkā līdz sprieduma pilnīgai izpildei.

Atbildētājs tiesai sniedza paskaidrojumus, ka līguma darbības laikā tikuši fiksēti līguma pārkāpumi - 46 gadījumi, kad prasītājs pieļāvis darbu izpildes termiņu kavējumus, par ko atbildētājs prasītāju informējis ar darbu pieņemšanas – nodošanas aktiem. Konkrētajā gadījumā iestājušās līgumā atrunātas sekas un ir piemērojamas sankcijas – aprēķināts līgumsods par pieļauto darbu izpildes nokavējumu un pamatoti samazināts līgumā noteiktais minimālais pakalpojumu apjoms. Tādējādi prasītājs nav cietis zaudējumus atbildētāja vainas dēļ, bet pats pieļāvis rupjus līguma noteikumu pārkāpumus. Bez tam, prasītājs nav pierādījis zaudējumu apmēru.

Tiesa, izvērtējot visus pušu iesniegtos pierādījumus, atzina, ka lietas materiālos esošie pierādījumi apstiprina, ka darbus pats prasītājs neveica pienācīgā termiņā un kvalitātē. Tiesa atzina, ka zaudējumu (sagaidāmās peļņas atrāvums) apmērs nav pamatots un līdz ar to nevar būt pamata konkrēti prasītāja norādītajai zaudējumu apmēra piedziņai. Spriedumā norādīts, ka prasītāja norādīto zaudējumu piedziņai nav konstatējami visi likumā paredzētie priekšnoteikumi.

Tiesas spriedums minētajā prakses piemērā nav stājies likumīgā spēkā, jo pieteicējs Augstākajā tiesā iesniedzis apelācijas sūdzību un šobrīd tā vēl nav izskatīta.

Ņemot vērā arī minēto prakses piemēru ir secināms, ka prasītājam ir pienākums pierādīt, ka patieso zaudējumu apmērs ir droši paredzama peļņa, nevis hipotētiski aprēķini.

Kā liecina prakses piemēri, zaudējumus, kas izpaužas kā neiegūtā peļņa, ir visgrūtāk pierādāmā, jo to pierādīšanai nepieciešami pietiekami objektīvi novērtējami, uzskatāmi pierādījumi, ko tiesa “novērtē pēc savas iekšējās pārlicības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģiskas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem”.⁹²

Pierādījumu novērtēšanā: 1) jānosaka pierādījumu objektivitāte, patiesīgums, t.i., konkrētā pierādījuma atbilstība lietas faktiskajiem apstākļiem, objektīvajai realitātei; 2) pierādījumi jāvērtē to kopumā, nevis izolēti, pie tam kopā ar pierādīšanas līdzekļiem; 3) nav pieļaujama pierādījumu „atlase” pēc tiesas ieskata, ja pierādījumi iesniegti, vērtējums jādod par visiem pierādījumiem; 4) vienlaikus jāvērtē pierādījumu forma un saturs; 5) jāizdara secinājumi par pierādījumu pietiekamību.⁹³

⁹² Civilprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis. 1998.gada 3.novembris, nr. 326/330 (1387/1391), Ziņotājs. 1998.gada 3.decembris, nr. 23, 97.panta pirmā daļa.

⁹³ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2003, 80.lpp.

Tādējādi ir atzīstams, ka prasītājiem, gatavojot prasības pieteikumus, kas saistīti ar zaudējumu piedziņu, kritiski jāizvērtē savā rīcībā esošie pierādījumi, lai pierādītu cēlonisko sakaru un to, vai zaudējumi nav pārāk attālināti.

2.3. Vainas vai attaisnojuma problemātika zaudējumu piedziņas lietās publiskajos iepirkumos

Tiesību teorijā ilgu laiku vaina tika uzskatīta par juridiskās atbildības subjektīvu priekšnosacījumu, kas ir neieciešams juridiskās atbildības piemērošanai zaudējumu atlīdzības strīdos. Arī “pirmskara Latvijas tiesību doktrīnā tika uzsvērts, ka Latvijas tiesībās valda vainas princips”.⁹⁴

Vaina kā civiltiesiskās atbildības nepieciešams priekšnosacījums parādījās romiešu tiesībās, tāpēc vainu bieži sauc par romiešu principu civiltiesiskās atbildības teorijā, pretnostatot to ģermāņu nodalījuma teorijai.⁹⁵

Vainas atzīšana kā “pierādījumu karaliene” tika atzīta sākot no tiesas spriešana procesa pirmsākumiem akuzācijas jeb apsūdzības procesā Senajā Grieķijā un Senajā Romā, kas feodālisma periodā izvēlās visā Eiropā.⁹⁶ Tas saistāms ar vainīguma prezumpcijas pastāvēšanu, saskaņā ar kuru persona tika uzskatīta par vainīgu, ja tā nepierādīja savu nevainīgumu.⁹⁷

Romiešu tiesībās zaudējumu visplašākajā nozīmē saprata kā cietušās personas pilnas intereses prasījumu. Tas jāsaprot, kā starpību cietušās personas mantas stāvoklī, kas radusies pēc zaudējuma izraisošā notikuma iestāšanās, salīdzinot ar agrāko mantas stāvokli. Cietušā persona šo mantiski novērtējamo pametumu var prasīt no personas, kuras vainas dēļ šīs sekas iestājušās.⁹⁸

Pēc Civillikuma atjaunošanas profesors K. Torgāns piedāvā no jauna izvērtēt vairākumam zināmo skaidrojumu par vainu kā personas subjektīvu attieksmi pret savu prettiesisko rīcību un tās sekām.

Pārlūkojot vainas reglamentāciju Civillikumā un iepazīstoties ar ārvalstu tiesību zinātnieku viedokli, viņš pamatoti piedāvā atkāpties no šī uzskata un ņemt par pamatu BCB komentāros doto

⁹⁴ Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 191.lpp.

⁹⁵ Agarkovs M., Bratuss S., Genkins D., Serebrovskis V., Škudins Z. Civiltiesības. I sējums, Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1946., 404.-405. lpp.

⁹⁶ Osipova S. Viduslaiku tiesību spogulis. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 25.-26.lpp.

⁹⁷ Ņesterova I. Vainas atzīšanas institūta attīstība kriminālprocesā. Grām.: *Aktuālas tiesību realizācijas problēmas*. Latvijas Universitātes 69. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011. 428.lpp.

⁹⁸ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 172.lpp.

vainas definējumu: “Vaina ir objektīvi prettiesiska (pienākumu pārkāpjoša) un no subjektīvā (vērtēšanas) viedokļa nosodāma pieskaitāmas personas uzvedība”,⁹⁹ kas arī autores uzskatā ir pamatoti.

Var apgalvot, ka Civillikuma 1635.pantā paredzētās tiesības prasīt apmierinājumu no tiesību aizskārēja ir tad, ja viņš nevar pierādīt savas rīcības tiesiskumu vai arī savas formāli (ārēji) neatļautās darbības attaisnojums. Tādējādi vārdi “ciktāl var vainot” nenozīmē, ka ar kādiem īpašiem paņēmieniem tiek noskaidrota vaina. Vainas konstatēšana, izejot no prezumpcijas, ir fikcija un samākslots starposms starp nodarījuma, tā prettiesiskuma konstatēšanu un atbildības uzlikšanu. Respektīvi, kaut arī likumā vaina nav definēta un arī zinātnieki to nespēj pārliecinoši aprakstīt. Praksē personu atzīst par vainīgu, ja viņa nepierāda savu nevainojamību ar likumā aprakstītiem (noteiktiem) attaisnojumiem. Apzīmējums “vainojamība” ir līdzvērtīgs apzīmējumam “neattaisnojama rīcība”.¹⁰⁰

Lai prasītu apmierinājumu, ir jānoskaidro, vai un ciktāl aizskārēju var vainot par viņa darbību vai bezdarbību. [...] 1640.pantā ir lietots termins “vaina”, taču citos pantos ir formulējumi “var vainot”(1635.p.) , “nav vainojami”(1637.p.). Vai tie ir līdzvērtīgi apzīmējumi? Vainas definīcija CL nav dota, pat vainas pakāpēs tieši nav nosauktas vārdos (1640.p.), bet norādīts uz darbības veikšanas raksturu.¹⁰¹

“Vaina” kā termins mūsdienu demokrātiskā sabiedrībā ne vienmēr tiek uzskatīta par sodāmu. Šis termins vairāk ir piemērots krimināltiesībām nekā civiltiesībās, analizējot vainojamu rīcību, nosakot atbildību. Vaina var būt neattaisnojama un tā rezultātā iestājas atbildības un zaudējumu atlīdzināšanas pienākums, bet vaina var būt arī attaisnojama. Runājot par civiltiesisko atbildību, piemēram, zaudējumu piedziņu – piemērotāki būtu termini “attaisnojama rīcība” vai “neattaisnojama rīcība”.

Profesors K.Torgāns izteicis priekšlikumu Civillikuma 1635.pantu izteikt šādā redakcijā: “Persona, kurai kaitējusi neatļauta darbība, ir tiesīga prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņa darbība nav attaisnojama”.¹⁰² Grozot minētā panta redakciju tiktu grozīta tā vēsturiskā struktūra, bet vai tiktu saglabāts likumdevēja patiesais nodoms, kurš iekļauts šī panta vārdos?

⁹⁹ Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Izdevniecība AGB, Rīga 1997. 74.lpp.

¹⁰⁰ Torgāns K. Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999-2008. Rīga. Tiesu namu aģentūra., 2009., 369.-370.lpp.

¹⁰¹ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 2000.,144.-145.lpp.

¹⁰² Torgāns K. Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999-2008. Rīga. Tiesu namu aģentūra., 2009., 369.-370.lpp.

Likuma mērķis nosaka tā saturu, un tam ir liela nozīme likuma pareizā piemērošanā. Tomēr likumā ietvertās norādes ir formulētas vispārīgi, tāpēc piemērojot tās konkrētā gadījumā var izrādīties sarežģīti. Katrā konkrētā gadījumā likuma normas ir jāpiemēro saistībā ar likuma mērķi.¹⁰³

Parasti likuma mērķis saistīts ar kādiem tiesību principiem, uz kuru īstenošanu likums ir vērsts un kurus ir iespējams izmantot likuma normu piemērošanā. Likumā norādītie mērķi palīdz arī gadījumos, ja likumā tiek konstatētas kādas nepilnības, neraugoties uz kurām tas jāpiemēro. Tiesa vai valsts pārvalde nevar atteikties piemērot likumu tikai tādēļ, ka tas ir nepilnīgs. Tas izriet no tiesiskas valsts principa (tiesas aizsardzības princips un juridiskās obstrukcijas aizliegums).¹⁰⁴

Autore piekrīt profesora K.Torgāna izteiktajam viedoklim, ka “Civillikuma grozījumi attiecībā par vainu un tās attaisnojumiem ir vēlami, bet nav nepieciešami, jo jēdzienu “vaina”, “vainīgs” var lietot tiesu praksē un pat likumā, lai ar to apzīmētu (raksturotu) tiesību aizskārēja rīcības vērtējumu pēc objektīviem kritērijiem, attaisnojumu neesamību”.¹⁰⁵

Sākot ar romiešu tiesībām un beidzot ar Civillikumu, visur vainas jautājums tiek skatīts ar tādām izpausmēm (pakāpēm, formām) kā nolūks un neuzmanība. Tas bijis par pamudinājumu mēģināt definēt vainu kā personas psihisko attieksmi pret savu rīcību un tās sekām. Šāda definīcija neguva vispārēju atzīšanu divu iemeslu dēļ: pirmkārt, to nevar piemērot juridiskām personām, kurām ir ļoti liels īpatsvars civiltiesiskajā apgrozībā; otrkārt, nepārlicina iespējas noskaidrot psihisko attieksmi.¹⁰⁶

Pretēji daudzās publikācijās apgalvotajam, ka vaina ir atbildības priekšnoteikums (izņemot dažus īpašus gadījumus) Civillikumā tādas tiesas norādes nav. 1635.pantā, uz ko mēdz atsaukties šajā sakarā, ir rakstīts par vainojamību: “(..) prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.” Vainojamība un vaina ir atšķirīgi jēdzieni, un var izrādīties, ka jau 1937.gadā Civillikuma sastādītāji ir bijuši piesardzīgi. Sliktākais ir tas, ka līdz šim ne Latvijā, ne attīstītajās Eiropas un Amerikas valstīs nevienam nav izdevies izstrādāt vainas definīciju, kas izturētu kritiku.

Arī profesors K.Čakste norādījis uz četriem priekšnoteikumiem¹⁰⁷ jeb būtiskiem elementiem, lai iestātos zaudējumu atlīdzināšanas atbildība.

¹⁰³ Krūmiņa V., Skujiņa V. Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata. Rīga: [b.i.] 2002. 26.lpp.

¹⁰⁴ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J.Neimanis. 2004. 20.lpp.

¹⁰⁵ Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga. Tiesu namu aģentūra. 2006., 370.lpp.,

¹⁰⁶ Torgāns K. Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999-2008. Rīga. Tiesu namu aģentūra., 2009., 355.-356.lpp.,

¹⁰⁷ Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 194.lpp.

Pieņemot tēzi, ka vaina ir viens no četriem civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumiem, varētu gaidīt, ka tiesa katrā tiesību aizskāruma strīdā rūpīgi izpēta visu, kas pierāda vainas esamību, un papildus tam vēl attiecīgos gadījumos izvērtē, vai bijis ļauns nolūks vai kāda no neuzmanības formām. Taču prakse liecina par ko citu. Pētot pašus sarežģītākos strīdus – tos, kuri nonāk līdz Augstākai tiesai, - biežāk atrodam noliedzošus formulējumus: “tiesa nav konstatējusi visus atbildības priekšnoteikumus, tas ir, prettiesisku rīcību, vainu, zaudējumu esamību un cēlonisko sakaru starp prettiesisko rīcību un zaudējumiem”.

Kā norādījis franču profesors Godemē (Eugene Gaudemet), agrīno tiesību raksturīga pazīme bija civiltiesiskās un kriminālās atbildības nenošķirams apvienojums. [...] Pret klasisko vainas doktrīnu jau apmēram 30 gadus cīnās jauna doktrīna – objektīvās atbildības doktrīna, kurā subjektīvam elementam ir minimāla nozīme.¹⁰⁸

PSRS un savienoto republiku civilās likumdošanas pamatu 37.pantā un pēc tam arī visu padomju republiku civilkodeksos vainas princips bija izteikts kā vispārējs priekšnoteikums. Šādā formā arī Latvijas civilkodeksā 229.pants laikā līdz Civillikuma darbības atjaunošanai noteica: persona, kas nav izpildījusi saistību vai izpildījusi to nepienācīgi, ir mantiski atbildīga tikai tad, ja viņa ir vainīga (nolūks vai neuzmanība), izņemot likumā vai līgumā paredzētos gadījumus. Vainas neesamība jāpierāda personai, kas saistību pārkāpusi.

Lūk, no kurienes nāk vainas neesamības pierādīšanas pienākums, respektīvi, vainas prezumpcija, kas līdz mūsu dienām ir vainojamības konstatēšanas pamatā tiesu praksē. Jāatzīmē gan, ka arī Vācijas un Francijas likumdevēji gājuši romiešu tiesību ideju virzienā un tāpat ir formulējuši normas par vainu. 2001.gadā izdarītajos Vācijas Civillikuma grozījumos 280. un 311.a pants gan atspoguļo tendenci pastiprināt objektīvu šķēršļu, attaisnojumu nozīmi atbildības jautājuma risināšanā.

Turpretim angļu-amerikāņu tiesību avotos un literatūrā jautājums par civiltiesisko vainu nav skarts gandrīz nemaz, ja nu vienīgi apskatot kontinentālās Eiropas valstu tiesības. Angļu-amerikāņu līgumu tiesībās svarīgs gan ir likums par krāpšanu (*The Statute of Frauds*), tas ir, par kriminālnodarījumu līgumattiecībās.¹⁰⁹

Pētot Latvijas tiesu praksi un ievērojot arī savu pieredzi juridiskajā darbā, secinu, ka vairums tiesu spriedumos, kuri sastādīti līdz 2005.gadam, tiesas, izvērtējot zaudējumu atlīdzības

¹⁰⁸ Гобеме Е. Общая теория обязательств. Перевод с французского И.Б. Новицкого. - Москва, 1948, с. 309.

¹⁰⁹ Torgāns K. Civiltiesību, komercietību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999-2008. Tiesu namu aģentūra., 2009., 352.-355.lpp.

priekšnoteikumus, vadījās pēc Civillikuma Saistību tiesību daļas komentāros nodalītajiem četriem zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumiem:

- 1) prettiesiska rīcība,
- 2) vaina,
- 3) zaudējumu esamība un
- 4) cēloniskais sakars starp prettiesisko rīcību un zaudējumiem.

Savukārt vēlāk taisītos spriedumos tiesas vadās pēc trim līgumisko zaudējumu un ārpuslīgumiska kaitējuma atlīdzības pamatiem, t.i.:

- 1) prettiesiska (vainojama) rīcība,
- 2) zaudējumu (kaitējuma) esamība,
- 3) cēloniskais sakars starp pirmo un otro.

Tiesu praksē pretrunas un nepilnības tiek pārvarētas, jo tiesas nedrīkst atsaukties uz likuma neesamību un vajadzības gadījumā tām jāizmanto dažādas likumu iztulkošanas metodes. Rūpīgi izvērtējot tiesu praksi, var secināt, ka dažos gadījumos tiesas, it īpaši galvenā judikatūru veidojošā instance – Augstākā tiesa ir devusi tādas Civillikuma normu interpretācijas, kas neatbilst Civillikumā skaidri teiktajam.¹¹⁰

A.Bitāns jau 1997.gadā ir norādījis, ka ir jāatceras, ka ir gadījumi, kad, lai piemērotu civiltiesisko atbildību, pietiek arī ar trim vai pat diviem civiltiesiskās atbildības priekšnosacījumiem.¹¹¹

Ņemot vērā tiesību zinātnieku un praktiķu viedokli arī tiesu prakse ir spērusi soli savā attīstībā, atsakoties no iesīkstējušām, arhaistiskām padomju tiesību nostādnēm. Latvijas tiesu prakse šai ziņā veic nozīmīgu darbu valsts tiesību pārejai uz mūsdienām atbilstošu civiltiesiskās atbildības vērtējumu, vainas vērtējumu iekļaujot, vērtējot prettiesisku rīcību, kas ir pareizi, jo konstatējot vienu, automātiski nākas konstatēt arī otru. Vainas jautājums ir sastāvdaļa prettiesiskuma noskaidrošanā.

Dr.iur. J.Kārklīņa promocijas darba kopsavilkumā norādīts, ka kontinentālās Eiropas tiesību sistēmā vainas konstatējums tradicionāli tiek uzskatīts par priekšnoteikumu, lai personai iestātos civiltiesiskā atbildība. Pretēji kontinentālās Eiropas tiesību sistēmai, anglosakšu tiesību

¹¹⁰ Zvērinātu advokātu birojs „Lejiņš, Torgāns un Partneri”. Zinātnisks pētījums. Civillikuma Saistību tiesību daļas modernizācijas nepieciešamība un aktuālo privāttiesiskā regulējuma tendenču (UNIDROIT, ELTP) iespējamā ietekme uz Civillikuma Saistību tiesību daļas modernizāciju. Rīga. 2007. g. aprīlis – decembris, 4.lpp., pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/7_Resursi/Petijumi/Iv_documents_petijumi_Saistibutiesibas.doc (aplūkots 2016.gada 9.aprīlī).

¹¹¹ Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Izdevniecība AGB, Rīga 1997. 82.lpp.

sistēmā līguma pārkāpuma konstatēšana, cēloņsakarība un zaudējumu apmērs ir vienīgie priekšnoteikumi, lai atzītu, ka personai iestājas līgumiskā atbildība, līdz ar to pret viņu var pielietot civiltiesiskos aizsardzības līdzekļus.¹¹²

Darbā secināts, ka: “četrus civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumu atsevišķa izdalīšana ir vairāk ar teorētisku nozīmi, ne praktisku. Vērtējot civiltiesiskās atbildības pamatus, pietiktu konstatēt trīs zaudējumu atlīdzības priekšnoteikumus - zaudējumu apmēru, cēloņsakarību un prettiesisku rīcību, kuru nosakot, cita starpā, vērā tiek ņemti prettiesisko rīcību (tātad arī vainu) izslēdzošie apstākļi (likumiskie attaisnojumi)”.¹¹³

Tiesību literatūrā ir pausts arī pretējs viedoklis, uzskatot, ka “vainu būtu pamatoti uzskatīt par atsevišķu un patstāvīgu delikttiesiskās atbildības priekšnoteikumu, jo tieši vainas kā tiesību institūta saturs atklāj nepieciešamos atbildības priekšnoteikumus un iespējamus attaisnojumus, kas nav vērtējami citādi kā vien caur vainas principa turpmāku pastāvēšanu”.¹¹⁴

Autoresprāt, minētais uzskats ir nepamatots un neatbilst mūsdienīgai tiesību izpratnei. Bez tam nevar piekrist autora norādītajam apgalvojumam, ka “Uzsvars uz vainu (nevis prettiesisku rīcību) kā atsevišķu, patstāvīgu priekšnoteikumu likts arī jaunākajos tiesību doktrīnas avotos, tajā skaitā Kopējā modeļa (*Common Frame of Reference*) VI grāmatā, kas 1:101.punktā nosaka, ka “persona, kas cieš tiesiski nozīmīgu zaudējumu, ir tiesīga saņemt kompensāciju no personas, kas izraisīja zaudējumu ar nodomu vai aiz neuzmanības vai ir citādi atbildīga par zaudējumu izraisīšanu”.¹¹⁵ Pirmkārt, tas, ka minētais Kopējā modeļa punkts tieši “nerunā” par prettiesisku rīcību, nenozīmē, ka tas liek uzsvaru uz vainu. Citētais punkts neietver norādi par vainu. Otrkārt, citētais Kopējā modeļa punkts ir precizējams tā tulkojumā, jo skan šādi: “Personai, kas cieš tiesiski nozīmīgu zaudējumu ir tiesības uz zaudējumu atlīdzību no personas, kura nodarījusi zaudējumus tīši vai aiz neuzmanības, vai ir citādi atbildīga par cēloņsakarību kaitējumu”.¹¹⁶ Treškārt, tas, ka minētais punkts ietver apzīmējumus “tīši vai aiz neuzmanības” neliecina, ka minētie apzīmējumi ir vainas pazīmes. Kā norādījis profesors K.Torgāns: “vaina var izpausties ļaunā nolūkā vai neuzmanībā, tomēr jāpatur vērā, ka ne vienmēr neuzmanība ir vainas izpausme (1647.p.), ka ar

¹¹² Kārklīšs, J. Promocijas darba kopsavilkums juridisko zinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai. Latvijas līgumtiesību modernizācijas galvenie virzieni. 2006., pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/290> (aplūkots 2016.gada 3.martā).

¹¹³ Turpat.

¹¹⁴ Buls L. Vainas nozīme deliktu tiesībās. Grām.: *Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika*. Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014. 198.lpp.

¹¹⁵ Turpat, 197.lpp.

¹¹⁶ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition, pieejams: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf_r_outline_edition_en.pdf, p.395. (aplūkots 2016.gada 19.maijā).

ļauņu nolūku jāsaprot katrs tīšs kaitējums (1641.p.).¹¹⁷ Ņemot vērā konstatēto, ir secināms, ka Kopējā modelī pausta nostāja par to, lai kādu personu atzītu par atbildīgu (nevis vainīgu!), ir konstatējama cēloņsakarība.

Arī UNIDROIT starptautisko komercīgumu principi¹¹⁸ neparedz vainu kā zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumu. Savukārt Eiropas Līgumu tiesību principi,¹¹⁹ runājot par zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu, 8:108 punktā nosaka, ka: “Vienas puses līguma neizpildīšana ir attaisnojama, ja ir pierādīts, ka tas noticis tāda šķēršļa dēļ, kas ir ārpus šīs puses kontroles un saprātīgi nevarēja sagaidīt, ka to paredzēs līguma slēgšanas laikā, vai no tā izvairīties, vai pārvarēt to vai tā sekas”.¹²⁰ Tādējādi, runājot par zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu, arī nemin vainu kā vērtējamu priekšnosacījumu.

Analizējot publiskas personas publiski tiesiskās atbildības priekšnoteikumus, E.Danovskis pamatoti ir norādījis, ka: “Vainojamība nav publiskas personas publiski tiesiskās atbildības priekšnoteikums”.¹²¹

Autores ieskatā Civillikumā ietvertais vainas vai vainojamības jēdziens nav izvirzāms kā viens no zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumiem, jo būtībā zaudējumu atlīdzināšanai pilnīgi pietiekami ir konstatēt prettiesisku rīcību, zaudējumu esamība un cēlonisko sakaru starp pirmo un otro.

Autore pievienojas profesora K.Torgāna pamatoti uzdotajam jautājumam – vai vainas pieminēšana tūdaļ nozīmē atbildību par vainu, vai varbūt atbildību, ciktāl persona vainojama par savu rīcību?¹²² Atbilde, protams, ir viena - civiltiesību kontekstā svarīgi izvērtēt personas atbildību par savu rīcību, nevis konstatēt tās vainu.

¹¹⁷ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 2000., 145.lpp.

¹¹⁸ UNIDROIT (International Institute for the Unification of Private Law) starptautiskie komercīgumu principi, pieejami: <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010> (aplūkots 2015.gada 18.novembrī).

¹¹⁹ ELTP (Eiropas Līgumu tiesību principi; the Principles of European Contract Law), pieejami: <http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/> (aplūkots 2015.gada 18.novembrī).

¹²⁰ UNIDROIT (International Institute for the Unification of Private Law) starptautiskie komercīgumu principi, pieejami: <http://www.transnational.deusto.es/emttl/documentos/Principles%20of%20European%20Contract%20Law.pdf> (aplūkots 2015.gada 18.novembrī).

¹²¹ Danovskis E. Publiskas personas publiski tiesiskās atbildības priekšnoteikumi. Grām.: *Inovāciju juridiskais nodrošinājums*. Latvijas Universitātes 70.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012. 230.lpp.

¹²² Torgāns K. Līgumu un deliktu tiesību problēmas. Tiesu namu aģentūra., 2013., 107.lpp.

3. EFEKTIVITĀTES UN LĪDZVĒRTĪBAS PRINCIPU IEVĒROŠANAS PROBLEMĀTIKA PUBLISKAJOS IEPIRKUMOS

Latvijas starptautiskās saistības un dalība Eiropas Savienībā tiesību piemērotājiem uzliek par pienākumu nacionālo tiesību normu iztulkošanā ņemt vērā arī Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību Tiesas spriedumos ietvertās atziņas, jo īpaši jautājumos par starptautisko konvenciju normu saturu. Šajos spriedumos tiek izstrādāti un pamatoti Eiropas Savienības principi. Spriedumiem ir arī prejudiciāla nozīme.¹²³

Kopš savas izveidošanas Eiropas Savienības Tiesas misija atbilstoši Līgumam par Eiropas Savienības darbību 19.pantam ir bijusi nodrošināt to, ka “tiek ievērots tiesiskums Līgumu interpretēšanā un piemērošanā”. [...] tiesiskums tiek nodrošināts vai nu prejudiciālo nolēmumu, vai tiešo prasību kontekstā.¹²⁴

Eiropas Savienības dalībvalstu tiesām ir tiesības vērsties ar lūgumu Eiropas Savienības Tiesā sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši Līgumam par Eiropas Savienības darbību 267.pantam.¹²⁵

Ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu Eiropas Savienības Tiesā vērsās Austrijas Administratīvā tiesa. Lūgums tika iesniegts saistībā ar *MedEval – Qualitats, Leistungs und Struktur Evaluierung im Gesundheitswesen GmbH* (turpmāk - “*MedEval*”) celto prasību par *Bundesvergabeamt* (Federālais iepirkumu birojs) lēmumu, ar kuru tā ir noraidījusi *MedEval* lūgumu konstatēt, ka publiskā iepirkuma procedūra, ko veica *Hauptverband der osterreichischen Sozialversicherungstrager* (Austrijas sociālās apdrošināšanas iestāžu federācija) un kas attiecas uz izrakstīto zāļu elektroniskās pārvaldības sistēmas īstenošanu, publisko iepirkumu, kas tika piešķirts *Pharmazeutische Gehaltskasse fur sterreich* (Austrijas Farmaceitu algu fonds), ir nelikumīga”.¹²⁶

No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka līguma noslēgšanas datums atbilst dienai, kad tika piešķirtas līguma slēgšanas tiesības. Kas ir atzīstams par rupju procesuālu pārkāpumu. Direktīvas 2007/66 preambulas 13.apsvērumā ir paredzēts, ka “būtu jāparedz iedarbīgas, samērīgas un preventīvas sankcijas, lai apkarotu līgumu nelikumīgu tiešu slēgšanu, ko Eiropas Savienības

¹²³ Neimanis, J. 2004. Ievads tiesībās., 156. -157.lpp.

¹²⁴ Vasariņš N., Krastiņš U. Tiesību akta apstrīdēšana Eiropas Savienības Tiesā. Tiesās prasības. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015, 17.lpp.

¹²⁵ Līguma par Eiropas Savienību un līguma par Eiropas Savienības dalību konsolidētās versijas; Eiropas Savienības pamattiesību harta, pieejams: http://europa.eu/pol/pdf/consolidated-treaties_lv.pdf (aplūkots 2016.gada 22.aprīlī).

¹²⁶ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. C-166/14, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0166&lang1=en&lang2=LV&type=TXT&ancre=,2,punkts> (aplūkots 2016.gada 22.aprīlī).

Tiesa ir kvalificējusi kā visbūtiskāko [Savienības] tiesību aktu pārkāpumu publiskā iepirkuma jomā no līgumslēdzējas iestādes vai līgumslēdzēja subjekta puses. Tādēļ līgums, kas ir iznākums nelikumīgai tiešai piešķiršanai, parasti būtu jāuzskata par spēkā neesošu. Spēkā neesamība nedrīkstētu būt automātiska, bet tā būtu jāapstiprina neatkarīgai pārskatīšanas struktūrai vai arī šādai struktūrai būtu jāpieņem lēmums par to.¹²⁷

Šis jautājums maģistra darbā netiks sīkāk analizēts, jo neatbilst darba tematam, tomēr autore analizēs šajā spriedumā norādītos skaidrojumus attiecībā par efektivitātes un līdzvērtības principu neievērošanas sekām, kas var radīt zaudējumus publiskajos iepirkumos iesaistītajām personām.

Austrijas Administratīvā tiesa nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Eiropas Savienības Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu: “Vai Savienības tiesības – it īpaši vispārīgie līdzvērtības un efektivitātes principi, kā arī Direktīva 89/665, ir jāinterpretē tādējādi, ka tām ir pretrunā tādas valsts tiesību normas, saskaņā ar kurām pieteikums par publiskā iepirkuma tiesību pārkāpuma konstatēšanu jāiesniedz sešu mēnešu laikā pēc līguma noslēgšanas, ja publiskā iepirkuma tiesību pārkāpuma konstatēšana ir ne tikai līguma atzīšanas par spēkā neesošu, bet arī zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu izvirzīšanas priekšnoteikums?”

Eiropas Savienības Tiesa norāda, ka Direktīvas 89/665 1.pantā ir noteikts, ka [...] Dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka attiecībā uz līgumiem, uz ko attiecas [Direktīva 2004/18], līgumslēdzēju iestāžu lēmumus var efektīvi un, jo īpaši, iespējami ātri pārskatīt saskaņā ar šīs direktīvas 2. līdz 2.f pantā izklāstītajiem nosacījumiem, pamatojoties uz to, ka ar šādiem lēmumiem ir pārkāpti Kopienas tiesību akti publiskā iepirkuma jomā vai attiecīgās valsts noteikumi, ar ko transponē minētos tiesību aktus.¹²⁸

Minētās direktīvas 2. pantā “Prasības attiecībā uz pārskatīšanas procedūrām” ir noteikts, ka dalībvalstis var noteikt, ka gadījumos, kad zaudējumu atlīdzināšanu prasa, pamatojoties uz to, ka lēmums ir pieņemts nelikumīgi, struktūrai, kurai ir vajadzīgās pilnvaras, vispirms ir jāatceļ apstrīdētais lēmums.¹²⁹

Direktīvas 89/665 2.panta 1.punktā ir noteikts, ka dalībvalstij ir pienākums savās valsts tiesībās noteikt trīs pārskatīšanas veidus, kas personai, kam publiskā iepirkuma procedūrā nodarīts kaitējums, ļauj iestādei, kas atbildīga par pārskatīšanas procedūrām, prasīt, pirmkārt, “pagaidu

¹²⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. C-166/14, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0166&lang1=en&lang2=LV&type=TXT&ancre=>, 3.punkts (aplūkots 2016.gada 22.aprīlī).

¹²⁸ Turpat, 4.punkts (aplūkots 2016.gada 22.aprīlī).

¹²⁹ Turpat, 6.punkts (aplūkots 2016.gada 22.aprīlī).

pasākumus, lai izlabotu varbūtējo pārkāpumu vai novērstu turpmāku kaitējumu attiecīgajām interesēm, tostarp pasākumus, lai apturētu valsts līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru vai nodrošinātu tās apturēšanu, vai apturētu jebkura līgumslēdzējas iestādes pieņemtā lēmuma īstenošanu”, otrkārt, nelikumīgi pieņemto lēmumu atcelšanu un, treškārt, zaudējumu atlīdzību.¹³⁰

Rodas pamatots jautājums – vai saskaņā ar Latvijā spēkā esošo regulējumu tiek izpildītas direktīvas 89/665 prasības par lēmumu efektīvu, jo īpaši, iespējami ātru pārskatīšanu? Vai tas, ka minētās direktīvas tekstā ir vārdi “vispirms ir jāatceļ apstrīdētais lēmums” nozīmē, ka jāizveido atsevišķa institūcija, kā Iepirkumu uzraudzības birojs, kurš ir pilnvarots izlemt jautājumus, kas skar iepirkuma procedūras likumību, bet nav tiesīgs izlemt pieteikumus par zaudējumu piedziņu? Savukārt, lai varētu piedzīt zaudējumus, sākotnēji jāvēršas izveidotajā struktūrā, kura ir tiesīga atzīt pasūtītāja lēmumu par prettiesisku un tikai tad vērsties tiesā, lai civiltiesiskā kārtībā piedzītu zaudējumus? Autores ieskatā atbildes uz visiem šiem jautājumiem ir noliedzošas, pamatojoties uz efektivitātes principa ievērošanu.

Direktīvas 89/665 1. panta 1. un 3. punktā dalībvalstīm ir prasīts veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu efektīvu un, cik ātru vien iespējams, prasību izskatīšanu pret līgumslēdzēju iestāžu lēmumiem, kas nav saderīgi ar Savienības tiesībām, nodrošinot plašu prasību pieejamību ikvienai personai, kura ir vai ir bijusi ieinteresēta iegūt konkrēta līguma slēgšanas tiesības un kurai ar varbūtējo pārkāpumu ir vai var tikt nodarīts kaitējums.¹³¹

Minētajā direktīvā iekļautais efektivitātes princips ietver divas individuālas īpatnības; pirmkārt, ātru strīdu atrisināšanu un otrkārt, lēmumu izpildāmību. [...] Paredz, ka dalībvalstīm ir jāveic visi vajadzīgie pasākumi, lai nodrošinātu, ka pieņemtie lēmumi, cik ātri vien iespējams, tiek efektīvi pārskatīti, tos var efektīvi izpildīt, pamatojoties uz to, ka šādos lēmumos ir pārkāpti Kopienas noteikumi publisko iepirkumu jomā vai valsts, īstenojot likumus, pieļāvusi to neievērošanu.¹³²

Tiesai ir jāpiešķir pilnvaras izskatīt jebkāda veida radušos strīdus un domstarpības publisko iepirkumu jomā, tai skaitā jau sākot ar iepirkuma noteikumu izskatīšanu, pasūtītāja pieņemto lēmumu pārskatīšanu, lēmumu pieņemšanu par zaudējumu atlīdzināšanu jebkurai personai, kam

¹³⁰ 1989.gada 21.decembria Padomes direktīva 89/665/EEK par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām, pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A31989L0665> (aplūkots 2016.gada 22.aprīlī).

¹³¹ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 6.oktobra spriedums lietā Nr. C-61/14, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=169187&pageIndex=0&doclang=LV&mode=1st&ir=&occ=first&part=1&cid=869577>, 43.punkts (aplūkots 2016.gada 22.aprīlī).

¹³² Christopher H. Bovis. EU Public Procurement Law, [b.v.], [b.i.], 2010., p. 371.-372.

pārkāpuma dēļ ir nodarīts kaitējums, kā arī jebkuri citi ar strīdiem iepirkumu jomā saistīti jautājumi. Tiesa ir pieejama katram, kurš vēlas aizstāvēt savas aizskartās intereses, panākot taisnīgu risinājumu. Un, kā to paredz Latvijas Republikas Satversme “Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti”.¹³³ Tādējādi, nodrošinot efektivitātes un līdzvērtības principu ievērošanu, visus trīs Direktīvas 89/665 2.panta 1.punktā noteiktos pārskatīšanas veidus var nodrošināt tiesa.

Kā norādījusi Eiropas Savienības Tiesa, atbildot uz uzdoto prejudiciālo jautājumu: “Zaudējumu atlīdzības piešķiršana personām, kurām ar publiskā iepirkuma tiesību normu pārkāpumu nodarīts kaitējums, ir viens no Savienības tiesībās garantētajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem. Tādējādi tādos apstākļos kā pamatlietā personai, kurai nodarīts kaitējums, tiktu liegta ne tikai iespēja panākt līgumslēdzējas iestādes lēmuma atcelšanu, bet tiktu liegti arī visi Direktīvas 89/665 2.panta 1.punktā minētie tiesiskās aizsardzības līdzekļi.”¹³⁴

Šajā gadījumā, salīdzinot Latvijas un Austrijas regulējumu, jāsecina, ka Latvijas un Austrijas nosacījumi attiecībā par iepirkuma tiesību pārkāpuma iepriekšēju konstatēšanu, kas ir pamats prasības par zaudējumu atlīdzības celšanai, ir atbilstošs Direktīvas 89/665 2.panta 6.punkta noteikumiem. Šie noteikumi pieļauj tādu valsts tiesību normu kā Publisko iepirkumu likuma 85.⁴pants un Austrijas Federālā publiskā iepirkuma likuma 341.panta 2.punkts, atbilstoši kam tajā minētā iepirkuma tiesību pārkāpuma iepriekšēja konstatēšana ir prasības par zaudējumu atlīdzību izskatīšanas nosacījums. Tomēr atbilstoši Federālā publiskā iepirkuma likuma 341.panta 2.punktam, ko piemēro kopā ar 332.panta 3.punktu, prasība par zaudējumu atlīdzību ir nepieņemama, ja vispirms nav saņemts lēmums, ar ko ir konstatēta attiecīgā līguma nelikumība un kas ir pieņemts procedūrā, uz kuru attiecas sešu mēnešu noilguma termiņš, kas sākas dienā pēc attiecīgo līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas dienas neatkarīgi no tā, vai pieteikuma iesniedzējs varēja zināt par nelikumību, kas ietekmē šo piešķiršanas lēmumu.¹³⁵

Tiesa atzina, “Ja prasību par zaudējumu atlīdzību pieņemamībai piemēro nosacījumu par iepriekš konstatētas attiecīgās iepirkuma procedūras, kas veikta bez paziņojuma par līgumu iepriekšējas publicēšanas, nelikumību, ja uz šo pieteikumu par konstatēšanu attiecas sešu mēnešu noilguma termiņš neatkarīgi no tā, vai persona, kurai nodarīts kaitējums, zināja par tiesību normas

¹³³ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 1993.gada 1.jūlijs, nr.43, 83.pants.

¹³⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. C-166/14, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0166&lang1=en&lang2=LV&type=TEXT&ancre=>, 43.punkts (aplūkots 2016.gada 21.aprīlī).

¹³⁵ Turpat, 36.punkts, (aplūkots 2016.gada 21.aprīlī).

pārkāpumu, tas var padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt tiesību celt prasību par zaudējumu atlīdzību īstenošanu”.¹³⁶

Latvijas normatīvais regulējums neparedz termiņa ierobežojumu prasībai par zaudējumu celšanu (neskaitot vispārējo noilgumu prasību celšanai. Saskaņā ar Komerclikumā noteikto: “No komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā, ja likumā nav noteikts cits noilguma termiņš”¹³⁷). Saskaņā ar Civillikumā noteikto: “Visas saistību tiesības, kuras nav noteikti izņemtas no noilguma ietekmes un kuru izlietošanai nav likumā noteikti īsāki termiņi, izbeidzas, ja tiesīgā persona tās neizlieto desmit gadu laikā”¹³⁸). Šajā ziņā tas atbilst Eiropas Savienības tiesībām, jo procesuālie noteikumi nav nelabvēlīgāki par noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām prasībām, kuras domātas no valsts tiesību sistēmas izrietošo tiesību aizsardzībai, tādējādi tiek ievērots līdzvērtības princips. Tomēr būtu izvērtējams - vai darbības, kuras veicamas personai, kura uzskata, ka noticis tās tiesību aizskārums, ir atbilstošs efektivitātes principam (šajā ziņā skat. spriedumus *eVigilo*, C-538/13, EU:C:2015:166, 39. punkts, kā arī *Orizzonte Salute*, C-61/14, EU:C:2015:655, 46. punkts).¹³⁹ Autoresprāt, tas nav atbilstošs minētajam principam, jo komplicētā procedūra pārmērīgi apgrūtina personas tiesību izmantošanu, kas piešķirtas ar Savienības tiesību sistēmu. Tādējādi tā būtu uzlabojama, piešķirot tiesai pilnvaras izskatīt jebkāda veida radušos strīdus un domstarpības publisko iepirkumu jomā.

4. PUBLISKO IEPIRKUMU STRĪDU RISINĀŠANA ZAUDĒJUMU MAZINĀŠANAS ASPEKTĀ

Iepirkumu uzraudzības biroja pieņemtiem lēmumiem ir būtiska ietekme attiecībā uz privāto tiesību juridiskas personas saimnieciskās darbības nodrošināšanu. Praksē pastāv problemsituācijas, kas prasa risinājumu, lai tiktu nodrošināta nepārtraukta, efektīva saimnieciskā darbība un to pēc iespējas neapdraudētu zaudējumu risks publisko iepirkumu jomā.

¹³⁶ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. C-166/14, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0166&lang1=en&lang2=LV&type=TEXT&ancre=>, 41.punkts, (aplūkots 2016.gada 21.aprīlī).

¹³⁷ Komerclikums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.gada 4.maijs, Nr. 158/160 (2069/2071) 406.pants.

¹³⁸ Civillikums: LR likums. Valdības Vēstnesis. 1937.gada 26.februāris, nr. 46, 1895.pants.

¹³⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 6.oktobra spriedums lietā Nr. C-61/14, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=169187&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&d ir=&occ=first&part=1&cid=869577>, 46.punkts (aplūkots 2016.gada 22.aprīlī)

Kā piemēru no prakses, autore sniedz ieskatu problēmsituācijā, kas uzskatāmi atspoguļo procesa sarežģītību, pastāvošo strīdu komplicēto izskatīšanas kārtību un pasūtītāja nespēju aizstāvēt savas aizskartās intereses saņemt pakalpojumu. Konkrētā situācija liek apsvērt un risināt dažāda juridiska un ekonomiska rakstura jautājumus.

AS "Latvijas valsts meži" izsludināja atklātu konkursu „Kokmateriālu pārvadājumu pakalpojumu sniegšana 2015.-2018.gadā”.¹⁴⁰ Konkursa rezultātā bija paredzēts slēgt divu veidu iepirkuma līgumus:

- 1) iepirkuma līgums ar izpildes laiku – 3 gadi no iepirkuma līgumu spēkā stāšanās un
- 2) iepirkuma līgums ar izpildes laiku – 1 gads no iepirkuma līgumu spēkā stāšanās.

Publisko iepirkumu likuma 67.panta piektās daļas 1.punktā noteiktajā līgumu slēgšanas nogaidīšanas termiņa laikā tika saņemts Iepirkumu uzraudzības biroja paziņojums par saņemtiem iesniegumiem par konkursa procedūras rezultātiem.

Viens no iesniedzējiem - SIA "A" iesniedza iesniegumu Iepirkumu uzraudzības birojam par iepirkuma procedūras pārkāpumiem, lūdzot aizliegt pasūtītājam slēgt iepirkuma līgumus ar darbības termiņu 3 gadi un uzlikt par pienākumu pasūtītājam veikt visu pretendentu, kas pretendē uz iepirkumu līgumu slēgšanu ar darbības termiņu 3 gadi, piedāvājumu atkārtotu izvērtēšanu.

Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisija, izskatot iesniegumus par iepirkuma procedūras rezultātiem, pieņēma lēmumu Nr.4-1.2/15-111¹⁴¹, ar kuru:

- aizliedza slēgt 3-gadīgos iepirkuma līgumus ar atklātā konkursā noteiktajiem uzvarētājiem un atcelt iepirkuma komisijas lēmumu par konkursa rezultātiem

- uzdeva pasūtītājam desmit dienu laikā no lēmuma saņemšanas dienas pārtraukt atklāto konkursu attiecībā uz 3-gadīgajiem iepirkumu līgumiem;

- atļāva pasūtītājam slēgt 1-gadīgos iepirkuma līgumus ar atklātā noteiktajiem uzvarētājiem.

Autores ieskatā, Iepirkumu uzraudzības biroja pieņemtais lēmums ir nepamatots un atceļams. Pieņemot lēmumu, Iepirkumu uzraudzības birojs nav ņēmis vērā un izvērtējis konkrētus pasūtītāja izstrādātos konkursa nolikuma noteikumus – tie paredzēja atšķirīgu iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas kārtību, ņemot vērā atšķirīgos līguma darbības termiņus. Saskaņā ar konkursa noteikumiem sākotnēji tika piešķirtas tiesības slēgt līgumus ar garāku (3 gadi) izpildes

¹⁴⁰ AS "Latvijas valsts meži" izsludinātā atklātā konkursa „Kokmateriālu pārvadājumu pakalpojumu sniegšana 2015.-2018.gadā” iepirkuma dokumentācija, pieejama: <http://www.lvm.lv/biznesa-partneriem/iepirkumi/as-lvm-ms-rp-2014-521-ak> (aplūkots 2016.gada 2.aprīlī).

¹⁴¹ Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas 2015.gada 20.aprīļa lēmums Nr.4-1.2/15-111, pieejams: <http://www.iub.gov.lv/lv/iubsearch/q/lvm/pt/complaint/> (aplūkots 2016.gada 6.aprīlī).

termiņu un tikai tad, atlikušajiem pretendentiem (kuru kvalifikācija un pieredze neļāva iegūt garākā līguma slēgšanas tiesības vai kuru piedāvātā cena bija lielāka) tika piešķirtas tiesības slēgt iepirkuma līgumu ar īsāku (1 gads) izpildes termiņu.

Iepirkumu uzraudzības birojs, atļaujot slēgt iepirkuma līgumus ar īsāko izpildes termiņu, bet, aizliedzot slēgt iepirkuma līgumus ar garāko izpildes termiņu, nerēķinājās ar sekām, kādas iestājās. Iepirkumu uzraudzības lēmuma rezultātā pasūtītājam tika atļauts slēgt iepirkuma līgumus ar mazāk kvalificētiem pretendentiem un par dārgākām piedāvājumu cenām. Autores ieskatā, Iepirkumu uzraudzības birojam, ja arī tas uzskatīja, ka tikuši pieļauti kādi pārkāpumi, bija jāuzdod pasūtītājam veikt piedāvājumu pārvērtēšanu attiecībā par īsākā termiņa iepirkuma līgumu slēgšanu, kas netika darīts. Taisnīgāk un samērīgāk būtu bijis uzlikt par pienākumu pasūtītājam pārvērtēt atbilstoši nolikuma noteikumiem visus piedāvājumus attiecībā uz 1-gadīgo līgumu, lai iepirkuma līgumi tiktu noslēgti ar pakalpojuma sniedzējiem, kuri spēj nodrošināt augstākas kvalitātes pakalpojuma sniegšanu par zemāku cenu. Šajā situācijā ir konstatējams zaudējumu risks Iepirkumu uzraudzības biroja pieņemta lēmuma rezultātā. Lai mazinātu zaudējumu nodarīšanas risku, normatīvajam regulējumam ir jābūt tādām, lai arī pasūtītājam būtu iespēja veikt darbības zaudējumu mazināšanas aspektā.

Nemot vērā Augstākās tiesas judikatūrā atzīto, ka pasūtītājam nav tiesību pārsūdzēt Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumus tiesā¹⁴² un ievērojot Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas uzdoto, iepirkuma komisija bija spiesta pieņemt lēmumu pārtraukt iepirkumu daļā attiecībā uz 3-gadīgo iepirkumu līgumu noslēgšanu un noslēdza iepirkuma līgumus ar darbības termiņu viens gads.

Lai gan pasūtītājam saskaņā ar pašreiz spēkā esošo Publisko iepirkumu likuma redakciju un Augstākās tiesas judikatūru nav subjektīvo tiesību aizstāvēt savas, kā pasūtītāja, intereses, Iepirkumu uzraudzības biroja lēmums tika pārsūdzēts. Liela daļa pretendentu, uz kuriem attiecās Iepirkumu uzraudzības biroja noteiktais aizliegums slēgt garākā termiņa līgums, iesniedza tiesā pieteikumus ar lūgumu atcelt Iepirkumu uzraudzības biroja pieņemto lēmumu un piemērot pagaidu noregulējumu.

Maģistra darba tapšanas laikā situācija, kas radusies Iepirkumu uzraudzības biroja pieņemtā lēmuma rezultātā, ir risināšanas stadijā. Vairākās administratīvajās tiesās izskatīšanā atrodas divu veidu pilnīgi atšķirīgu saturu pieteikumi, t.i. gan SIA "A" (kura iesniegusi tiesā prasību ar mērķi

¹⁴² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 18.februāra lēmums lietā Nr.A7038109/2; SKA-24/2011, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2011-hronologiska-seciba/> (aplūkots 2016.gada 19.maijā).

noslēgt 3-gadīgu iepirkuma līgumu), gan septiņi citi pretendenti, kuru pieteikumu saturī pēc būtības un prasījumi ir pilnīgi identiski, kuriem konkursa rezultātā ir piešķirtas tiesības noslēgt 3-gadīgos iepirkuma līgumus, bet Iepirkumu uzraudzības birojs tos ir aizliedzis noslēgt.

Administratīvās lietas atrodas atšķirīgās izskatīšanas stadijās (neskatoties uz atsevišķu lietas dalībnieku lūgumiem efektīvākai lietu izskatīšanai un Augstākās tiesas lēmumā paustai nostājai, tās nav tikušas apvienotas kopīgā tiesvedībā. Šobrīd ir atsevišķas piecas tiesu lietas un, kas interesanti – SIA “A” pieteikums apvienots ar pilnīgi pretēja satura pieteikumu (savstarpēji nesaistīts prasījums), kuru šajā pašā tiesā iesniedzis viens no pretendentiem, ar kuru Iepirkumu uzraudzības birojs aizliedzis slēgt 3-gadīgo iepirkuma līgumu).

Ir paredzams ilgstošs tiesvedības process un šī darba ietvaros autore var minēt tikai iespējamās situācijas risinājumus Iepirkumu uzraudzības biroja pieņemtā lēmuma seku mazināšanā, sniedzot ieskatu par sloga smagumu, kāds uzlikts pasūtītājam tā izpildes īstenošanā un efektivitātes principa neievērošanā.

4.1. Pagaidu noregulējuma nozīmīgums aizskarto interešu aizsardzībai

Pagaidu noregulējuma (*interim relief* – angļu val.) pamatmērķis ir lietas izskatīšanas laikā aizsargāt pieteicēja vai trešās personas intereses, lai “novērstu tiesas galīgā nolēmuma kļūšanu par iluzorisku tā praktiskās iedarbības trūkuma dēļ”.¹⁴³

Kā atzīts Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmumā: “ja tiesa uzskata, ka lietā ir piemērojama pagaidu tiesas aizsardzība, tad tā ir piemērojama maksimāli efektīvi, arī attiecībā uz pasūtītāja veiktajām darbībām”.¹⁴⁴

Turpinot analizēt iepriekš minēto prakses piemēru - pieteikumos par pagaidu noregulējuma piemērošanu, lūdzot tiesu pasūtītājam atļaut slēgt iepirkuma līgumus ar trīs gadu termiņu, pamatoti norādīts, ka Iepirkumu uzraudzības biroja pārsūdzētais lēmums rada būtisku kaitējumu gan pretendentiem, gan pasūtītājam, kura novēršana vai atlīdzināšana būs ievērojami apgrūtināta. Iepirkumu uzraudzības biroja lēmums tiešā veidā ietekmēs pieteicēju saimniecisko darbību, jo pasūtītājs ir visnozīmīgākais pieteicēju sadarbības partneris, tāpēc tiek ieguldīti lieli resursi, lai rūpīgi sagatavotos un piedalītos pasūtītāja rīkotās iepirkuma procedūrās. Iepirkumu uzraudzības

¹⁴³ Brealey M., Hoskims M. Remedies in EC law. Second edition. London: Sweet & Maxwell, 1998, p.373.

¹⁴⁴ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. gada 25. februāra lēmums lietā Nr. A420827510 SKA – 413/2011, pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2011/413.pdf>, (aplūkots 2016. gada 23. aprīlī).

biroja lēmuma rezultātā pieteicēji cietīs būtiskus zaudējumus, jo, lai gan pieteicēji izpildījuši visas iepirkuma nolikuma prasības, pieteicējiem nav tiesību slēgt ar pasūtītāju iepirkuma līgumus ar trīs gadu termiņu. Šajā situācijā tiktu radīti zaudējumi ne tikai pieteicējiem, bet sabiedrībai kopumā.

Ar 2015.gada 14.augusta Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta lēmumu lietā Nr. SKA-1103/15¹⁴⁵, Iepirkumu uzraudzības biroja lēmums tika atzīts par pirmsšķietami prettiesisku un apturēta lēmuma darbība attiecībā par aizliegumu slēgt 3-gadīgos iepirkuma līgumus. Tāpat tika atļauts turpināt iepirkuma procedūru, t.i. slēgt 3-gadīgos iepirkuma līgumus ar konkursa uzvarētājiem, motīvu daļā norādot, ka - pasūtītājs var turpināt iepirkuma procedūru, t.i. slēgt trīsgadīgos iepirkuma līgumus ar konkursa uzvarētājiem.

AS “Latvijas valsts meži”, ievērojot piemēroto pagaidu noregulējumu, noslēdza 3-gadīgos iepirkuma līgumus ar konkursā noteiktajiem uzvarētājiem.

Judikatūrā norādīts, ka šāds kritērijs konstatējams gadījumā, ja pieteikuma iesniedzējs pierāda, ka tam līdz galīgā tiesas nolēmuma pieņemšanai tiks nodarīts tāds kaitējums, kas radīs nopietnas un nelabojamas sekas.¹⁴⁶

Administratīvā procesa likuma 195.panta pirmajā daļā ietverts būtiska kaitējuma vai zaudējuma, kura novēršana vai atlīdzināšana būtu ievērojami apgrūtināta vai prasītu nesamērīgus resursus, kritērijs. Minētā kritērija interpretāciju var atvieglot Eiropas Kopienų Tiesas un Pirmās instances tiesas judikatūrā norādītais, proti, tajā izstrādātais steidzamības, lai izvairītos no nopietna un nelabojama kaitējuma, kritērijs, kas noteic tiesas pienākumu katrā konkrētajā gadījumā izvērtēt, vai situācijas noregulēšanai piemīt steidzamības raksturs.¹⁴⁷

Veicot tiesu prakses izpēti, autore ir secinājusi, ka Latvijā publisko iepirkumu jomā pagaidu noregulējumi, atļaujot slēgt tādus līgumus, par kuru noslēgšanas tiesiskumu pastāv strīds, atzīstot Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu par pirmsšķietami prettiesisku, ir reti.

Autore konstatēja, ka attiecībā uz publiska līguma noslēgšanu strīdā starp pieteicēju un Rīgas brīvostas pārvaldi Administratīvā rajona tiesa arī piemēroja pagaidu noregulējumu un noteica Rīgas brīvostas pārvaldei pienākumu noslēgt līgumu ar pieteicēju, neskatoties uz to, ka starp pieteicēju un publisko tiesību personu pastāvēja strīds par šāda līguma noslēgšanas tiesiskumu

¹⁴⁵ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 14.augusta lēmums lietā Nr. SKA-1103/15 (nav publicēts).

¹⁴⁶ Eiropas Kopienų Tiesas spriedums lietā: C-356/90R Kingdom of Belgium v Commission of the European Communities. 1987. ECR I-2423, para 23, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=lv&jur=C,T,F&num=C-356/90R> (skatīts: 2016.gada 19.maijā).

¹⁴⁷ Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008. 776.lpp.

un pamatotību. Ar Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 20.jūnija spriedumu lietā Nr. A420414011 tika apmierināts pieteicēja pieteikums, bet pagaidu noregulējuma periods tika ieskaitīts kopējā publisko tiesību līguma termiņā.¹⁴⁸

Minētie prakses piemēri var kalpot par judikatūru līdzīgās situācijās.

Iepirkumu uzraudzības birojs veic pārraudzību par iepirkuma procedūras atbilstību likuma prasībām un tas ir labi, tomēr ir gadījumi, kad Iepirkumu uzraudzības birojs kļūdās pieņemto lēmumu pareizībā. Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumi praksē nereti tiek atcelti, it kā noregulējot pareizu tiesisko stāvokli. Tomēr – ir jau par vēlu! Pārtrauktā iepirkuma procedūra nav vairs praktiski atjaunojama gadījumos, kad, piemēram, pasūtītājs “nav bijis drosmīgs”, izpildot ar pagaidu noregulējumu piešķirtās tiesības (par ko pašam pasūtītājam jāuzņemas atbildība, tai skaitā, zaudējumu segšanas izdevumi, ja tādi rastos) vai arī gadījumos, kad pretendenti pēc tik ilga laika posma vairs nav ieinteresēti iepirkuma līguma slēgšanā vai pat vairs, kādu apstākļu dēļ, nespēj izpildīt tās saistības, kuras tie varēja nodrošināt uz piedāvājuma iesniegšanas un/vai iepirkuma līguma tiesību piešķiršanas brīdi. Tas saistīts ar to, ka no brīža, kad tika piešķirtas līguma slēgšanas tiesības līdz tiesas spriedumam, kurš ļauj pasūtītājam noslēgt konkrēto iepirkuma līgumu var paiet pat vairāki gadi. Tāpat, piemēram, tā iemesla dēļ, ka iepirkuma priekšmets pašam pasūtītājam jau kļuvis neaktuāls, jo vajadzība pēc konkrētā iepirkuma priekšmeta ir tikusi nodrošināta, veicot citu, piemēram, ar pasūtītāja vajadzībai mazāk atbilstošām prasībām iepirkuma procedūru. Un tas ir ticis darīts piesardzības dēļ, dēļ tā, ka pakalpojums ir “akūti nepieciešams”, no iepirkuma dokumentācijas izslēdzot strīdus normas, piemēram, par augstākas kvalitātes pakalpojumu sniegšanu. Normālas komercprakses ietvaros būtu tikai pašsaprotami un pat ļoti lietderīgi izvirzīt augstākas kvalitātes prasības līgumam, kurš tiek slēgts uz trīs gadiem, tomēr nē – valsts iepirkumos Iepirkumu uzraudzības birojs nepieļauj iespēju noteikt augstākas prasības attiecībā uz profesionālajām spējām, kas reāli pasliktina pakalpojuma kvalitāti un palielina zaudējumu risku pasūtītājam un, protams, valstij kopumā.

¹⁴⁸ Administratīvā rajona tiesa ar 2011.gada 21.jūnija lēmums lietā Nr. A420414011 un Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr. A420414011, pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> (aplūkoti 2016.gada 19.maijā).

4.2.Pasūtītāja – publisko tiesību juridiskas personas statuss un ierobežotās iespējas efektīvi veikt darbības zaudējumu mazināšanai

Pasūtītājs, kas ir publisko tiesību juridiska persona Iepirkumu uzraudzības biroja lēmuma rezultātā tiek nostādīts ļoti neizdevīgā stāvoklī un, salīdzinot ar ieinteresētajiem piegādātājiem, nevienlīdzīgā situācijā, kas apdraud veiksmīgu saimniecisko darbību. Situācija liek apsvērt jautājumu, vai vispār Publisko iepirkumu likuma normas ir piemērojamas attiecībā uz pasūtītāja iepirkumu veikšanu, kurš valsts uzdevumā “cenšas nodarboties” ar komercdarbību?

Publisko iepirkumu likuma 1.panta 10.punktā noteikts, ka pasūtītājs ir - valsts vai pašvaldības iestāde, pašvaldība, cita atvasināta publiska persona vai tās institūcija, biedrība, kuras visi biedri ir pasūtītāji, nodibinājums, kura visi dibinātāji ir pasūtītāji, kā arī tāda privāto tiesību juridiskā persona, kas vienlaikus atbilst šādiem kritērijiem:

a) ir nodibināta vai darbojas, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības, kurām nav komerciāla vai rūpnieciska rakstura,

b) atrodas valsts vai pašvaldības iestādes, pašvaldības, citas atvasinātas publiskas personas vai tās institūcijas padotībā vai izšķirošā ietekmē vai šiem kritērijiem atbilstošas privāto tiesību juridiskās personas izšķirošā ietekmē (šī ietekme izpaužas kā balsstiesību vairākums pārraudzības vai izpildinstitūcijas locekļu ievēlēšanā vai vadības iecelšanā), vai arī šīs privāto tiesību juridiskās personas darbību vairāk par 50 procentiem finansē valsts, pašvaldība, cita atvasināta publiska persona, tās institūcija vai cita šiem kritērijiem atbilstoša privāto tiesību juridiskā persona.¹⁴⁹

Piemēram, AS “Latvijas valsts meži” ir izveidota ar Ministru kabineta 1999.gada 24.septembra rīkojumu Nr.453 „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas valsts meži” izveidošanu”. Šī rīkojuma 1.pants nosaka - Nodibināt neprivatizējamu valsts akciju sabiedrību “Latvijas valsts meži” (turpmāk – sabiedrība) valsts meža īpašuma pārvaldīšanai un apsaimniekošanai.¹⁵⁰ Savukārt AS “Latvijas valsts meži” statūtu 1.punkts paredz, ka AS „Latvijas valsts meži” ir akciju sabiedrība.¹⁵¹

Komerclikuma 134.panta ceturtā daļa nosaka, ka - akciju sabiedrība ir atklāta sabiedrība, kuras daļas (akcijas) var būt publiskās apgrozības objekts.¹⁵² Savukārt Komerclikuma 135.panta

¹⁴⁹ Publisko iepirkumu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2006. gada 25. aprīlis, nr.65, 1.panta 10.punkts.

¹⁵⁰ Ministru kabineta rīkojums Nr.453 „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas valsts meži” izveidošanu”, Latvijas Vēstnesis.1999.gada 28.septembris, Nr. 317/318 (1777/1778).

¹⁵¹ AS “Latvijas valsts meži” statūti, pieejami: <http://www.lvm.lv/par-mums/misija-un-vizija/statuti> (aplūkots 2016.gada 20.maijā).

¹⁵² Komerclikums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.gada 4.maijs, Nr. 158/160 (2069/2071).

pirmā daļa nosaka, ka sabiedrība ir juridiska persona.¹⁵³ Tādējādi ir secināms, ka AS “Latvijas valsts meži”, kā valsts akciju sabiedrība, ir juridiska persona.

Kā atzinis Augstākās tiesas Senāts attiecībā par Valsts kapitālsabiedrības tiesisko statusu – Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1.panta 3.punktā dotais jēdziena „iestāde” skaidrojums nav attiecināms uz valsts izveidotām (dibinātām) kapitālsabiedrībām, jo tām nepiemīt minētajā normā uzskaitītās iestādes pazīmes. Publiskas personas kapitālsabiedrības darbība ir patstāvīga un pakārtota privātajām tiesībām, pēc sava tiesiskā statusa tā atzīstama par privāto tiesību juridisku personu vai privāttiesību subjektu [..].¹⁵⁴

Secināms, ka AS “Latvijas valsts meži” nav valsts vai pašvaldības iestāde, pašvaldību, citu atvasinātu publisku personu biedrība vai nodibinājums Publisko iepirkumu likuma sniegtās pasūtītāja definīcijas kontekstā, bet gan tieši privāto tiesību juridiska persona.

Komercedarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants. Komercedarbība ir viens no uzņēmējdarbības veidiem. Šajā komercedarbības definījumā īpaša uzmanība ir jāpievērš peļņas gūšanas nolūkam, kas neapšaubāmi ir katra komersanta dibināšanas mērķis. Ja komersants ir ierakstīts komercreģistrā, nav pieļaujama ieruna par to, ka saimnieciskā darbība, kas veikta, izmantojot komercreģistrā ierakstīto firmu, nav komercedarbība.¹⁵⁵ Attiecīgi nav pamata apšaubīt Komercreģistrā ierakstīta komersanta peļņas gūšanas (t.i. komerciāla rakstura) mērķus. Tātad, ikviena Komercreģistrā ierakstīta komersanta mērķis ir peļņas gūšana.

Ja privāto tiesību juridiskai personai mērķis nav saistīts ar peļņas gūšanu, tad būtu veidojams cita veida tiesību subjekts, kas nav komersants un var realizēt nekomerciāla rakstura mērķus un intereses.

Kā norādījis E.Levits, pildot uzdevumus pēc norīkojuma, atvasināta publisko tiesību juridiskā persona darbojās kā *valsts tiešās pārvaldes sastāvdaļa*. Tas nozīmē, ka uz ārpusi tās rīcība, par cik tā atbilst valsts tiešās pārvaldes iestādes vispārējiem priekšrakstiem vai konkrētiem rīkojumiem, tiek *pierēķināta* nevis attiecīgajai atvasinātajai publisko tiesību juridiskajai personai, bet gan valstij. Tātad par zaudējumiem, ko atvasinātās publisko tiesību juridiskās personas iestāde,

¹⁵³ Komerclikums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.gada 4.maijs, Nr. 158/160 (2069/2071).

¹⁵⁴ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 29.oktobra lēmums lietā Nr. SPC-46/2013, pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/hronologiska-seciba/ (skatīts 2016.gada 19.maijā).

¹⁵⁵ Komerclikums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.gada 4.maijs, Nr. 158/160 (2069/2071).

pildot uzdevumu pēc norīkojuma, ir nodarījusi privātpersonai, atbild nevis attiecīgās juridiskās personas, bet gan norīkojuma devēja – valsts kā sākotnējās juridiskās personas – budžets.

Atvasinātās publisko tiesību juridiskās personas tādad ir specifisks *valsts pārvaldes* (valdības kompetenču sektorā ietilpstošs) veidojums. Tādējādi varam konstatēt, ka valstij, veidojot valsts pārvaldes institūcijas, ir izvēles brīvība: tā var veidot *savas valsts pārvaldes iestādes* (kas nav juridiskas personas), vai arī izveidot jaunas, tādad *atvasinātas publisko tiesību juridisku personas*, un kā vienai, tā otrai uzdot pildīt daļu no (sākotnēji) valdības kompetencē ietilpstošajiem administratīvajiem uzdevumiem.¹⁵⁶

Lai arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.pants definē konkrētus priekšnosacījumus, lai valsts kā sākotnējā publiskā persona nodarbotos ar komercdarbību,¹⁵⁷ secinu, ka arī jebkuras valsts dibinātas vai valsts pārvaldībā esošās privāto tiesību juridiskas personas vismaz viens no dibināšanas mērķiem ir ekonomiska un rūpnieciska rakstura interešu realizācija jeb peļņas gūšana.

No minētā izriet, ka uz AS “Latvijas valsts meži” neattiecas Publisko iepirkumu likuma 1.panta 10.punkta a) kritērijs, jo tā ir nodibināta un darbojas, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības, kurām cita starpā ir arī komerciāls raksturs – peļņas gūšana.

Savukārt par AS “Latvijas valsts meži” atbilstību Publisko iepirkuma likuma 1.panta 10.punkta b) kritērijam, lai izvērtētu atbilstību, ir jākonstatē AS “Latvijas valsts meži” atrašanās valsts ietekmē minētās tiesību normas izpratnē.

Ministru kabineta 1999.gada 24.septembra rīkojuma Nr.453 „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas valsts meži” izveidošanu” tā 2.punktā noteikts, ka valsts kapitāla daļu turētājs AS “Latvijas valsts meži” ir Zemkopības ministrija un to, ka AS “Latvijas valsts meži” ir Zemkopības ministrijas pārziņā.¹⁵⁸ Arī Komercreģistrā pieejamā informācija¹⁵⁹ apliecina, ka AS “Latvijas valsts meži” kapitāldaļas 100% apmērā pieder Latvijas Republikai. Atbilstoši minētajam ir secināms, ka AS “Latvijas valsts meži” atrodas valsts izšķirošā ietekmē Publisko iepirkumu likuma 1.panta 10.punkta b)apakšpunkta izpratnē.

Tādējādi paliek aktuāls jautājums par likumdevēja patieso gribu Publisko iepirkuma likuma 1.panta 10.punktā, nosakot pasūtītāja definīciju un to, ka pasūtītājs ir arī privāto tiesību juridiskā

¹⁵⁶ Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni, pieejami: <http://public.law.lv/ptilevicvalsts.html>, 38., 39.punkts. (aplūkots 2016.gada 19.maijā).

¹⁵⁷ Valsts pārvaldes iekārtas likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 2002.gada 21.jūnijs, Nr. 94 (2669).

¹⁵⁸ Ministru kabineta rīkojums Nr.453 „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas valsts meži” izveidošanu”, Latvijas Vēstnesis.1999.gada 28.septembris, Nr. 317/318 (1777/1778).

¹⁵⁹ LURSOFT datu bāzē publicētā informācija par AS “Latvijas valsts meži”, pieejama: <http://company.lursoft.lv/latvijas-valsts-mezi/40003466281> (aplūkots 2016.gada 3.martā).

persona, “kas vienlaikus atbilst šādiem kritērijiem”, minot a) un b) apakšpunktos norādītās pazīmes. Tātad – vai pasūtītājam ir jāatbilst gan a) un b) pazīmēm vai arī tikai a) vai tikai b)? Autoresprāt, šī norma būtu attiecīgi jāgroza, to precizējot.

Augstākās tiesas izvirzītā tēze spriedumā sniedz atbildi - ja persona ir dibināta, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības, kam nav komerciāla vai rūpnieciska rakstura, tā atbilst pasūtītāja statusam Publisko iepirkumu likuma 1. panta 10. punkta izpratnē. Pasūtītāja statuss nav atkarīgs no tā, cik nozīmīgu daļu personas darbībās aizņem tieši tādas darbības, kuras nodrošina sabiedrības vajadzības un kurām nav komerciāla vai rūpnieciska rakstura.¹⁶⁰

E.Levita ieskatā valsts paliek atbildīga par atvasināto publisko tiesību juridisko personu darbību. Valstij ir jārūpējas, lai tās rīkotos *tiesiski* un *saprātīgi*. Valsts nevar izvairīties no savu uzdevumu pienācīgas pildīšanas, nodibinot atvasināto publisko tiesību juridisku personu un “aizdeleģējot” savus uzdevumus tai. Valsts kā sākotnējā publisko tiesību juridiska persona vienmēr paliek arī (vismaz sekundāri) materiāli atbildīga par atvasinātās publisko tiesību juridiskas personas trešajai personai nodarīto zaudējumu.¹⁶¹

Tādēļ 90.gados dažkārt konstatējamā valsts motivācija, izveidot jaunu atvasinātu publisko tiesību juridisko personu, lai atbrīvotu valsti no atbildības par noteiktu uzdevuma veikšanu (un par zaudējumu atlīdzību), nenovedīs pie šī (no sabiedrības viedokļa nevēlamā) rezultāta, ja valsts tiek pienācīgi sakārtota.¹⁶²

Kā būtiskākie riski, uzticot strīdu izskatīšanu Iepirkumu uzraudzības birojam, ir fakts, ka pasūtītājs nav tiesīgs aizstāvēt savas intereses (arī komerciāla rakstura) taisnīgā tiesā. Savukārt kā būtiskākie ieguvumi, piemērojot Publisko iepirkumu likumu, var minēt to, ka šādā veidā veikti iepirkumi nodrošina „caurspīdīgumu” un vienlīdzīgas attieksmes nodrošināšanu pret ieinteresētajiem piegādātājiem. Ņemot vērā būtiskākos riskus, kā arī ieguvumus Publisko iepirkumu likuma piemērošanai, uzskatu, ka minētā likuma normas ir piemērojamas arī valsts kapitālsabiedrībām, kuras “īsti neierakstās” jēdzienā “pasūtītājs”, tomēr tā ir privāto tiesību juridiskā persona, kas vienlaikus atrodas valsts institūciju izšķirošā ietekmē.

Arī tad, ja attiecībā uz atvasināto publisko tiesību juridisko personu Publisko iepirkumu likuma normas ir piemērojamas iepirkumu veikšanai un nepieciešamie pakalpojumi un preces nav

¹⁶⁰ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 14 maija spriedums lietā Nr.SKA-18, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2015/> (aplūkots 2016.gada 19.maijā).

¹⁶¹ Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni, publicēts: <http://public.law.lv/ptilevicvalsts.html>, 49.punkts.

¹⁶² Turpat, 42.atsauce.

iegādājami “brīvā tirgū”, vai nebūtu pamatoti apsvērt atvieglotāku iespēju nodrošināt valsti ar nepieciešamajiem iepirkumiem, mazinot risku negūt peļņu? Pat vēl vairāk - radīt pašai valstij zaudējumu risku? Vai vismaz piešķirt kādu iespēju pasūtītājam aizstāvēt savas aizskartās intereses? Jo kā prakse rāda iepriekš minētajā prakses piemērā, interešu atšķirība starp Iepirkumu uzraudzības biroju un valsts kapitālsabiedrību kā pasūtītāju nav tikai šķietama. Kā viena no visvienkāršāk veicamajām izmaiņām, kas uzlabotu esošo situāciju, ir Publisko iepirkumu likumā noteikt, ka pasūtītājs, kas ir publisko tiesību juridiskā persona ir tiesīgs pārsūdzēt Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas lēmumus.

Atbilstoši judikatūrā paustajām atziņām, šādos strīdos pasūtītājs nonāk “uz viena sola” (kā atbildētājs) ar Iepirkumu uzraudzības biroju, kas pieņēmis pasūtītājam nelabvēlīgo lēmumu un interešu atšķirība patiesi nav šķietama, bet kļūst redzama. To apliecina arī tiesā iesniedzamie paskaidrojumi un citi procesuālie dokumenti, kā arī tiesas sēdes laikā mutvārdos sniegtie skaidrojumi, kas ir pretēji Iepirkumu uzraudzības paustajam viedoklim. Lai arī Iepirkumu uzraudzības biroja un pasūtītāja mērķi ir vienoti - valsts un pašvaldību līdzekļu efektīva izmantošana, iepirkuma procedūras atklātuma ievērošana, kā arī piegādātāju brīvas konkurences un vienlīdzīgas, taisnīgas attieksmes nodrošināšana, izpratne par šo mērķu efektīvu realizāciju praksē būtiski atšķiras.

Mūsdienu amerikāņu domātājs R.Dvorkins, kura specializācijas joma ir tiesību filozofija un morālā filozofija, norāda, ka tiesu darbība, kurās šīs tiesības tiek aizstāvētas, pamatojas uz rakstītajām normām, bet, ja tādu nav, - uz vispārējiem tiesību principiem. Tiesas lēmumi šajos gadījumos balstās uz “principu argumentiem”, nevis uz “mērķu argumentiem”. Lēmumi lietās ir, un tiem jābūt pamatotiem ar [tiesību] principiem, nevis ar mērķiem [politiku]”.¹⁶³ Paustajam viedoklim autore viennozīmīgi piekrīt, jo, kā darbā secināts, Iepirkumu uzraudzības birojam nav konstatējama tāda īpašība kā neatkarība, kas piemīt vienīgi tiesai.

Pieņemtajiem lēmumiem iepirkumu strīdos ir jārada paļāvība un paredzamība, kas šobrīd Latvijā, iepirkumu strīdos ir zemā līmenī.

“Daudz administratīvo tiesību principu un mehānismu “strādā” par labu paļāvībai un paredzamībai, kas tiek sauktas arī par tiesisko paļāvību vai juridisko drošību, attiecībā uz valsts pārvaldes rīcību un lēmumiem. Visu šo principu mērķis ir likvidēt jebkādu patvaļu publisko jautājumu risināšanā”.¹⁶⁴

¹⁶³ Dworkin R. Taking Rights Seriously. Cambridge., Massachusetts: Harvard University Press, (1977, 1978), p. 115.

¹⁶⁴ SIGMA (“Atbalsts pārvaldības un vadības uzlabošanā Centrālās un Austrumeiropas valstīs”) kopīgā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas un Eiropas Savienības iniciatīvas sastādītie “Valsts pārvaldes principi Eiropā

Tiesiskums ir pretstats patvaļai, kronismam (“draugu būšanai”) un citām novirzēm. Tiesiskumam ir nepieciešama strikta tiesisko normu hierarhija, ko piemēro neatkarīgas tiesas, kā arī princips, kas valsts iestādei, parasti, nav piešķirts - vara rīkoties pretrunā ar vispārīgiem principiem, kas noteikti un publiskoti noteiktā regulējošā vai normatīvā lēmumā.¹⁶⁵

Autoresprāt, ieguvumi, paredzot, ka strīdi publiskajos iepirkumos tiek izskatīti tikai tiesā uzlabotu pašreizējo situāciju. Katrai pusei tiktu nodrošināta iespēja aizstāvēt savas tiesības tiesā, kuras pieņemtie lēmumi ir pilnīgi neatkarīgi, objektīvi, pamatoti un balstīti uz tiesību normām, vispārējiem tiesību principiem un judikatūru.

Spriedumiem, jo īpaši judikatūrai, ir būtiska nozīme precīzākai, tiesiskai likuma darbības nodrošināšanai, taču tie nevar likuma normas atcelt vai grozīt. Tiesu spriedumi un tēzes argumentācijas ziņā parasti izpaužas tikai kā “rakstīto” tiesību interpretācija vai pilnveidojums.¹⁶⁶

Izšķirot tiesisku strīdu, tiesnesim likums jāiztulko, jākonkretizē un vajadzības gadījumā jāizpilda likuma robežos.¹⁶⁷ Arī attiecībā uz Publisko iepirkumu likumu, patieso saturu tas iegūst vienīgi tiesā, tikai ņemot vērā pašreizējo normatīvo regulējumu, ja pretendenti pārsūdz Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu, pāriet nesamērīgi ilgs laiks līdz tiesas spriedumam, kurš stājies likumīgā spēkā.

Iztulkojot starptautiskus tiesību aktus – konvencijas, jāņem vērā šo dokumentu starptautiskais rakstus. [...] Pats par sevi saprotams, ka, interpretējot konvencijas noteikumus, neskaidrās situācijās tiesa un šķīrējtiesa ņems vērā arī ārvalsts tiesu praksi un doktrīnu, kas pieejama zinātnieku komentāros un datubāzēs.¹⁶⁸ Savukārt Iepirkumu uzraudzības biroja darbinieki, kas pilnvaroti pieņemt lēmumus, nav tiesneši. Arī tādēļ Iepirkumu uzraudzības biroja pieņemtajiem lēmumiem ir krietni zemāka nolēmumu kvalitāte, kā tiesu spriedumiem.

SIGMA dokumenti Nr. 27”, pieejami: <http://www.sigmaxweb.org/bylanguage/latvian/39560292.pdf>, 10.lpp. (aplūkots 2016.gada 4.martā).

¹⁶⁵ Turpat, 11.lpp. (aplūkots 2016.gada 4.martā).

¹⁶⁶ Horns N. Ievads tiesību zinātnē un tiesību filozofijā. Likums un tiesības. 1999. nr. 1., 72.lpp.

¹⁶⁷ Balodis, K. Ievads civiltiesībās, Apgāds Zvaigzne ABC, 2007., 64.lpp.

¹⁶⁸ Mieriņa, AStarptautiskās privāttiesības: ģenēze un sistēma, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015., 41.lpp.

Kopsavilkums (secinājumi)

Maģistra darba rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Lai efektīvizētu zaudējumu piedziņas procesu lietās, kas izriet no publiskajiem iepirkumiem, ir nepieciešams likvidēt procesuālo duālismu. Nepieciešams izveidot vienu neatkarīgu institūciju publisko iepirkumu strīdu un ar tiem saistīto zaudējumu piedziņas jautājumu izskatīšanai. Tai būtu visas pilnvaras efektīvai un objektīvai radušos strīdu izskatīšanas procedūras nodrošināšanai. Viena institūcija, kas ir pilnvarota konkrēto strīdu izskatīt no sākuma līdz beigām, izskatot un pieņemot motivētu nolēmumu par jebkāda veida prasījumu, t.sk. arī par zaudējumiem.
2. Institūcija, kas varētu nodrošināt pilnīgu neitralitāti, un līdz ar to pieņemto lēmumu objektivitāti, ir vienīgi tiesa vai tiesu iestādes izveidota struktūra. Piemēram speciālās jurisdikcijas tiesa publisko iepirkumu un no tiem izrietošu strīdu izskatīšanai.
3. Ir jābūt pieļaujamai tiesāšanās starp Iepirkumu uzraudzības biroju, kā uzraugošo institūciju valsts iepirkumu jomā un pasūtītāju, kas ir publisko tiesību juridiska persona. Pasūtītājs – publisko tiesību juridiska persona, kas nav uzskatāms par iestādi un neatrodas “hierarhiskajā kārtībā” intereses ir subjektīvas, tas ir, savu uzņemto funkciju efektīva izpilde. Savukārt Iepirkumu uzraudzības birojs, kas ir valsts iestāde, pārstāv sabiedrības kopējās intereses. Tādējādi ir maināma Augstākās tiesas judikatūra attiecībā par to, ka pasūtītājs, kas ir publisko tiesību juridiska persona nav tiesīgs pārsūdzēt Iepirkumu uzraudzības biroja lēmumu.
4. Ceļā uz Publisko iepirkumu likuma grozījumu ieviešanu attiecībā par to, ka visi strīdi publisko iepirkumu jomā tiek nodoti tiesas pārziņā, Publisko iepirkumu likumā nekavējoties būtu jānosaka, ka pasūtītājs, kas ir publisko tiesību juridiska persona ir tiesīgs pārsūdzēt Iepirkumu uzraudzības biroja pieņemtos lēmumus tiesā.
5. Zaudējumu atlīdzināšana jānodrošina pēc iespējas īsākā termiņā. Iepirkumu uzraudzības birojam ir pienākums galvenokārt raudzīties uz to, lai tiktu panākts taisnīgums, ne tik daudz ievērota procesuālā kārtība, piem., aprobežoties tikai ar pieteikumā norādītajiem faktiem vai personas izteiktajiem lūgumiem. Ievērojot šo secinājumu, tiks nodrošināts efektivitātes princips.
6. Iepirkumu uzraudzības birojam, izvērtējot saņemta iesnieguma saturu un aizsargājot arī pasūtītāja intereses, ir jāatsakās pieņemt izskatīšanai iesniegumi, kas acīmredzami liecina par Civillikuma 1.pantā noteiktā labas ticības principa neievērošanu.

7. Ir nosakāms konkrēts un ar iepirkumu samērīgs valsts nodevas apmērs par iesniegumu iesniegšanu par iepirkuma procedūras pārkāpumiem un iepirkuma rezultātiem. Latvijā šī brīža situācija, kad iesniegumu Iepirkumu uzraudzības birojam var iesniegt jebkurš interesents, nemaksājot par to ne valsts nodevu, ne depozītu, rada papildu slogu iesniegumu izskatīšanas procesam, nepamatotus kavēkļus efektīvai iepirkumu norisei un būtiski palielina zaudējumu risku gan pasūtītājam, gan pārējiem ieinteresētiem piegādātājiem.

Izmantotā literatūra un avoti

Grāmatas

1. Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008.
2. Agarkovs M., Bratuss S., Genkins D., Serebrovskis V., Škudins Z. Civiltiesības. I sējums, Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1946.
3. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007.
4. Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Izdevniecība AGB, Rīga 1997.
5. Bukovskis V., Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: E. Pīpiņa un J. Upmaņa grāmatu un nošu spiestuve, 1935.
6. Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.
7. Danovskis E. Publisko un privāto tiesību dalījuma nozīme un piemērošanas problēmas Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015.
8. Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Rīga: tiesu namu aģentūra, 2002.
9. Jakubaņecs V. Juridiski terminoloģiskā skaidrojošā vārdnīca. Rīga: P&K, 2005.
10. Joksts O. Saistību tiesības saimnieciskos darījumos. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2003.
11. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977.
12. Krūmiņa V., Skujiņa V. Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata. Rīga: [b.i.] 2002.
13. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. – Rīga: Mans Īpašums, 2000.
14. Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Tiesu namu aģentūra. Rīga. 2003.
15. Mieriņa, AStarptautiskās privāttiesības: ģenēze un sistēma, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015.
16. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J.Neimanis. 2004.
17. Osipova S. Viduslaiku tiesību spogulis. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
18. Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats: Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996.
19. Skrastiņa U. Publiskie iepirkumi. Piedāvājuma izvēles kritēriji un vērtēšana publiskajā iepirkumā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2015.
20. Švarcs F. Saistību tiesības. Sevišķā daļa. Rīga: Eurofaculty, 2001.

21. Torgāns K. Civiltiesību, komercietiesību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999-2008. Tiesu namu aģentūra, 2009.
22. Torgāns K. Līgumu un deliktu tiesību problēmas. Tiesu namu aģentūra., 2013.
23. Torgāns K. Saistību tiesības I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006.
24. Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014.
25. Vasariņš N., Krastiņš U. Tiesību akta apstrīdēšana Eiropas Savienības Tiesā. Tiešās prasības. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015.
26. Brealey M., Hoskims M. Remedies in EC law. Second edition. London: Sweet & Maxwell, 1998.
27. Christopher H. Bovis. EU Public Procurement Law, [b.v.], [b.i.], 2010.
28. Dworkin R. Taking Rights Seriously. Cambridge., Massachusetts: Harvard University Press, (1977, 1978).
29. Heintzmann, Walter. Zivilprozessrecht. – Heidelberg. 1985.
30. Буковский В. Сводъ гражданскихъ узаконеній губерній Прибалтійскихъ съ продолженіемъ 1912–1914 г.г. и съ разьясненіями: въ 2 томахъ.
31. Гобеме Е. Общая теория обязательств. Перевод с французского И.Б. Новицкого. - Москва, 1948.
32. Российское гражданское право: Учебник, т. 1. Отв. ред. Е.А. Суханов. 4-е изд., стереотип. Москва: Статут, 2016.

Atsevišķi raksti grāmatu ietvaros vai internetā

1. AS “Latvijas valsts meži” izsludinātā atklātā konkursa „Kokmateriālu pārvadājumu pakalpojumu sniegšana 2015.-2018.gadā” iepirkuma dokumentācija, pieejama: <http://www.lvm.lv/biznesa-partneriem/iepirkumi/as-lvm-ms-rp-2014-521-ak>.
2. AS “Latvijas valsts meži” statūti, pieejami: <http://www.lvm.lv/par-mums/misija-un-vizija/statuti>.
3. Buls L. Vainas nozīme deliktu tiesībās. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika. Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
4. Danovskis E. Publiskas personas publiski tiesiskās atbildības priekšnoteikumi. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums. Latvijas Universitātes 70.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.

5. Eiropas Savienības Tiesas ģenerālvokāta Pedro Krusa Viljalona (*Pedro Cruz Villalón*) secinājumi lietā C-568/08 Combinatie Spijker Infrabouw/De Jonge Konstruktie van Spijker Infrabouw BV de Jonge Konstruktie BV pret Provincie Drenthe, pieejami: http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30db40203ac064c246c5bf20cc5ac7e8c04b.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbNz0?doclang=LV&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=78701&occ=first&dir=&cid=323984
6. Iepirkuma “Augošu koku uzmērīšanas pakalpojumu sniegšana 2016.gadā” nolikums, pieejams: <http://www.lvm.lv/biznesa-partneriem/iepirkumi/as-lvm-ms-rp-2016-59>.
7. Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas 2015.gada 27.jūlija lēmums Nr.4-1.2/15-222, pieejams: <https://pvs.iub.gov.lv/files/lemumi/lem411078.pdf>).
8. Iepirkumu uzraudzības biroja Iesniegumu izskatīšanas komisijas 2015.gada 20.aprīļa lēmums Nr.4-1.2/15-111, pieejams: <http://www.iub.gov.lv/lv/iubsearch/q/lvm/pt/complaint/>.
9. Igaune S. Dāmokla zobens pār IUB, Dienas Bizness, 2014.gada 28.marts, pieejams: <http://www.db.lv/laikraksta-arhivs/zinas/damokla-zobens-par-iub-412517>.
10. Igaunijas elektronisko iepirkumu sistēma “E-procurement Estonia”, pieejama: <https://riigihanked.riik.ee/register/HankedOtsing.html>.
11. Kārklīšs, J. Promocijas darba kopsavilkums juridisko zinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai. Latvijas līgumtiesību modernizācijas galvenie virzieni. 2006., pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/290>.
12. Augstākās tiesas Tiesu prakses apkopojums publisko iepirkumu lietās (2004.–2014.), pieejams: https://www.google.lv/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiih4GpyvTLAhVG1ywKHQ9FC60QFggbMAA&url=http%3A%2F%2Fat.gov.lv%2Ffiles%2Fuploads%2Ffiles%2F6_Judikatura%2FTiesu_prakses_apkopojumi%2FApkopojums_iepirkumi_2014.doc&usg=AFQjCNEWYIR7KWof4zThDot41btiurmHAA&sig2=4m_VC8UN1hEEiYisBNhkw&cad=rja.
13. Likumprojekta „Publisko iepirkumu likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija), pieejama: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40374935>.
14. LURSOFT datu bāzē publicētā informācija par AS “Latvijas valsts meži”, pieejama: <http://company.lursoft.lv/latvijas-valsts-mezi/40003466281>.

15. Ņesterova I. Vainas atzīšanas institūta attīstība kriminālprocesā. Grām.: Aktuālas tiesību realizācijas problēmas. Latvijas Universitātes 69.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011.
16. Ose D. Pierādījumu klasifikācija. Grām.: Juridiskās zinātnes teorētiskie un praktiskie problēmjaudājumi. Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu III zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
17. Ose D. Promocijas darbs “Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā”, Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2013., pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5139/23437-Daina_Ose_2013.pdf?sequence=1.
18. Public Procurement Act, pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/502042015013/consolide>.
19. Rasnačs L. Speciālās jurisdikcijas tiesas ieviešanas lietderība lietās par kapitālsabiedrību dalībnieku un akcionāru sapulču lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem. Grām.: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade. Latvijas Universitātes 71.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013.
20. SIGMA (“Atbalsts pārvaldības un vadības uzlabošanā Centrālās un Austrumeiropas valstīs”) kopīgā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas un Eiropas Savienības iniciatīvas sastādītie “Valsts pārvaldes principi Eiropā SIGMA dokumenti Nr. 27”, pieejami: <http://www.sigmaweb.org/bylanguage/latvian/39560292.pdf>.
21. Tieslietu ministra Dz.Rasnača informatīvais ziņojums “Par tiesiskiem risinājumiem zaudējumu atlīdzībai valsts budžetā, ja zaudējums radies starptautisko saistību neizpildes rezultātā atvasinātas publiskas personas vai citas autonomas iestādes prettiesiskas darbības vai bezdarbības dēļ”, pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40376901>.
22. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni, publicēts: <http://public.law.lv/ptilevicvalsts.html>.
23. Zvērinātu advokātu birojs „Lejiņš, Torgāns un Partneri”. Zinātnisks pētījums. Civillikuma Saistību tiesību daļas modernizācijas nepieciešamība un aktuālo privāttiesiskā regulējuma tendenču (UNIDROIT, ELTP) iespējamā ietekme uz Civillikuma Saistību tiesību daļas modernizāciju. Rīga. 2007. g. aprīlis – decembris, pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/7_Resursi/Petijumi/lv_documents_petijumi_Saistibutiesiba_s.doc.

Periodika

1. Horns N. Ievads tiesību zinātnē un tiesību filozofijā. Likums un tiesības. 1999. nr. 1.
2. Kriviņš A. Publisko iepirkumu likums: problēma vai risinājums?. Jurista Vārds, 30.06.2015., Nr. 25 (877).
3. Augstākās tiesas biļetens, Nr. 12, 2016.gada aprīlis, pieejams:http://at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/AT_Biletens12_web.pdf.
4. Mantrovs V. Cēloniskā sakara problēmjaudājumi civiltiesību kontekstā. Jurista Vārds, 2016.gada 19.aprīlis, Nr. 16 (919).

Normatīvie akti

1. 1989.gada 21.decembra Padomes direktīva 89/665/EEK par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām, pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A31989L0665>.
2. Eiropas Parlamenta un Padomes 2007.gada 11.decembra direktīva 2007/66/EK, ar ko Padomes Direktīvas 89/665/EEK un 92/13/EEK groza attiecībā uz pārskatīšanas procedūru efektivitātes uzlabošanu valsts līgumu piešķiršanas jomā, pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32007L0066>.
3. ELTP (Eiropas Līgumu tiesību principi; the Principles of European Contract Law), pieejami: <http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/>.
4. Līguma par Eiropas Savienību un līguma par Eiropas Savienības dalību konsolidētās versijas; Eiropas Savienības pamattiesību harta, pieejams: http://europa.eu/pol/pdf/consolidated-treaties_lv.pdf.
5. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR) Outline Edition, pieejams: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf_r_outline_edition_en.pdf.
6. The Principles Of European Contract Law 2002 (Parts I, II, and III), pieejams: <http://www.transnational.deusto.es/emttl/documentos/Principles%20of%20European%20Contract%20Law.pdf>.

7. UNIDROIT (International Institute for the Unification of Private Law) starptautiskie komercilīgumu principi, pieejami: <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010>.
8. Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām. Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis. 2003.gada 3.aprīlis, nr. 52 (2817).
9. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 1993.gada 1.jūlijs, nr.43.
10. Civillikums: LR likums. Valdības Vēstnesis. 1937.gada 26.februāris, nr. 46.
11. Civilprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis. 1998.gada 3.novembris, nr. 326/330 (1387/1391), Ziņotājs. 1998.gada 3.decembris, nr. 23.
12. Komerclikums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.gada 4.maijs, nr. 158/160 (2069/2071).
13. Par atbildību par preces un pakalpojuma trūkumiem. LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2000.gada 5.jūlijs, nr. 250/251 (2161/2162).
14. Administratīvā procesa likums. Latvijas Vēstnesis. 2001.gada 14.novembris, nr.164 (2551).
15. Valsts pārvaldes iekārtas likums: Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis. 2002.gada 21.jūnijs, Nr. 94 (2669).
16. Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2005.gada 17.jūnijs, nr. 96 (3254).
17. Publisko iepirkumu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis. 2006. gada 25. aprīlis, nr.65.
18. Patentu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007.gada 27.februāris, nr. 34 (3610).
19. Ministru kabineta rīkojums Nr.453 „Par valsts akciju sabiedrības „Latvijas valsts meži” izveidošanu”, Latvijas Vēstnesis.1999.gada 28.septembris, Nr. 317/318 (1777/1778).

Tiesu prakse

1. Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 26.novembra spriedums lietā Nr. C-166/14, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0166&lang1=en&lang2=LV&type=TXT&ancre=>.
2. Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 6.oktobra spriedums lietā Nr. C 61/14, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=169187&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=869577>.

3. Eiropas Kopienu Tiesas spriedums lietā: C-356/90R Kingdom of Belgium v Commission of the European Communities. 1987. ECR I-2423, para 23, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=lv&jur=C,T,F&num=C-356/90R>.
4. Vispārējās Tiesas 2005.gada 17.marta spriedums lietā T-160/03 AFCon Management Consultants pret Eiropas Kopienu Komisiju, pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=54264&pageIndex=0&doclang=LV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=782868>.
5. Senāta Civilā kasācijas departamenta 1940.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.156: (XVI) Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumu izvilkumi. Sastādījuši Senāta Civilā kasācijas departamenta priekšsēdētājs, senators O.Ozoliņš un senators P.Leitāns. Spriedumu biroja materiāli. Tieslietu ministrijas Vēstneša pielikums. No.1, 1940., pieejams: at.gov.lv/files/files/skc-12-2014.doc.
6. Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 23.maija lēmums lietā Nr.SKA-306, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2006-hronologiska-seciba/>.
7. Augstākās tiesas 2008.gada 13.jūnija lēmums lietā Nr. SKA-446/2008 (nav publicēts).
8. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 30.oktobra lēmums lietā SKA-735/2009, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2009-hronologiska-seciba/>.
9. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 29.oktobra lēmums lietā Nr. SKA-862/2010, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2010-hronologiska-seciba/>.
10. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 18.februāra lēmums lietā Nr.A7038109/2; SKA-24/2011, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2011-hronologiska-seciba/>.
11. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 25.februāra lēmums lietā Nr. A420827510 SKA – 413/2011, pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2011/413.pdf>.
12. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.A42698608 (SKA-366/2012), pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas->

- nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2012-hronologiska-seciba/.
13. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 11.novembra spriedums lietā Nr. SKA-0316/2013, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2013-hronologiska-seciba/>.
 14. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 14 maija spriedums lietā Nr.SKA-18, pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba/2015/>.
 15. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 14.augusta lēmums lietā Nr. SKA-1103/15 (nav publicēts).
 16. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 6.novembra spriedums lietā Nr. SKA-748, pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/268013-lemuma-par-biepirkumab-proceduras-partrauksanu-vertesana-tiesa/>.
 17. Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums “Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās”, Rīga, 2014, pieejams: at.gov.lv/.../Morala%20kaitejuma%20atlidzinasana_2014_galigais.doc.
 18. Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums publisko iepirkumu lietā (2004-2015), pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/administrativajas-tiesibas/>.
 19. Administratīvā rajona tiesa ar 2011.gada 21.jūnija lēmums lietā Nr. A420414011, pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>.
 20. Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr. A420414011, pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>.
 21. Vidzemes apgabaltiesas 2015.gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr. C04375813 (nav publicēts).

Maģistra darbs „Zaudējumu piedziņa publiskajos iepirkumos civiltiesiskā ceļā” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore:

Anda Miķelsone

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: As. prof. *Jānis Neimanis*

2016.gada ____ . _____.

Recenzents:

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā 2016.gada ____ . _____.

Dekāna pilnvarotā persona:

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2016.gada ____ .jūnijā prot. Nr. _____.

Komisijas sekretārs: